

INŠTITUT ZA KRIMINOLOGIJO
pri Pravni fakulteti v Ljubljani

MERJENJE KRIMINALITETE

Bogomil Brvar

2013

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani – Institute of criminology at the Faculty of law Ljubljana
Poljanski nasip 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
Tel. : +386 1 42 03 242, Fax : +386 1 42 03 245
E: inst.crim@pf.uni-lj.si W : www.inst-krim.si

I STATISTIKA KRIMINALITETE

I.A Uvod

I.A.1 Kriminal alias kriminaliteta

»Statistike kriminalitete in kazenskega pravosodja so nujno potrebne za oblikovanje na dokazih utemeljene politike na ravni EU. Ocene učinka, vrednotenja izvajanja zakonodaje EU v državah članicah in ocene učinkovitosti novih predpisov so le nekateri primeri uporabe statističnih podatkov. Čeprav se države članice in Evropska komisija že dolgo zavedajo potrebe po stvarnih statistikah, še vedno primanjkuje zanesljivih in primerljivih statističnih podatkov« (Evropska komisija, 2012, s. 2) .

Pojem kriminal je po vrsti pojavnih oblik, ki jih obsega, relativen, je vezan na prostor in čas. Čeprav gre za najstarejši pojem, s katerim so ljudje skozi zgodovino poimenovali prepovedana ali nezaželena dejanja posameznikov ali skupin, gre za dejanja, ki jih v največji meri označuje lastnost storilec-žrtev.¹ Prepovedanost je bila izražena na različne načine, zapisana v zakoniku skupaj s kaznijo, ki je doletela storilca in neredko tudi žrtev, ali pa (vse)splošno moralno obsodbo (Cassel & Bernstein, 2001). Izrazita relativnost pojma kriminal izhaja iz dejstva, da so kazenske zakonike pogosto pisali tudi tisti, ki bi jih v drugem, récimo temu v pravičnem svetu, uvrstili med storilce.

Vsebinska amorfnost pojma kriminal skozi prostor in čas ni ogrozila njegovega mesta – položaja v kriminološki terminologiji in v pogovornem jeziku, kjer se pogosto uporablja kot sinonim za vse, kar je »slabo« (nomen collectivum).² Ker je predmet našega zanimanja ugotavljanje obsega kriminala, upoštevamo samo tisti kriminal, ki ga je mogoče na nek način prešteti, ki se ga na tak ali drugačen spremlja in zapisuje. Morda se je prav zaradi vsebinske amorfnosti pojma kriminal izoblikoval pojem kriminaliteta kot »skupek, celota, vseh izvršenih kaznivih dejanj« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1994, s. 453). Statistični urad Republike Slovenije s pojmom kriminaliteta zaobseže pojav »od vložitve ovadbe za storjeno kaznivo dejanje oziroma gospodarski prestopki do pravnomočnega

¹ Pojma storilec in žrtev imata v tem kontekstu najširši pomen.

² Npr.: »Taka obljuba je naravnost kriminal« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1994, s. 453).

končanja postopka pri pristojnem organu« (Statistični urad RS, dosegljivo na naslovu http://www.stat.si/letopis/2000/11_00/11-00.asp). Čeprav je tako definiran pojem kriminalitete podlaga za uradno statistiko o kriminaliteti, ki se prikazuje tudi v evropski statistiki, zajema sicer večji del, ne pa vseh kaznivih dejanj. Najbolj primerna je naslednja definicija: kriminaliteta je »celota kaznivih dejanj, izvršenih v določenem času na določenem prostoru« (Slovenski veliki leksikon, 2004, 2. knjiga, s. 367).³ Ta definicija zajema tudi kazniva dejanja, ki jih pristojno organi niso obravnavali, zanje pa izvemo preko anketiranja ali na drug način. Stanje kriminalitete praviloma prikazujemo in pojasnjujemo s statistiko kriminalitete, absolutno v določenem prostoru in času ali primerjalno glede na prostor in čas.

I.A.2 Statistika kriminalitete v procesu merjenja (analiziranja) kriminalitete

Celoten proces od zbiranja, evidentiranja podatkov, urejanja, statističnega obravnavanja (analiziranja), objavljanja in pojasnjevanja rezultatov imenujemo merjenje kriminalitete (*mesasurement of crime*).⁴ Statistika kriminalitete je v tem procesu rezultat statističnega analiziranja zbranih podatkov. Merjenju sledi ocenjevanje kriminalitete kot družbeno negativnega pojava v določenem prostoru in času. Statistika, ki jo pripravljajo in objavljajo pristojni državni organi policija, tožilstvo, sodišča in uprava za izvrševanje kazenskih sankcij predstavlja uradno statistiko kriminalitete, zajema pa statistiko kaznivih dejanj, statistiko ovadenih (osumljenih) oseb, statistiko obtoženih oseb, statistiko obsojenih oseb in statistiko obsojencev v zaporih. Podatke, ki jih statistika kriminalitete obravnava, v nadaljevanju imenujemo podatki s področja kriminalitete. »Razširjena« statistika kriminalitete vsebuje tudi podatke o resursih, s katerimi država nastopa proti kriminaliteti.

Pri pojasnjevanju statistike kriminalitete je pomembno tudi pravilno razumevanje dvojnega pomena tega pojma: (1) statistika kriminalitete so sistematično zbrani in obdelani (analizirani) podatki o kriminaliteti (»materialna« definicija) in (2) statistika kriminalitete je dejavnost (postopki) zbiranja statističnih podatkov, njihova obdelava in objavljanje podatkov o kriminaliteti (»procesna« definicija). Statistika kriminalitete, tako (1) in (2) pa je sestavni

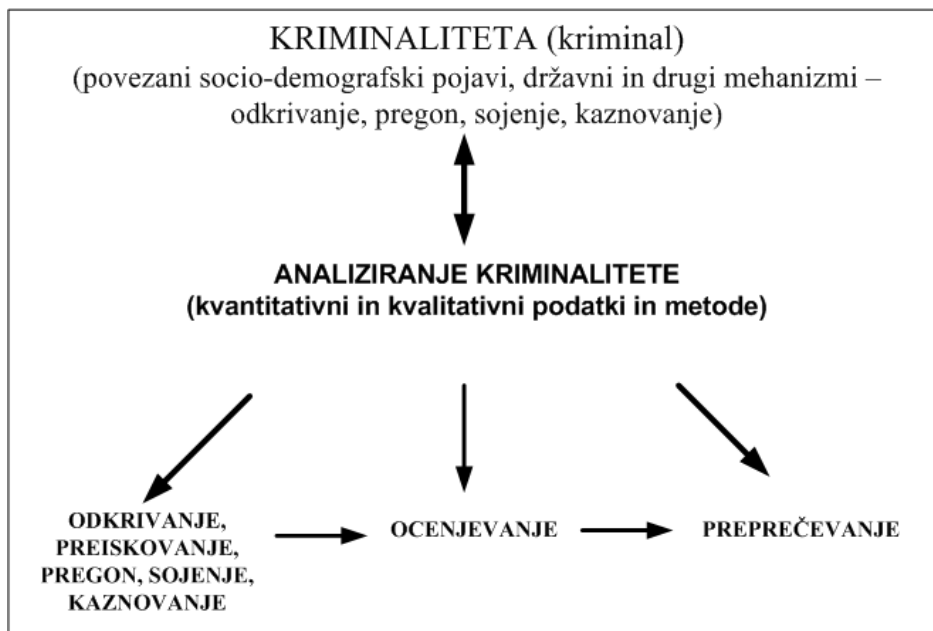
³ Zanimivo, da Veliki slovenski leksikon ne navaja pojma kriminal, samo pojem kriminaliteta. Ta pojem, se je uveljavil v slovenskem jeziku. V angleškem jeziku pomeni pojem *criminality* (*crim-in-al-ity*) kriminalna (kazniva) dejanja (*criminal acts*) oziroma vpletenost ljudi v kriminalna dejanja (*the fact of people involved in crime*) (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2010, s. 363).

V nemškem jeziku se uporablja pojem *Kriminalität*, ki se prevaja kot kriminaliteta.

⁴ Definicij pojma merjenje je več. Najbolj primerna definicija za naš predmet zanimanja je naslednja: »merjenje je prirejanje števil količini ali pojavu« (Slovenski veliki leksikon, 2004, 2. knjiga, s. 586), s pripombo, da ima pojem prirejanje širok pomen in ne pomeni zgolj štetje. Če to »prevedemo« v statistični jezik, je merjenje »proces, s katerim se pri opazovanju spremenljivke za vsako posamezno enoto priredi določena vrednost« (Statistični terminološki slovar, s. 71)

del analiziranja kriminalitete, ki poleg statističnih metod zajema vse druge, ki se uporabljajo pri proučevanju kriminalitete kot družbenega pojava.⁵ Analiziranje kriminalitete definiramo kot sistematično proučevanje (raziskovanje) kriminalitete, ki vključuje poleg same kriminalitete tudi druge z njo povezane socialno-demografske pojave, prostorske in časovne dejavnike, državne in druge mehanizme za odkrivanje, pregon in preprečevanje kriminalitete.

Slika 1: Mesto analiziranja kriminalitete v sistemu zatiranja in preprečevanja kriminalitete

I.A.3 Uradna in druga (vzorčna) statistika kriminalitete

Uradna statistika, je rezultat statističnega obravnavanja uradnih podatkov (podatkov zbranih pri postopkih državnih organov). Primarni, osnovni namen zbiranja, evidentiranja, hranjenja in obravnavanja podatkov o kaznivih dejanjih in drugih pojavih povezanih s kriminaliteto je preiskovanje kaznivih dejanj ter evidentiranje opravljenega dela organov pregona, sojenja in kaznovanja storilcev. Statistika je drugotnega, sekundarnega pomena, zato govorimo o statistiki, ki temelji na sekundarnih podatkih. Poudariti pa velja, da te statistike temeljijo na analizah statističnih populacij (kakršnekoli so pač), torej na obdelavi vseh enot kaznivih dejanj, ovadenih oseb idr., ki so bili zbrani v okviru postopkov državnih organov.

Vzporedno uradni statistiki se razvijajo in uporabljajo številni bolj ali manj uspešni modeli merjenja in ocenjevanja kriminalitete ki temeljijo na primarnih podatkih, zbranih po metodoloških pravilih raziskovalnega dela. Statistike, ki so rezultat takih modelov, praviloma

⁵ Npr. dinamična omrežja, nevronske mreže itd.

temeljijo na analizah vzorčnih podatkov, zato jih lahko imenujemo vzorčne statistike kriminalitete (tudi neuradne (Mitar, 2002) ali druge statistike kriminalitete).

Obstaja še tretja oblika statistika kriminalitete, ki je nekje na sredi med uradno in vzorčno statistiko. To so statistike, ki jih (izključno) za svoje potrebe vodijo, npr. zavarovalnice in zdravstvene ustanove, seveda ne kot ključno besedo kriminaliteta, ampak kot žrtve in poškodbe nasilja.

I.A.4 Bežen pogled v zgodovino statistike kriminalitete

Leta 1670 je Wiliam Petty, snovalec empirične ekonomije pozval k zbiranju uradnih podatkov o številu ljudi, količini zaužitega alkohola, številu neporočenih oseb med 15. in 55. letom starosti, številu oseb, ki jih fizični kaznujejo, številu oseb v zaporih zaradi kriminala, vse z namenom, da bi vedeli za mero (merilo, obseg) »pregreh« (pokvarjenosti, izprijenosti, nemoralnega življenja) in »grešnikov« (falotov) v narodu (*the measure of Vice and Sin in the nation*; (Benson, Hughs, 1991, v navedbi Tabarrok, Heaton, Helland, s. 2). Preteklo je stoletje in iz prve polovice 19. stoletja so znana prizadevanja za »merjenje narodovega moralnega zdravja«, kar je vodilo do razvoja t.i. moralne statistike. Parlamentarni dokumenti v Angliji in Walesu pa so že od leta 1805 dalje vsebovala letno poročilo o kriminalnem vedenju. Prva desetletja so bila omejena, od leta 1857 dalje pa so vsebovala različne vrste informacij, »ki so osnova kriminalne statistike še danes« (Gatrell, Hadden, 1972, s. 336).

Francija je začela sistematično zbirati podatke o obtoženih in obsojenih osebah leta 1825. Francoski podatki so bili vir prve pomembne študije o kriminalu, objavljeni 1828, ki sta jo naredila Adolphe Quetelet in Andre Michel Guerry (*Statistics: Reporting Systems and Methods ...*). Quetelet je prvi statistično ugotavljal (meril) vplive nekaterih spremenljivk kot so spol, starost, izobrazba in klima na kriminal (Deflem, 1997).

V Angliji so začeli sistematično zbirati policijske podatke v začetku 1857 (Brown, n.d.).

Posamezne nemške dežele so vzpostavile zbir statističnih podatkov o kriminaliteti v drugi polovici 19. stoletja, prva poenotena statistika kriminalitete celotnega Nemškega cesarstva pa je bila narejena leta 1882 (Deflem, 1997). Vsebovala je podatke o obsojenih osebah in zapornikih.

Prve statistike kriminalitete so že v prvi polovici 19. stoletja vodile nekatere države ZDA. Prva zvezna statistika kriminalitete je bila s skupaj popisom prebivalstva zbrana leta 1850 in se je nadaljevala leta 1860 in 1870. Vsebovala je le podatke o številu oseb

(Deflem, 1997). S popisom prebivalstva leta 1890 pa so zbrali podatke o revščini in kriminaliteti predvsem v povezavi z osebami v zaporih. Zvezni Urad za popis prebivalstva je od leta 1907 dalje vodil zbirko podatkov o osebah v zaporih. Kriminolog August Vollmer je leta 1920 predlagal ustanovitev nacionalnega urada za evidenco (register) kaznivih dejanj (*national bureau of criminal records*). International Association of Chiefs of Police je leta 1927 uresničil to pobudo z načrtom o nacionalnem sistemu policijske statistike, ki je zajemala tudi podatke o znanih kaznivih dejanjih in aretacijah (prijetjih) iz vseh lokalnih policijskih oddelkov v vseh državah ZDA. Zvezni preiskovalni urad (*Federal Bureau of Investigation*) je postal nosilec te statistike in leta 1931 je izdal prvo enotno letno poročilo o kriminaliteti - Uniform Crime Report (Brown, n.d.).

Zgodovina statistike kriminalitete v Sloveniji sega v leto 1950, ko je nepodpisani avtor objavil prispevek Gibanje kriminalitete v Sloveniji v letih 1945 -1949 v drugi številki revije Kriminalistična služba pod oznako strogo zaupno (Mitar, 2000).⁶ Pozneje so bili podatki objavljeni v Reviji za kriminalistiko in kriminologijo. Takratni Republiški sekretariat za notranje zadeve je začel po letu 1960 objavljati letne publikacije (predvsem zbirke tabel brez komentarjev) o kriminaliteti.

I.B Viri podatkov s področja kriminalitete za uradno statistiko

Pravna podlaga za zbiranje podatkov o kaznivem dejanju in storilcu je dana v Zakonu o kazenskem postopku.⁷ Ta v 148. členu daje policiji pooblastilo, in ji nalaga, da v primeru, da so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, med drugim zbere vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka. Zakon uporablja pojem obvestilo, ker je le to lahko ustno ali pisno sporočilo na podlagi katerega pa policija zapiše podatke.

⁶ O posameznih primerih uporabe statističnih podatkov o kriminaliteti v nekdanji Kraljevini Jugoslavija pa je poročal že Aleksander Maklecov (Mitar, 2000).

⁷ 1. in 2. Odstavek 148. člena Zakona o kazenskem postopku:

(1) Če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, mora policija ukreniti potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeleženec ne skrjuje ali ne pobegne, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz in da se zberejo vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka.

(2) Da bi izvršila naloge iz prejšnjega odstavka, sme policija zahtevati potrebna obvestila od oseb; opraviti potreben pregled prevoznih sredstev, potnikov in prtljage; za nujno potreben čas omejiti gibanje na določenem prostoru; ukreniti, kar je potrebno v zvezi z ugotavljanjem istovetnosti oseb in predmetov; razpisati iskanje osebe in stvari, ki se iščejo; v navzočnosti odgovorne osebe opraviti pregled določenih objektov in prostorov podjetij in drugih pravnih oseb in pregledati določeno njihovo dokumentacijo ter ukreniti in storiti drugo, kar je potrebno. O dejstvih in okoliščinah, ki se ugotovijo pri posameznih dejanjih in utegnejo biti pomembne za kazenski postopek, in o predmetih, ki so bili najdeni ali zaseženi, se napravi zapisnik ali uradni zaznamek.

Policija zapisuje podatke zbrane z obvestili v evidenco kaznivih dejanj. Ker ta vsebuje tudi osebne podatke policija to evidenco upravlja v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov.⁸ Evidenco sestavljajo naslednji podatki: osebno ime, rojstne podatke, EMŠO, spol, naslov stalnega oziroma začasnega prebivališča, državljanstvo, vzdevek ali lažno ime, osebni opis, narodnost ovađene osebe ali osumljenca, upravno enota kraja rojstva, družinske in premoženjske razmere, šolsko izobrazbo, poklic in zaposlitev, osebne podatke oškodovancev, prijaviteljev in drugih oseb, ki so dale obvestila o kaznivem dejanju ter podatke o kaznivem dejanju (vrsta, kraj, čas, način, motiv, opis predmetov kaznivega dejanja, škoda, fotografije, avdio in videoposnetki in druge okoliščine izvršitve (60. in 61. člen zakona o policiji).

V opombi pod črto so navedene vse zbirke osebnih podatkov, ki jih zaradi opravljanja nalog zbirajo, obdelujejo, shranjujejo, posredujejo in uporabljajo policisti.⁹ Evidenca kaznivih dejanj je temeljna evidenca za statistiko kriminalitete, ki jo objavlja policija (policijska statistika kriminalitete), za posamezna statistična poročila pa uporablja tudi druge navedene evidence. Vse so računalniško podprte in »vključene v sistem klasične centralizirane baze podatkov, strukturirane v zapise in podatkovna polja, s hkratnim dostopom do besedil posameznih dokumentov« (Maver, 2004, s. 179).

Policija tekoče vnaša podatke v evidenco kaznivih dejanj, kar pomeni, da se statistični podatki, izvedeni na podlagi evidence, stalno spreminjajo in kot taki so neprimerljivi. Zato je potrebno za statistične namene evidenco kaznivih dejanj v določeni časovni točki, to je na začetku in na polovici leta »zamrzniti«, podatki v taki evidenci se več ne spreminjajo. »Pri nekaterih segmentih kriminalitete (npr. pri gospodarski kriminaliteti) so odstopanja med takoj znanimi in naknadno pridobljenimi podatki tako velika, da sploh ne omogočajo kakršnekoli primerjave podatkov iz rednih baz med različnimi obdobji« (Svetek, 2006, s. 95). Tako je zamrznjena evidenca kaznivih dejanj statistična populacija za izdelavo statistike za preteklo

⁸ Varstvo osebnih podatkov je ustavna kategorija, ki se izvaja z zakonom o varstvu osebnih podatkov. Vsak upravljavec osebnih podatkov, v našem primeru policija oziroma vsi pristojni državni organi, morajo imeti zakonsko podlago za upravljanje zbirk podatkov, ki vsebujejo osebne podatke. Če evidenca vsebuje le en osebni podatek, se upravlja kot zbirka osebnih podatkov. Zakon o kazenskem postopku, ki daje policiji pooblastilo zbiranja obvestil, ki vsebujejo tudi osebne podatke, ne določa pravnega varstva posameznikov, na katere se osebni podatek nanaša, zato je to urejeno v zakonih, ki urejajo organizacijo in delovanje organov, ki izvajajo pooblastila iz zakona o kazenskem postopku (glej tudi Maver, 2004).

⁹ V 59. členu zakona o policiji so poleg evidence kaznivih dejanj navedene še naslednje evidence, kot zbirke osebnih podatkov: evidenca kaznivih dejanj, evidenca kršiteljev in prekrškov, evidenca iskanih oseb, evidenca identifikacij, evidenca operativnih informacij, evidenca oseb, zoper katere so bili izvedeni prikriti preiskovalni ukrepi iz zakona, ki ureja kazenski postopek, evidenca DNK preiskav, evidenca dogodkov, evidenca pridržanih in zadržanih oseb, evidenca varnostno preverjenih oseb, evidenca pritožb, evidenca uporabe prisilnih sredstev, evidenca daktiloskopiranih oseb, evidenca fotografiranih oseb, evidenca iskanih in najdenih predmetov, evidenca usmerjenega zbiranja obvestil na področju terorizma in mednarodnega organiziranega kriminala, evidenca vstopov in gibanja oseb v varovanih objektih policije in na območju okolišev teh objektov, evidenca izdanih odredb za prepoved približevanja, evidenco prikritih evidentiranj in namenskih kontrol, evidenco posnetkov postopkov.

leto, ki pa ne vsebuje kaznivih dejanj, ki jih je policija evidentirala v preteklem letu (datum evidentiranja pomeni datum, ko je policija odkrila oziroma izvedela za kaznivo dejanje), pač pa kazniva dejanja, za katere je policija v preteklem letu podala kazenske ovadbe. Statistična populacija je torej časovno opredeljena z datumi podane kazenske ovadbe in ne z datumi dejansko storjenih kaznivih dejanj.¹⁰ »Podatek prikazuje predvsem delo policije, ne pa varnostnih razmer, saj slednje niso predmet policijskega poročanja« (Svetek, 2006, s. 96). Osnovni namen zbiranja, evidentiranja, hranjenja in obravnavanja podatkov o kaznivih dejanjih je preiskovanje teh, njihov pomen za statistiko je drugoten, sekundaren. Govorimo o statistiki, ki temelji na sekundarnih podatkih. Policijska statistika o kriminaliteti tudi ne vsebuje kaznivih dejanj s področja cestnega prometa in dejanja otrok, za katera je policija po devetem odstavku 148. člena Zakona o kazenskem postopku vložila kazenske ovadbe ali poročila v dopolnitev kazenskih ovadb. Prav tako policijska statistika ne zajema prijavljenih ali odkritih dejanj, pri katerih ni bilo potrjenega suma storitve ali ni bilo podlage za kazenski pregon po desetem odstavku 148. člena Zakona o kazenskem postopku (Kolenc et al., 2011).

V policijski statistiki je vsako kaznivo dejanje šteto enkrat ne glede na število ovadenih oseb, vsaka ovadena oseba pa je prav tako šteta enkrat ne glede na število kaznivih dejanj za katere je ovadena.

Državno tožilstvo vodi evidence po določbah državnotožilskega reda (DTR).¹¹ Po tem redu je dokumentarno gradivo razporejeno v vpisnike, evidence in imenike (104. člen DTR), vendar ni natančneje določeno, kateri podatki se vpisujejo v vpisnike oziroma evidence in imenike. Statistična poročila za vsa državna tožilstva izdeluje Strokovni informacijski center, ki je centralni skrbnik informacijskega sistema državnih tožilstev (51. člen DTR). Omenjeni center pripravlja statistična poročila za letno poročilo državnega tožilstva in pripravlja ter posreduje statistična poročila državnim statistiki, torej Statističnemu uradu RS v skladu (57. člen DTR). Letna poročila državnega tožilstva, ki vsebujejo tudi statistične podatke o kriminaliteti, so dostopna na spletu.¹²

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo izdaja sodno statistiko, ki vsebuje tudi podatke o delu kazenskega sodstva, kot so preiskave, pripor, sodbe¹³, statistiko rešenih in nerešenih zadev idr. Sodna statistika je na spletu.¹⁴ Podatke za sodno statistiko posredujejo

¹⁰ Pojem zamrznjenje podatkov (zamrznjena evidenca) je začela slovenska policija uporabljati leta 1999, ko se je povsem spremenila metodologija statističnega prikazovanja podatkov.

¹¹ Državnotožilski red, Ur. l. RS, št. 7/2012.

¹² www.dt-rs.si/sl/vrhovno_drzavno_tozilstvo/porocila_o_delu_drzavnih_tozilstev/

¹³ Sodba, s katero se obtožni akt zavrne, sodba, s katero se obtoženec oprosti obtožbe, sodba s katero se obtoženec spozna za krivega.

¹⁴ www.mpju.gov.si/si/storitve/uporabni_seznami_imeniki_in_evidence/statistika/

sodišča v skladu z navodili za statistična raziskovanja o poslovanju sodišč. Sodišča vodijo vpisnike in evidence po določbah sodnega reda.

Za analiziranje kriminalitete je pomembna tudi statistika Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij.¹⁵ Uprava izdaja letna poročila v katerih so vsi statistični podatki o zaprtih osebah zaradi storjenih kaznivih dejanj. Letna poročila so na spletu.¹⁶

Navedeni državni organi prikazujejo statistiko o kriminaliteti v svojih rednih letnih poročilih, objavljenih tudi na spletu in v okviru drugih sporočil namenjenih širši javnosti. Po zakonu o državni statistiki (ZDSta)¹⁷ pa so vsi ti organi kot nosilci uradnih in administrativnih zbirk podatkov poročevalske enote.¹⁸ Podatke sporočajo Statističnemu uradu RS (SURS) po letnem programu statističnih raziskovanj, ki je letna konkretizacija srednjeročnega programa statističnih raziskovanj¹⁹. Statistični podatki, ki so rezultat izvajanja programa statističnih raziskovanj in jih objavlja SURS so uradni (51. člen ZDSta). Statistika kriminalitete, ki jo objavlja SURS - uradna statistika, zajema polnoletne osebe, zoper katere je bil postopek po kazenski ovadbi in predhodni postopek končan, polnoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pravnomočno končan, mladoletne osebe, zoper katere je bil postopek po kazenski ovadbi in pripravljalni postopek končan, mladoletne osebe, zoper katere je bil kazenski postopek pred senatom pravnomočno končan, pravne osebe, zoper katere je postopek po kazenski ovadbi in predhodni postopek končan in obtožene pravne osebe, zoper katere je kazenski postopek pravnomočno končan. Poročevalci podatkov za navedene statistike so Vrhovno državno tožilstvo ter okrožna in okrajna sodišča.

I.C Kakovost slovenske uradne statistike kriminalitete

SURS je privzel Eurostatovo enotno opredelitev kakovosti. Po tej opredelitvi je kakovost statističnih izdelkov sestavljena iz šestih komponent. Te so: ustreznost (*relevance*), natančnost (*accuracy*), pravočasnost in točnost objave (*timeliness and punctuality*), primerljivost statistik

¹⁵ Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij je organ v sestavi Ministrstva za pravosodje in upravo.

¹⁶ www.mpju.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavu/dokumenti/letna_porocila/

¹⁷ Ur. l. RS št. 45/1995.

¹⁸ Uradne zbirke so po zakonu o državni statistiki zbirke podatkov, ki so bile vzpostavljene s predpisi oziroma s splošnimi akti nosilcev javnih pooblastil in se na njihovi podlagi izdajajo potrdila in javne listine.

Administrativne zbirke so po tem zakonu vse druge zbirke podatkov, ki jih na svojem delovnem področju vodijo in vzdržujejo nosilci javnih pooblastil.

¹⁹ Srednjeročni program statističnih raziskovanj sprejme vlada za petletno obdobje in se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije. Letni program statističnih raziskovanj določi predstojnik Statističnega urada RS v soglasju s pooblaščenimi izvajalci in se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

(*comparability*), skladnost rezultatov (*coherence*) ter dostopnost in jasnost (*accessibility and clarity*).²⁰

Praviloma bi morala vsaka uradna statistika skozi preizkus kakovosti, tudi tista, ki jo samostojno objavljajo državni organi, npr. policija. Policija sama pripravlja in objavlja statistiko kriminalitete, čeprav nima statusa pooblaščenega izvajalca programa statističnih raziskovanj²¹, se pa »tovrstni podatki v javni razpravah uporabljajo kot dejanski pokazatelji kriminalitete in policijske uspešnosti v soočenju s kriminaliteto« (Reiner v navedbi Mitar, 2002, s. 134).

Policijska statistika kriminalitete je rezultat statistične obdelave sekundarnih podatkov in se ji, večinoma upravičeno, pripisujejo lastnosti kot so nepopolnost, pristranskost idr. Vendar je potrebno jemati razne kritike uradne statistike z določeno mero previdnosti, ker jo različne teorije oziroma različice posameznih teorij različno ocenjujejo.²²

Uradne statistike na tem mestu ne ocenjujemo skozi lupo vsake komponente kakovosti, ampak zaobsežemo vzroke – dejavnike, ki vplivajo na zmanjšanje kakovosti nasploh. Razvrstimo jih lahko v naslednje skupine:

- temno polje, (*dark figure of crime, dark number, unknown crimes, Dunkelzifer, Dunkelzahl*),
- spremembe zakonodaje (inkriminacija, dekriminacija),
- ambivalenca v politiki za učinkovito/neučinkovito preganjanje kriminala,
- zaupanje državljanov v policijo, tožilstvo, sodišča in v državo nasploh,
- spremenljiva učinkovitost policije pri odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj,
- administrativne spremembe v delu policije pri evidentiranju in obravnavanju kaznivih dejanj, predvsem:
 - o spremembe vsebinske opredelitve statistične populacije,
 - o napake v računalniškem informacijskem sistemu: napačni in pomanjkljivi ali podvojeni vnosi ipd. (Ferne, 2012; Kolenc, 2011).

Navedeni dejavniki različno močno vplivajo na kakovost policijske statistike kriminalitete v negativnem smislu. Nekateri na verodostojnost statističnih podatkov²³ ne

²⁰ Kakovost statistike, SURS, vir: http://www.stat.si/drz_stat_kakovost.asp.

²¹ Pooblaščen izvajalci programa statističnih raziskovanj so navedeni v Srednjeročne programu statističnih raziskovanja 2008-2012, Ur. l. RS št. 45/1995.

²² Tako so, npr. po Young-u, nosilcu levega realizma, uradni statistični podatki zavajajoči in pristranski (Young v navedbi Kanduč, 2000). Younga omenjamo tudi zato, ker je eden od močnih zagovornikov viktimoloških raziskav, ki naj bi realno ocenile kriminaliteto (Kanduč, 2000).

²³ Statistični terminološki slovar ne pozna pojma verodostojnost, po slovenskem pravopisu pa je verodostojnost tudi lastnost podatkov. V statistiki se uporablja pojem veljavnost (*validity*) kot lastnost merskega instrumenta, da pri

vplivajo, če je njihov vpliv pravilno pojasnjen, drugi pa lahko povzročijo prelome v časovnih vrstah kaznivih dejanj (*the series brakes*) tako, da člani niso več primerljivi.

Temno polje ali: temno število (Sket, 1997), prikrita, latentna kriminaliteta, so v bistvu sinonimi za neprijavljeno kriminaliteto, ki obsega »vsa kazniva dejanja, ki so bila izvršena v nekem času na nekem območju, vendar niso bila prijavljena policiji« (Maver, 2004, s. 102) oziroma »niso zajeta v statistikah pristojnih državnih organov« (Stephan v navedbi Pečar, 1981, s.4). V slovenskem prostoru je bila prva in tudi obsežna raziskava o neprijavljeni, prikriti kriminaliteti narejena že leta 1981 pod vodstvom prof. dr. Janeza Pečarja. Za potrebe te raziskave je uporabil naslednjo definicijo temnega polja: »prikritost, ki nastaja s kriminaliteto, ki je žrtvam (oškodovancem, zasebnikom) na določenem območju in v določenem času sicer znana, toda neprijavljena pristojnim državnim pregonskim organom« (Pečar, 1981, s. 4). Gre za operacionalizacijo pojma v ožjem pomenu, ki ustreza tudi temu prispevku.²⁴ Stopnje neprijavljenosti oziroma »prikritosti« so različne in odvisne od narave posameznih kaznivih dejanj. Hujše ko je kaznivo dejanje, vidnejše je, v javnosti bolj odmeva in se tudi družbena reakcija kaže v višji stopnji preiskanosti (Pečar, 1992). Po Pečarjevem mnenju večina kriminala sploh ni evidentiranega oziroma razkritega. »Kriminala je v resnici nekajkrat več od količine, ki je znana« (Pečar, 1999, s. 240). Tudi Maver navaja, da »nekateri celo menijo, da je odkrita kriminaliteta vrh ledene gore in da večina kaznivih dejanj ni uradno zaznana« (Maver, 2004, s. 101). Filipčičeva pa ocenjuje, da je v Sloveniji v povprečju prijavljene samo 50 odstotkov klasične premoženjske kriminalitete (Filipčič, 2010). Vsekakor je temno polje najmočnejši dejavnik za nenatančno statistiko kriminalitete. Natančnost v splošnem statističnem pojmovanju namreč pomeni ujemanje izračunov ali ocen s pravo populacijsko vrednostjo, v našem primeru z dejansko kriminaliteto.

Obseg temnega polja je obratno sorazmeren s pripravljenostjo žrtev in oškodovancev za pripravljanje kaznivih dejanj. Večja je pripravljenost, manjše je temno polje.²⁵

meritvah zagotavlja skladnost z resničnostjo. Pojem lahko uporabimo širše kot lastnost celotnega sistema, npr. policijskega, zbiranja, evidentiranja in obdelave statističnih podatkov .

²⁴ Operacionalizacij pojma temno polje je več. V najširšem pomenu zajema temno polje vsa kazniva dejanja, ki niso znana policiji in drugim organom, znana, toda preiskana kazniva dejanja in kazniva dejanja z znanimi storilci ki pa ni niso bili obtoženi ali obsojeni (Schwind v navedbi Pečar, 1981, s. 2).

²⁵ Oškodovanci oziroma žrtve kaznivih dejanj teh ne prijavijo zaradi različnih vzrokov. Najpogostejši je gotovo oškodovančeva ocena, da je škoda majhna oziroma manjša od »izgubljenega« čas in morebitnih stroškov zaradi »dolgotrajnih policijskih in pravosodnih postopkov« (Svetek, 2005, s.123. Temu vzroku sledijo: prepričanje, da s prijavo ne bo dobil povrnjene škode, nezaupanje v delo policije, strah zaradi morebitnega maščevanja storilca, strah zaradi zasmehovanja oškodovanca oziroma žrtve, strah zaradi morebitnega razkritja oškodovanca kot storilca drugega kaznivega dejanja, sorodstvene ali prijateljske vezi z storilcem, nezavedanje oškodovanca oziroma žrtve, da je vpleten v kaznivo dejanje idr.

Temno polje se sicer najpogosteje omenja v policijski statistiki, se pa seveda »prenaša« v statistiko tožilstva, sodišč in v statistiko oseb zaprtih zaradi kaznivih dejanj. Temno polje zmanjšuje obseg zadev, ki jih policija posreduje tožilstvu, ta sodišču in tako naprej.

Sprememba zakonodaje je dejavnik, ki ima največji negativni vpliv na primerljivost statistik in večinoma povzroči prelom v časovni vrsti kaznivih dejanj. V policijski statistiki so se prelomom skušali izogniti s prevedbo inkriminacije kaznivih dejanj iz stare v novo kazensko zakonodajo tako, »da so kazniva dejanja, ki so jih kriminalisti in policisti obravnavali v prejšnjih letih, prikazana, kot bi bila obravnavan po novem kazenskem zakoniku« (Svetek, 1996, s. 95).²⁶ Toda: »kljub temu je treba upoštevati, da obravnavane kriminalitete ni več mogoče absolutno primerjati, zdaj prikazani primerjalni podatki pa se zaradi »prevedene inkriminacije« ponekod razlikujejo od istovrstnih podatkov v takratnih poročilih« (Svetek, 1996, s. 95). Brinc pri analiziranju kriminalitete od 1945 do 1999 ugotavlja, da je iz časovne vrste kaznivih dejanj »mogoče sklepati na večkratno spreminjanje kaznovalne politike v zadnjih 50 letih, vendar so spremembe bolj povezane s spremembami zakonodaje kot z dejanskim porastom kriminalitete« (Brinc, 2001, s. 981). Vsako spremembo kazenskega zakonika je potrebno pojasniti v statistiki kriminalitete. Če so spremembe obsežne in povzročijo prelom časovne vrste, statistiki pred in po spremembi nista primerljivi.

Vladajoča politika ima vpliv na uradno statistiko kriminalitete. Izvršilna in zakonodajna oblast s svojimi občasnimi »nastopi« »(pre)usmerjajo« organe pregona v/iz posameznih zvrsti kriminala in stanje kriminalitete se administrativno (»politično«) spreminja. Spreminjanje »prioritet« pri delu policije in drugih organov pri odkrivanju kaznivih dejanj (Ferme, 2012) je vedno le posledica političnih odločitev oziroma pritiskov. Uradne statistike o kriminaliteti so odvisne tudi od »specifične« teže, ki jo v danem trenutku politika posveča različnim kategorijam kriminalitete (Pavlovič, 1993).

Na kakovost policijske in posledično tudi tožilske in sodne statistike kriminalitete, predvsem na natančnost, vpliva »tudi učinkovitost policije in drugih organov pri odkrivanju kaznivih dejanj, prioritete pri njihovem delu« (Ferme, 2012²⁷). V to skupino vplivnih dejavnikov spadajo tudi bolj ali manj pogoste reorganizacije policije.

Naslednji dejavnik, ki lahko močno vpliva na statistiko kriminalitete so administrativne spremembe in napake v delu policije pri evidentiranju in obravnavanju kaznivih dejanj.

²⁶ To npr. pomeni, da so bile tatvine pred letom 1995 in obravnavane po 165. členu starega kazenskega zakonika v statistiki prikazane kot kazniva dejanja po 211. členu novega kazenskega zakonika.

²⁷ Podobno tudi avtorji v prispevkih o kriminaliteti v Sloveniji v preteklih letih.

Neizogiben prelom podatkov v časovni vrsti kaznivih dejanj vedno povzroči sprememba vsebinske opredelitve statistične populacije, kar v bistvu pomeni, da novo statistično populacijo sestavljajo druge statistične enote. Policija je leta 1999 »zaradi uvedbe novega informacijskega sistema za delo na področju kriminalitete« (Svetek, 2000, s. 91) spremenila metodologijo statističnega prikazovanja kaznivih dejanj. Statistično populacijo kaznivih dejanj evidentiranih v opazovanem (preteklem) letu je zamenjala statistična populacija kaznivih dejanj, za katere je policija v opazovanem (preteklem) letu podala kazenske ovadbe. To je pomenilo prelom časovne vrste in vsaka primerjava statistike policijske kriminalitete pred letom 1999 in po njem najprej zahteva opozorilo zaradi omenjene spremembe statistične populacije. V letnih statistikah kriminalitete je tako povprečno 80 odstotkov kaznivih dejanj storjenih v letu, na katerega se statistika nanaša, 14 odstotkov kaznivih dejanj storjenih v letu prej in približno 6 odstotkov kaznivih dejanj storjenih v prejšnjih letih.²⁸

Med spremembe vsebine statistične populacije štejemo tudi spremembo kriterijev, po katerih se enote (kazniva dejanja) zajamejo v statistično populacijo. Svetek to šteje med spremembo metodologije »opredeljevanja in zajemanja« kaznivih dejanj (Svetek, 1999, s. 99), po Bailey-u pa variiranje števila kaznivih dejanj na določeno število prebivalstva pogosto odseva postopke zaznavanja in evidentiranja kaznivih dejanj (Bailey, 1988). Večinoma gre za širjenje ali krčenje področja zajemanja drobnih deliktov, torej najbolj številnih, s tema pa se »navidezno poveča ali zmanjša obseg celotne kriminalitete« (Svetek, 1999, s. 99).²⁹

Napačni in pomanjkljivi vnosi podatkov v računalniško bazo podatkov o kaznivih dejanjih ne predstavljajo večjega problema za natančnost statističnih podatkov, ker je število takih vnosov majhno, večina napak pa odpravijo dodatne kontrole. Gre za t.i. nebistvene napake.

Vse navedene dejavnike, ki vplivajo na zmanjšanje kakovosti uradne statistike je treba vedno upoštevati in jo temu primerno vrednotiti. Svetek poudarja: »Slovenija nima razvitega modela za spremljanje in ocenjevanje stopnje kriminalitete, s katerim bi lahko z zadostno oceno gotovosti in znanstveno primerljivimi rezultati identificirali razširjenost različnih vrst kriminalnih ravnanj v različnih strukturah družbe in v celoti« (Svetek, 2006, s. 98). Vendar pa je treba dodati, da je policijska statistika pač edina uradna statistika kriminalnih dejanj in

²⁸ Povprečje za obdobje 2007-2011.

²⁹ Po internem navodilu MNZ policija od začetka leta 1998 ni več ugotavljala posebej, ali oškodovanec želi podati predlog za pregon »drobnih« deliktov ali ne: Njegov namen je, tako interno navodilo, »jasno izražen že z naznanitvijo kaznivega dejanja, dodatni postopki, ki so pred tem marsikaterega naznanitelja odvrnili od formalizacije zahteve za pregon, pa niso več potrebni« (Svetek, 1999, s. 100).

glavni kvantitativni dejavnik pri sprejemanju strateških odločitev o preprečevanju, odkrivanju in zatiranju kriminala (Brvar, 2000).³⁰

I.D Viri podatkov za vzorčno statistiko kriminalitete v Sloveniji

Ugotovitve, da na uradno statistiko kriminalitete, predvsem policijsko, vplivajo številni nekriminogeni dejavniki, so objektivne in utemeljene. Pečar pravi, da je resnica o kriminaliteti drugačna od tiste, ki nam jo predstavljajo »formalni mehanizmi družbene kontrole« (Pečar, 1982, s. 5), Pavlovič pa izpostavlja »neizogibno potrebo po neodvisni oceni dejanskega stanja kriminalitete« (Pavlovič, 1993, s. 129). Razumljivo, takšne ocene ni mogoče pričakovati od nosilcev uradne statistike, ampak od znanstveno raziskovalnih institucij, ki niso obremenjene z uradnimi postopki in lahko merjenje in ocenjevanje kriminalitete obravnavajo po raziskovalni metodologiji. Tako so se razvile anketne raziskave, ki temeljijo na reprezentativnih vzorcih prebivalstva s ciljem ugotavljanja vrste in obsega njegove viktimizacije (viktimološke ankete). Ciljni subjekt takih raziskav je oškodovanec, žrtev kaznivega dejanja, ki je za razliko od storilca mnogo bolj »zaupljiv« do anonimne ankete. Rezultati anketnih raziskovanj niso in ne bodo nadomestili uradnih (policijskih) statistik, ampak jih dopolnjujejo (Pavlovič, 1993). Izkušnje kažejo, da se uradne statistike v primerjavi z rezultati anketnih raziskav, bolj približajo dejanskemu obsegu pri hujših kaznivih dejanjih (npr. zoper življenje in telo), pri kaznivih dejanjih z manjšimi oškodovanji, pa so rezultati anketnih raziskav zanesljivejši od uradne statistike.³¹ Viktimološke raziskave so metodološko omejene, npr. z njimi ne moremo meriti in ocenjevati viktimizacije otrok in kriminalitete brez oškodovanca oziroma žrtve, kot je zloraba drog (Van Dijk v navedbi Pavlovič, 1993), oškodovanja pravnih oseb, viktimizacije v subkulturnih okoljih (poznanstvo storilca in oškodovanca) idr.

Viktimološke ankete se lahko izvajajo na različnih teritorialnih nivojih: na lokalnem, regionalnem (pokrajinskem), nacionalnem in mednarodnem. Prav za zadnji, mednarodni prostor so se viktimološke ankete izkazale za vsaj delno rešitev »večnega« problema, to je verodostojne primerjave vrste in obsega v posameznih državah. Zaradi mnogih vzrokov so bile uradne nacionalne statistike kriminalitete do leta 1993 popolnoma neprimerljive, po tem

³⁰ Nemški ekspert za statistiko kaznivih dejanj, Uve Dörman je na konferenci ekspertov za statistiko kaznivih dejanj v Palmi leta 1999 dejal, da policijski podatki in policijska spoznanja, kot tudi rezultati kriminoloških raziskav, ne morejo zanesljivo predstaviti realnosti, toda vedno jo nepopolno, pomanjkljivo in pogosto popačeno rekonstruirajo. Ne glede na to, pa na njihovi podlagi pridobivamo koristne ugotovitve o družbeni realnosti (Dörman, 1999).

³¹ Hujših kaznivih dejanj je manj, zato bi bili za zanesljive ocene potrebni veliki anketni vzorci, kar pa je povezano s finančnimi in drugimi omejitvami.

letu so sicer aktivnosti za njeno metodološko poenotenje intenzivne, pa vendar je zaupanje v viktimološke ankete ponekod še vedno večje kot v delno poenoteno evropsko uradno statistiko kriminalitete. Idejo o viktimoloških anketah v mednarodnem prostoru je podprla tako politika kot raziskovalna sfera. Politika, ker je »predvsem želela postaviti svoje nacionalne probleme v zvezi s kriminalom v mednarodno perspektivo, da bi jih bolje razumela«, raziskovalci pa so »predvsem želeli z mednarodnimi primerjavami preizkusiti teorije o družbenih vzrokih kriminalitete« (Van Dijk et al., 1990 v navedbi Pavlovič, 1993).³²

Leta 1987 je bila ustanovljena delovna skupina pod vodstvom generalnega koordinatorja Jan van Dijka iz Nizozemske. Skupina je pripravila standardizirani vprašalnik za mednarodno anketo imenovano Anketa o žrtvah kriminala (kasneje se imenuje Mednarodna anketa o kriminaliteti oziroma viktimizaciji, *Crime Victim Survey, International Crime Victimization Survey*). Institucionalno je anketo, ki je bila prvič izvedena leta 1989, koordiniral United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI) iz Torina (*Methodology of the European Crime and Safety Survey, 2007*). Glavni cilj ankete je bil doseči napredek, ki bi kriminološkemu raziskovanju omogočil verodostojno primerjavo podatkov na mednarodni ravni, kar so sicer onemogočale razlike med uradnimi podatki statistikami kriminalitete (van Dijk, van Kesteren, Smit, 2007). Po prvotnem načrtu naj bi anketo izvedli vsake tri leta.

Slovenija pri izvedbi prve ankete leta 1989 ni sodelovala (anketo so izvedli v 11 evropskih državah, v ZDA, v Kanadi in v Avstraliji), v drugem krogu leta 1992 pa se je Slovenija preko Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani vključila v to poenoteno mednarodno viktimološko anketo. Sodelovale so tudi vzhodnoevropske države. Vprašalnik je poleg splošnih demografskih vprašanj obsegal dve skupini vprašanj. Prvo skupino so sestavljala viktimološka vprašanja, torej vprašanja o morebitnih oškodovanjih v zadnjih petih letih, drugo pa vprašanja o strahu pred kriminalom, o zadovoljstvu z delom policije, o načinu osebnega varovanja idr. (Pavlovič, 1993).³³ Osnovna enota vzorca je bila gospodinjstvo, ker je bila tudi večina dejanj po katerih se je spraševalo takih, ki so oškodovala

³² Leta 1987 je bila ustanovljena delovna skupina pod vodstvom generalnega koordinatorja Jan van Dijka iz Nizozemske. Skupina je pripravila standardizirani vprašalnik za mednarodno anketo imenovano Anketa o žrtvah kriminala (*Crime Victim Survey, International Crime Victimization Survey*). Institucionalno je anketo, koordiniral United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI) iz Torina (*Methodology of the European Crime and Safety Survey, 2007*).

³³ Z viktimološkimi vprašanji se je ugotavljalo, ali je bil anketiranec v zadnjih petih letih žrtev roba, osebne tatvine, spolnega oziroma telesnega nasilja oziroma resne grožnje, in ali je bil on ali drug član gospodinjstva žrtev tatvine motornega vozila, namernega poškodovanja vozila, tatvine iz oziroma z vozila, tatvine motornega kolesa, tatvine kolesa, vloma in poskusa vloma v stanovanje oziroma hišo, vloma v garažo ter druge nebivalne psrostore, skupaj dvanajst kriminalnih dogodkov iz skupine t.i. konvencionalne kriminalitete (Pavlovič, 1993).

gospodinjstvo v celoti. Inštitut za kriminologijo je raziskavo omejil z vzorcem 1.000 enot na območju Ljubljane (več o metodologiji in rezultatih: Pavlovič, 1993).

Tretji krog Mednarodne ankete o kriminaliteti oziroma viktimizaciji je potekal v letih 1996/1997. Zajel je že več kot 50 držav, v bazi podatkov pa se je zbralo več kot 130.000 anket (Pavlovič, 1998). Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je anketo za Slovenijo izvedel leta 1997. Vzorec je obsegal 2.053 gospodinjstev, od tega 1.020 v Ljubljani in 1.033 drugod po Sloveniji. Anketa je potekala po telefonu (Pavlovič, 1998).³⁴

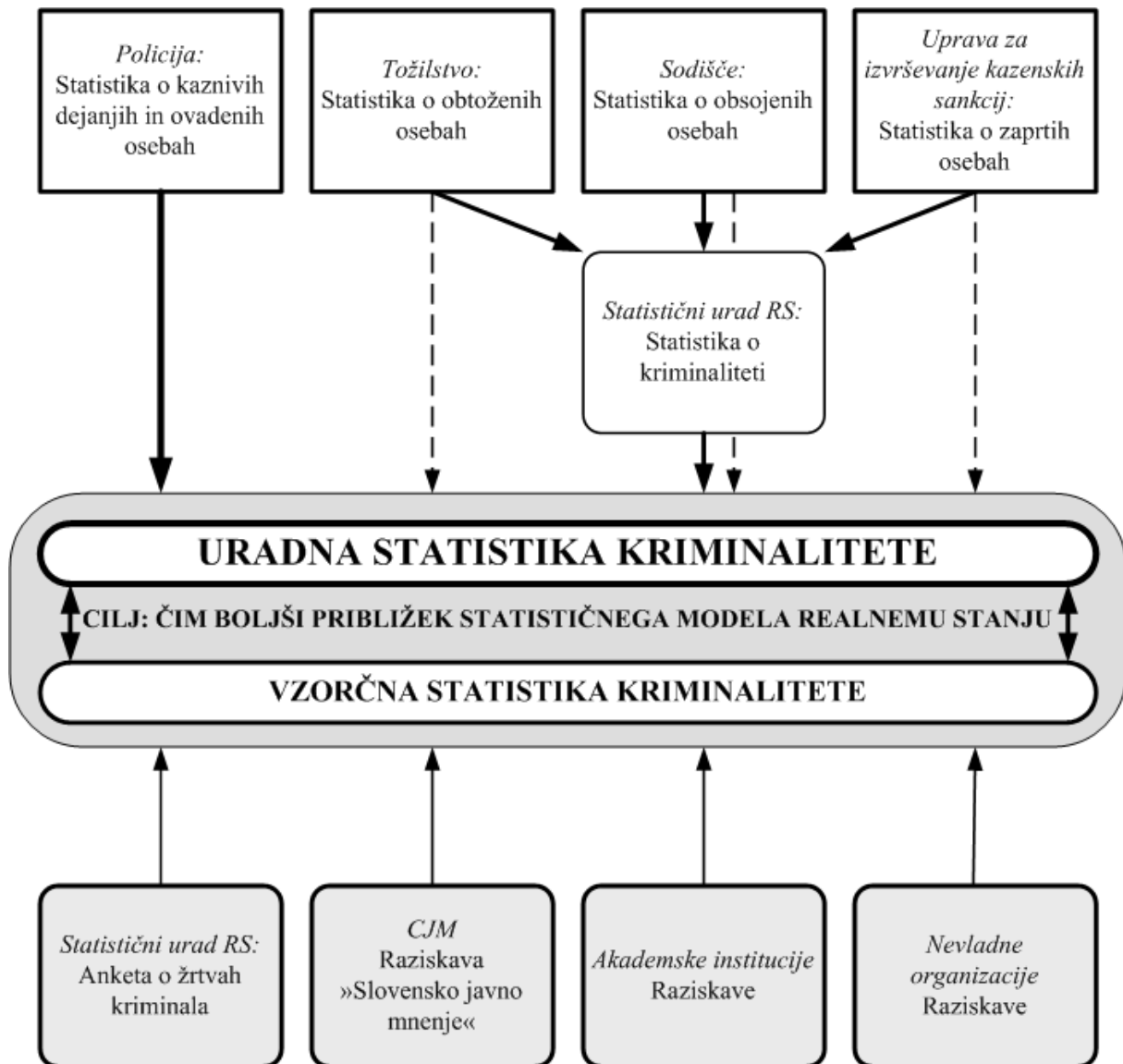
Naslednji krog ankete so vključene države izvedle leta 2001. Slovenija je anketo uvrstila v Nacionalni program statističnih raziskovanj in jo je pod naslovom Anketa o žrtvah kriminala prvič izvedel Statistični urad RS.

Raziskava se je nadaljevala leta 2009 z izvedbo pilotne ankete, katere namen je bil odprava pomanjkljivosti prejšnjih izvedb in izboljšanje primerljivosti rezultatov na mednarodni ravni.³⁵ Novo anketiranje je predvideno za leto 2013.

³⁴ Vprašalnik je vseboval trinajst opisno opredeljenih tipov kriminalnih oškodovanj, katerih žrtev je lahko bil v petletnem obdobju pred anketo anketiranec sam (rop, osebna tatvina, spolni napad, telesni napad oziroma grožnja, zahteva po podkupnini in potrošniška goljufija) ali pa kdo drug v gospodinjstvu (tatvina motornega vozila ali motornega kolesa ali kolesa, tatvina iz/z vozila, namerno poškodovanje vozila ter vlom oziroma poskus vloma v stanovanje/hišo; Pavlovič, 1998).

³⁵ Anketo so izvajali od marca do maja 2009. To poskusno raziskovanje je potekalo pod okriljem Evropske komisije. Namen projekta je bil, da se vprašalnik prevede v jezik vsake države članice EU in da se prevod vprašalnika v vsaki državi članici tudi testira, ter da se testirajo metode vzorčenja in načini anketiranja. Na podlagi izsledkov testnega raziskovanja bo izdelan enoten vprašalnik in ta se bo od leta 2013 dalje uporabljal v vseh državah članicah EU. Za izvajanje ankete pa bo sprejeta tudi zakonska podlaga ter pripravljene enotne metodološke zahteve. Na Statističnem uradu so v pilotni vzorec zajeli le mestni občini Ljubljano in Maribor, z namenom, da bi bilo mogoče, glede na majhno velikost vzorca, pridobiti ustrezno zanesljive osnovne podatke ter da bi bilo mogoče ocene primerjati s preteklimi leti. Odgovori, ki so jih pridobili, pa omogočajo objavo nekaterih statistik le za Ljubljano. (Pilotna anketa o žrtvah kriminala, 2009).

Slika 2: Viri podatkov uradne in vzorčne statistike kriminalitete.

Določene statistične podatke o kriminaliteti se zberejo tudi v okviru longitudinalne raziskave Slovensko javno mnenje, ki jo redno izvaja Center za raziskovanje javnega mnenja. Raziskave Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in drugih akademskih institucij so dodatni viri posameznih vrst statističnih podatkov o kriminaliteti. Posamezna področja kriminalitete (droge, trgovina z belim blagom, mladoletno nasilništvo idr.) obravnavajo tudi razne nevladne organizacije in z ugotovitvami objavljajo tudi statistične podatke.

Gornja shema vsebuje glavne skupine virov statističnih podatkov o kriminaliteti.

I.E Statistične metode obravnavanja podatkov o kriminaliteti in »standardni« kazalci v statistiki kriminalitete

Sedanji sistem obravnavanja in prikazovanja policijske statistike kriminalitete v Sloveniji je enostaven: preštevajo se vsa evidentirana kazniva dejanja, iz vsot posameznih vrst kaznivih dejanj pa so potem izločena kazniva dejanja s področja cestnega prometa in kazniva dejanja otrok. Statistika tako vsebuje vsa ostala kazniva dejanja in jih prikazuje po posameznih poglavjih Kazenskega zakonika in v okviru teh posamezna kazniva dejanja. Izhodišče za oceno kriminalitete, predvsem primerjalno glede na preteklo obdobje, je število vseh kaznivih dejanj, od najhujših - umorov, posilstev, ropov pa do tatvin manjših vrednosti, poškodovanj tuje stvari idr. Pravila statističnega obravnavanja teh »manjših« kaznivih dejanja, ki so sicer najbolj številna, pa se pogosto, na vsaj na nekaj let, spreminjajo in posledično se »administrativno« spreminja statistika kriminalitete.

Statistiki obtoženih in obsojenih objavlja Statistični urad RS, statistiko oseb na prestajanju zaporne kazni pa Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Gre za ločene sisteme objavljanja statističnih podatkov o kriminaliteti, ne obstaja pa enoten sistem oziroma model, ki bi na vhodu povezal med seboj statistike različnih državnih institucij in na izhodu objavljal celovito statistiko kriminalitete.

Statistične metode, ki se uporabljajo za analiziranje in prikazovanje uradne statistike kriminalitete so večinoma metode enostavne, opisne statistike:

- frekvenčne porazdelitve, prikazovanje rezultatov s tabelami in grafi,
- večrazsežne strukture, prikazovanje rezultatov s tabelami in grafi,
- statistični koeficienti (kriminalitetna števila),
- indeksi,
- srednje vrednosti (aritmetična in geometrijska sredina),
- standardni odklon in druge mere razpršenosti.

Nekatere uradne statistike vsebujejo tudi statistične napovedi z uporabo raznih metod za računanje trendov.

Nabor statističnih metod za viktimološke in druge raziskave o kriminaliteti je vseobsegajoč, uporabljene metode so odvisne od opredelitve raziskovalnega problema.

Uradno statistiko kriminalitete sestavljajo več ali manj stalni ali standardni kazalci. V slovenski statistiki so to:

- absolutna števila (frekvence) enot: kaznivih dejanj, ovadenih oseb, preiskanih kaznivih dejanj, dejanj itd.,
- deleži (odstotki) posameznih enot v populaciji ali delu populacije (odstotki),
- odstotek porasta ali upada,
- indeks (večinoma bazni),
- povprečje (aritmetična in geometrijska sredina),
- statistični koeficient (kriminalitetna števila, npr. število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev, število obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev itd.)
- trend.

V nekaterih poročilih uradne statistike so navedeni tudi korelacijski koeficienti.

Pri interpretacijah katerih koli navedenih kazalcev je vedno treba upoštevati morebitne dejavnike, ki vplivajo na obseg opazovanega pojava in na posebnosti posameznega kazalca. Samo za primer vzemimo zelo pogosto prikazano število ovadenih oseb na 100.000 prebivalcev. Leta 2011 je bilo v Sloveniji ovadenih 923 oseb na 100.000 prebivalcev. Koeficienti po starostnih skupinah pa zelo odstopajo od povprečja. V skupini 14 do 17 let je bilo ovadenih 1653 oseb, v skupini 18 do 20 let 2004 oseb, v skupini 21 do 30 let 1755 oseb, v skupini 31 do 40 let 1506 oseb, v skupini 41 do 50 let 1144 oseb in v skupini nad 50 let 443 oseb - na 100.000 prebivalcev.

II MEDNARODNA STATISTIKA KRIMINALITETE

II.A Začetki in nadaljevanje dolgotrajne poti harmonizacije evropske statistike kriminalitete

Evropski komite za probleme kriminalitete pri Svetu Evrope (*European Committee on Crime Problems – CDDP*) je leta 1993 ustanovil skupino specialistov (oznaka skupine je PC-S-ST) za proučevanje statističnih in drugih kvantitativnih podatkov o kriminaliteti in kazenskem pravosodju (*Trends in crime and criminal justice: statistics and other quantitative data on crime and criminal justice system*) (Aebi 2010).³⁶ Skupina je prve rezultate objavila leta 1995 v elaboratu *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics Draft Model*. Vseboval je statistične podatke o kriminaliteti in kazenskega pravosodja za deset evropskih držav za leto 1990. Avtorji so zapisali: »S tem, ko smo našli praktično in zadovoljivo pot reševanja zapletenega obravnavanja različnih definicij in nacionalnih metodologij, je skupina sprejela stališče, da je *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice* resnično izvedljiv, mogoč (*feasible*)« (Aebi, 2010, s. 15). Rezultati so bili torej zelo obetavni in Svet Evrope je skupini zaupal nalogo, da pripravi primerjalno analizo statistik izbranih kaznivih dejanj za celo Evropo. V projekt so vključili 36 držav, tudi Slovenijo, podatke pa je obdelal Inštitut za policijsko znanost in kriminologijo na univerzi v Lussani, objavljeni pa so bili leta 1999 v prvi izdaji *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics (ESB)*. Primerjalno analizo so sestavljali trije deli: primerjava frekvenčnih porazdelitev izbranih kaznivih dejanj med državami (I), primerjava deležev izbranih kaznivih dejanj (II) in trendi (III). Analiza je zajela policijsko statistiko kaznivih dejanj (*police statistics*), statistiko obtoženih za kazniva dejanja (*prosecution statistics*), statistiko obsojenih za kazniva dejanja (*conviction statistics*), statistiko oseb na prestajanju zaporne kazni zaradi storitve kaznivega dejanja (*correctional statistics*) in statistiko - rezultate mednarodne viktimološke ankete (*survey data*) (Council of Europe, 2000).

Drugo izdajo ESB je ekspertna grupa objavila leta 2003.³⁷ Tretja izdaja je izšla leta 2006,³⁸ četrta, do sedaj najpopolnejša pa leta 2010. Ta del raziskave je podprla Evropska komisija v

³⁶ Skupino so sestavljali eksperti iz Francije, Nemčije, Madžarske, Nizozemske, Švedske, Švice in Velike Britanije.

³⁷ Svet Evrope po prvi izdaji ESB ni mogel zagotoviti finančne podpore za nadaljevanje projekta, kar bi lahko pomenilo konec upanja, da bodo v dogledni prihodnosti mednarodno primerljive statistike kriminalitete posameznih evropskih držav in to prav v času, ko so bili doseženi prvi obetavni rezultati. Leta 2000 so se za nadaljevanje projekt do druge izdaje ESB skupaj odločili angleško ministrstvo za notranje zadeve (Home office), švicarsko Zunanje ministrstvo (*Swiss Foreign Ministry*) preko univerze v Lausanni (*University of Lausanne School of Criminal Science*) in nizozemsko ministrstvo za pravosodje (*Dutch Ministry of Justice*) (Jehle, 2010).

okviru AGIS programa.³⁹ Četrta izdaja vsebuje statistične podatke za zgoraj navedenih pet področij za obdobje 2003-2007, podrobnejša analiza pa je narejena za leto 2006.

II.B Glavni problemi postopkov harmonizacije statistike kriminalitete in kazenskem pravosodju v evropskem prostoru

V postopkih harmonizacije se poskuša postopoma odpraviti glavne ovire do končnega cilja, do neposredno primerljive evropske statistike kriminalitete in kazenskega pravosodja.

Prvi problem je pravne narave, ker so nacionalne materialne pravne definicije kaznivih dejanj in sistemi klasifikacij različne. V Evropski uniji pri zbiranju in pripravi statistik kriminalitete sodeluje okoli 130 nacionalnih organov, poleg tega pa obstaja najmanj 52 različnih sistemov klasifikacij kaznivih dejanj (Sporočilo komisije evropskemu parlamentu..., 2012). Projektna skupina je zato postavila operativne definicije, t.i. standardne definicije (*standard definitions*) vseh kaznivih dejanj, ki so statistično prikazani v ESB. Nosilci projekta so že po objavi prve izdaje ESB priporočili evropskim državam, da se, kolikor je le mogoče, njihove nacionalne pravne definicije poenotijo ali zelo približajo standardnim definicijam. Statistični podatki v ESB so pojasnjeni za vsemi razhajanjem med standardnimi in pravnimi opredelitvami kaznivih dejanj v posameznih državah.

Naslednji metodološki problem predstavljajo razlike med časi in načini evidentiranja kaznivih dejanj. Nekatere države vodijo t.i. vhodno statistiko (*»input statistic«*), ko evidentirajo kaznivo za statistiko takoj, ko policija izve zanj ali kasneje, druge pa t.i. izhodno statistiko (*»output statistic«*), ko evidentirajo kaznivo dejanje za statistiko šele po preiskavi (Aebi et al., 2010, s. 27).

Razlike so tudi v načinih evidentiranja sestavljenih kaznivih dejanj (stek kaznivih dejanj) in nadaljevanih oziroma serijskih kaznivih dejanj. Tako nekaj držav evidentira vsa kazniva dejanja, druge pa samo eno – glavno kaznivo dejanje. Kar zadeva štetje istih osumljenih oseb v opazovanem statističnem letu, jih večina držav šteje tolikokrat, kolikor krat se pojavijo, nekaj držav pa samo enkrat. Podariti velja, da se pravila evidentiranja kaznivih dejanj kar pogosto spreminjajo.

Poseben problem predstavljajo različni pretoki podatkov. T.i. »nacionalne kontaktne točke« (Sporočilo komisije evropskemu parlamentu..., 2012, s. 4), v Sloveniji Statistični urad

³⁸ Nadaljevanje projekta od druge do tretje izdaje ESB, leta 2006, sta finančno in logistično omogočila (*Swiss Federal Office of Statistics*) in nizozemsko ministrstvo za pravosodje (*Dutch Ministry of Justice*) (Jehle, 2010).

³⁹ Evropska komisija je sprejela AGIS program - sodelovanje med policijo in pravosodjem v kazenskih zadevah, leta 2002.

RS nimajo vedno dostopa do vseh potrebnih podatkov, posledice pa os zamude pri gradnji integriranih zbirk podatkov.

Razlike med slovenskimi pravnimi definicijami in standardnimi definicijami kaznivih dejanj, kot tudi razlike v metodologiji evidentiranja in obravnavanja podatkov so naveden pri posameznih kaznivih dejanjih v poglavju IV.

Sporočilo komisije evropskemu parlamentu in svetu o ocenjevanju kriminalitete v EU je navedeno, da je akcijski načrt za statistične podatke v obdobju 2006-2010, izpolnjen samo polovično.

Nekatere države uporabljajo sistem kriminalitetnih indeksov (*crime index*) za ocenjevanje (spremljanje gibanja) kriminalitete.⁴⁰ Ti prikazujejo statistične podatke za dve skupini kaznivih dejanj, ki predstavljata klasično kriminaliteto: kazniva dejanja nasilja in premoženjska kazniva dejanja. Večinoma so to umor (*homicide; criminal homicide*), posilstvo (*rape; forcible rape*) oziroma spolni napad (*criminal sexual assault*), rop (*robbery*), hujši telesni napad (*aggravated assault, aggravated battery*), vlom (*burglary*), navadna tatvina (*larceny-theft*), tatvina motornega vozila (*motor vehicle theft*) in požig (*arson*). Za primer kriminalitetnega indeksa navedemo ZDA, ki od leta 1929 dalje objavljajo letno statistiko kriminalitete na podlagi policijske statistike kaznivih dejanj v enotnem poročilu o kriminaliteti, v t.i. UCR (*Uniform Crime Report*) poročilu. UCR poročilo pripravlja in objavlja Federal Bureau of Investigation (FBI). Od preje navedenih devet vrst kaznivih dejanj jih vsebuje osem, ne zajema kaznivega dejanja spolnega napada.

Kriminalitetni indeksi poleg števila kaznivih dejanj vsebujejo še kriminalitetna števila (število kaznivih dejanj na 1.000.000 prebivalcev), stopnjo preiskanosti, število obtoženih osumljencev in druge statistične kazalce.

II.C Nekateri drugi mednarodni viri, ki objavljajo tudi slovensko statistiko kriminalitete

Urad za droge in kriminaliteto pri Združenih narodih - United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) je vodilna organizacija za boj proti prepovedanim drogam, kriminalu in terorizmu.⁴¹ Urad redno objavlja celovite statistične podatke (časovne vrste) o kriminaliteti in kazenskem pravosodju, izdelavi, trgovini in uporabi drog. Viri podatkov so različni. Urad

⁴⁰ *Crime index* prevedemo kot indeks ali kazalec kriminalitete (Sket, 1997).

⁴¹ UNODC je bil ustanovljen leta 1997 z združitvijo Urada za spremljanje programa nadzora nad drogami pri Združenih narodov in Centra za mednarodno preprečevanje kriminala (United Nations Drug Control Programme, the Centre for International Crime Prevention). UNODC deluje po celem svetu preko obsežne mreže uradov.

zbira podatke o drogah z letnim vprašalnikom (*Annual Report Questionnaire*), ki ga prejmejo vse države članice ZN, podatke o kriminaliteti in kazenskem pravosodju z anketo (*Crime Trend Survey*) in z sodelovanjem ustreznih državnih organov držav članic ZN.

ONOCOD objavlja statistiko naslednjih kaznivih dejanj: ubojev (*homicide*), telesnih poškodb (*assault*), spolnega nasilja na osebo, mlajšo od 15 let (*sexual offences against children*), ropov (*robbery*), ugrabitev (*kidnapping*), tatvin (*theft*), tatvin motornih vozil (*motor vehicle theft*), vlomov (*burglary*) in kazniva dejanja povezana z drogami (*drug related crime*). Objavljena statistika za Slovenijo vseh navedenih kaznivih dejanj se večinoma ali popolnoma ujemajo s slovensko policijsko statistiko.

Statistika ovadenih oseb vsebuje podatke: o vseh ovadenih osebah, o vseh polnoletnih ovadenih osebah, posebej moških in žensk, o mladoletnih ovadenih osebah, o vseh ovadenih državljanih matične države, o vseh ovadenih tujcih in o ovadenih osebah zaradi kaznivega dejanja ropa.

UNOCOD objavlja tudi statistiko obtoženih, obsojenih in priprtih oseb.

Evropsko združenje za preprečevanje kriminalitete – European Crime Prevention Network (EUCPN) objavlja na svojih spletnih straneh nekatere statistične podatke o kriminaliteti, članic EU.⁴²

⁴² EUCPN je bila ustanovljena maja 2001 na podlagi Sklepa sveta EU, da bi spodbujala dejavnosti preprečevanja kriminalitete v državah članicah EU in služila kot sredstvo za izmenjavo dobrih praks pri preprečevanju – zlasti klasične – kriminalitete. Zakonodajca, na podlagi katere je bila mreža ustanovljena, je bila razveljavljena, 30. novembra 2009 pa jo je nadomestil nov Sklep Sveta. Spletno stran vzdržuje v imenu EUCPN Združeno kraljestvo.

III STATISTIČNA PODOBA KRIMINALNE AKTIVNOSTI V SLOVENIJI V PETDESETLETNEM OBDOBJU 1963-2012

Časovne vrste kaznivih dejanj, osumljenцев, ovadenih in obsojenih oseb, ki pojasnjujejo nihanja kriminalitete v tem poglavju so podatki uradne statistike pristojnih državnih organov.

III.A Gibanje kriminalitete v petdesetletnem obdobju po policijski statistiki

III.A.1 Časovna vrsta kaznivih dejanj, prelomi

V petdesetletnem obdobju 1963-2012 se je število kaznivih dejanj v Sloveniji povečalo za skoraj 386 odstotkov ali približno za štirikrat. Leta 1963 je policijska statistika štela 23.141 kaznivih dejanj, leta 2012 pa 89.236. Povprečno se je vsako leto povečalo za 1.322 kaznivih dejanj (v povprečju so zajeti porasti in padci). Iz grafikona poteka časovne vrste kaznivih dejanj so razvidni relativno veliki porasti in tudi padci števila kaznivih dejanj. Tak »razgiban« potek časovne vrste zahteva predvsem pojasnilo ali so porasti in padci posledica dejanske večje oziroma manjše kriminalne aktivnosti prebivalstva v kriminaliteti oziroma zaradi večjega oziroma manjšega števila storjenih kaznivih dejanj istih storilcev ali pa so porasti in padci tudi ali večinoma nastali zaradi prelomov časovnih vrst (Brinc, 2001). Z analizo dogajanj v zvezi s kriminaliteto v tistem času moramo pojasniti relativno visok porast ali padec kriminalitete. Za primer vzemimo najprej obdobje 1982-1987. Leta 1982 se je število kaznivih dejanj v primerjavi z letom 1981 povečalo za skoraj 35 odstotkov ali za več kot 11.000 kaznivih dejanj (Guček, 1983). Naraslo je predvsem število kaznivih dejanj »manjše družbene nevarnosti« (Guček, 2003, s.101), kot so žepna tatvina, tatvina koles, tatvina delov motornega vozila ipd. Vzrok takemu porastu ni bila večja kriminalna aktivnost prebivalstva (prevalenca), ampak spremembe v delu policije pri evidentiranju in obravnavanju kaznivih dejanj. Takratni komandirji postaj milice so morali na ukaz vodstva evidentirati vsa ali skoraj vsa kazniva dejanja, tudi tista z neznatno družbeno nevarnostjo.

Tabela 1: Časovni vrsti kaznivih dejanj in ovadenih oseb v policijski statistiki v Sloveniji v obdobju 1963-2012

Leto	Število prebivalcev Slovenije ⁴³	Število kaznivih dejanj	Stalni indeks	Verižni indeks	Število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev	Število ovadenih oseb	Stalni indeks	Verižni indeks	Število ovadenih oseb na 100.000 prebivalcev
1963	1.607.941	23.141	100,0	-	1.439	14.908	100,0	-	927
1964	1.626.000	22.481	97,1	97,1	1.383	14.395	96,6	96,6	885
1965	1.638.227	25.913	112,0	115,3	1.582	16.144	108,3	112,2	985
1966	1.660.092	26.042	112,5	100,5	1.569	15.898	106,6	98,5	958
1967	1.679.717	25.369	109,6	97,4	1.510	16.114	108,1	101,4	959
1968	1.699.339	24.116	104,2	95,1	1.419	15.967	107,1	99,1	940
1969	1.709.752	23.878	103,2	99,0	1.397	16.019	107,5	100,3	937
1970	1.719.906	23.974	103,6	100,4	1.394	21.210	142,3	132,4	1.233
1971	1.731.787	26.887	116,2	112,2	1.553	23.232	155,8	109,5	1.342
1972	1.744.882	27.751	119,9	103,2	1.590	14.796	99,2	63,7	848
1973	1.759.584	28.876	124,8	104,1	1.641	14.714	98,7	99,4	836
1974	1.773.809	29.196	126,2	101,1	1.646	15.383	103,2	104,5	867
1975	1.790.229	29.820	128,9	102,1	1.666	15.517	104,1	100,9	867
1976	1.808.707	29.890	129,2	100,2	1.653	15.635	104,9	100,8	864
1977	1.831.790	30.303	130,9	101,4	1.654	15.492	103,9	99,1	846
1978	1.852.963	27.307	118,0	90,1	1.474	13.585	91,1	87,7	733
1979	1.872.133	27.455	118,6	100,5	1.467	13.814	92,7	101,7	738
1980	1.893.064	28.998	125,3	105,6	1.532	15.399	103,3	111,5	813
1981	1.909.566	32.377	139,9	111,7	1.696	16.847	113,0	109,4	882
1982	1.924.690	43.557	188,2	134,5	2.263	20.355	136,5	120,8	1.058
1983	1.929.292	51.047	220,6	117,2	2.646	22.192	148,9	109,0	1.150
1984	1.937.588	45.014	194,5	88,2	2.323	19.918	133,6	89,8	1.028
1985	1.948.577	42.776	184,8	95,0	2.195	18.829	126,3	94,5	966
1986	1.975.273	38.118	164,7	89,1	1.930	17.634	118,3	93,7	893
1987	1.985.486	35.421	153,1	92,9	1.784	16.509	110,7	93,6	831
1988	1.994.066	38.735	167,4	109,4	1.943	17.255	115,7	104,5	865
1989	1.996.325	39.967	172,7	103,2	2.002	17.458	117,1	101,2	875
1990	1.996.377	38.353	165,7	96,0	1.921	15.553	104,3	89,1	779
1991	1.999.945	42.250	182,6	110,2	2.113	15.542	104,3	99,9	777
1992	1.998.912	54.085	233,7	128,0	2.706	19.571	131,3	125,9	979
1993	1.994.084	44.278	191,3	81,9	2.220	15.921	106,8	81,3	798
1994	1.989.408	43.635	188,6	98,5	2.193	14.911	100,0	93,7	750
1995	1.989.477	38.178	165,0	87,5	1.919	14.390	96,5	96,5	723
1996	1.990.266	36.587	158,1	95,8	1.838	14.777	99,1	102,7	742
1997	1.986.989	37.173	160,6	101,6	1.871	14.729	98,8	99,7	741
1998	1.984.923	55.473	239,7	149,2	2.795	16.492	110,6	112,0	831
1999	1.978.334	61.693	266,6	111,2	3.118	17.635	118,3	106,9	891
2000	1.987.755	67.617	292,2	109,6	3.402	18.699	125,4	106,0	941
2001	1.990.094	74.794	323,2	110,6	3.758	19.439	130,4	104,0	977
2002	1.994.026	77.218	333,7	103,2	3.872	19.548	131,1	100,6	980
2003	1.995.033	76.643	331,2	99,3	3.842	18.817	126,2	96,3	943
2004	1.996.433	86.568	374,1	112,9	4.336	18.547	124,4	98,6	929
2005	1.997.590	84.379	364,6	97,5	4.224	17.566	117,8	94,7	879
2006	2.003.358	90.354	390,4	107,1	4.510	17.765	119,2	101,1	887
2007	2.010.377	88.197	381,1	97,6	4.387	17.478	117,2	98,4	869
2008	2.025.866	81.917	354,0	92,9	4.044	17.171	115,2	98,2	848
2009	2.032.362	87.463	378,0	106,8	4.304	18.955	127,1	110,4	933
2010	2.046.976	89.489	386,7	102,3	4.372	19.960	133,9	105,3	975
2011	2.050.189	88.722	383,4	99,1	4.328	18.922	126,9	94,8	923
2012 ⁴⁴	2.056.262	91.430	385,6	100,6	4.340	18.380	123,3	97,1	894

⁴³ Podatki o številu prebivalstva v Sloveniji na dan 1. julija⁴⁴ Poročilo o delu policije za leto 2012(<http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2012.pdf>) in Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2012 (Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013) navajata različni števili

Šlo je za t.i. »čiščenje policijskih predalov«, ki je povzročilo prelom časovne vrste kaznivih dejanj.⁴⁵ V letu 1983 so usmeritve vodstva še »delovale«, v naslednjih letih pa se je evidentiranje in obravnavanje kaznivih dejanj vrnilo v ustaljen način dela na nivo policijske diskrecije pred letom 1982.

Naslednji relativno velik porast kaže časovna vrsta v letu 1992 in nato relativno velik padec takoj naslednje leto. Porast števila kaznivih dejanj v letu 1992 za 28 % v primerjavi z letom 1991 je le deloma možno pojasniti s povečano kriminalno aktivnostjo prebivalstva, kot posledico splošne gospodarske krize, ki je sledila osamosvojitvi Slovenije. Povečalo se je namreč predvsem število kaznivih dejanj zoper premoženje. Velik padec števila kaznivih dejanj leta 1993 pa kaže, da gre v obeh letih tudi za prelom časovne vrste. Porast leta 1992 je deloma posledica večje aktivnosti policije (dokazovanja) po osamosvojitvi in doslednejšega evidentiranja kaznivih dejanj. Že naslednje leto se je število kaznivih dejanj zmanjšalo za 18 odstotkov, padanje pa se je nadaljevalo do leta 1997.

Največji porast v petdesetih letih pa se je zgodil leta 1998. Število kaznivih dejanj se je po policijski statistiki povečalo skoraj za 50 odstotkov v primerjavi z letom 1997. Gre za nov prelom časovne vrste. Svetek je sicer zapisal: »Izjemno povečanje je delno posledica spremenjenega načina obravnavanja lažjih kaznivih dejanj, za katera policija vloži ovadbo na predlog oškodovancev, delno pa precejšnjega števila vlomov, kaznivih dejanj ponarejanja denarja in prepovedanega prehoda čez državno mejo.« (Svetek, 1999, s. 101). Policija od začetka leta 1998 ni več ugotavljala oškodovančeve volje za vložitev predloga za pregon, ker na bi bil »njegov namen jasno izražen že z naznanitvijo kaznivega dejanja.« (Svetek, 1999, s. 101).

Sprememba metodologije obravnavanja in prikazovanja statističnih podatkov leta 1999 pa je povzročila nov, »popoln« prelom časovne vrste kaznivih dejanj. Do tega leta je statistika kriminalitete prikazovala kazniva dejanja, ki jih je policija evidentirala v opazovanem letu (večinoma se je leto evidentiranja sovpadalo z letom storitve), od leta 1999 pa policijska statistika kriminalitete prikazuje podatke o kaznivih dejanjih za katere je policija v opazovanem letu podala kazenske ovadbe.

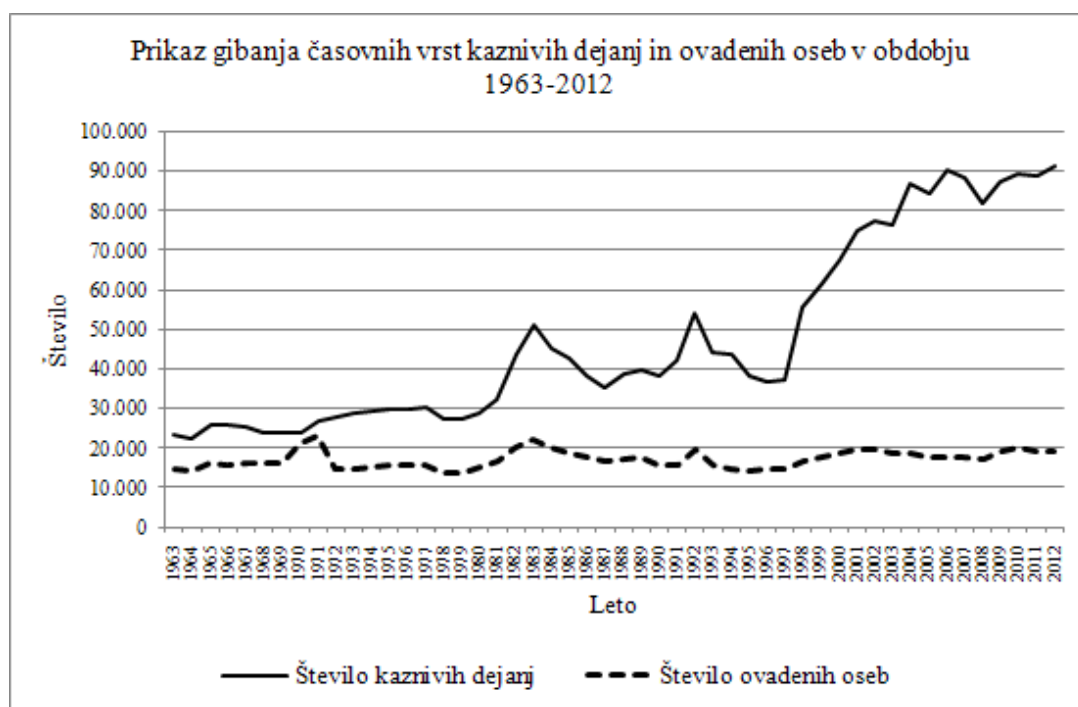
⁴⁵ Inštitut za kriminologijo je leta 1982 objavil raziskavo Neprijavljena (prikrita) kriminaliteta. Nosilec raziskave (št. 58) je bil prof. dr. Janez Pečar. Takratno vodstvo Republiškega sekretariata za notranje zadeve je po predstavitvi raziskave to zelo resno upoštevalo in naložilo komandirjem postaj milice evidentiranje vseh kaznivih dejanj. Uradna statistika je tako leta, kot posledico take odločitve, prikaza za dobro tretjino več kaznivih dejanj. Navodila vodstva nižjim ravnom so bila pogosto ustna. Guček tega ne navaja vendar je med drugim zapisal: »Z gotovostjo pa lahko ob primerjavi selitvenih koeficientov in koeficientov neraziskanosti kaznivih dejanj trdimo, da je v vsaj 11 slovenskih občinah stopnja prikrite kriminalitete znatno nad izkazanimi statističnimi podatki (Guček, 1983, s. 114).

Časovna vrsta kaznivih dejanj v obdobju 1963-2012 zaradi prelomov ni primerljiva. Primerljivost členov je možna šele po letu 1999 vendar pa je tudi po tem letu potrebno ugotavljanje morebitnih prelomov pri primerjavi posameznih vrst kaznivih dejanj z večjimi porasti oziroma padci. Dejansko se je gibanje števila kaznivih dejanj nekako »ustalilo« po letu 2004, ko število variira med 80.000 in 90.000 kaznivih dejanj.

III.A.2 Časovna vrsta ovadenih oseb

Da so porasti v časovni vrsti kaznivih dejanj dejansko prelomi, torej posledica zakonskih in administrativnih sprememb »vsaj delno kažejo (pre)velike razlike med prijavljeno kriminaliteto ter ovadenimi in obsojenimi osebami v posameznih obdobjih« (Brinc, 2001, s. 978). Na naslednjem grafikonu sta krivulji, ki ponazarjata število kaznivih dejanj in število ovadenih oseb v obdobju 1963-2012.

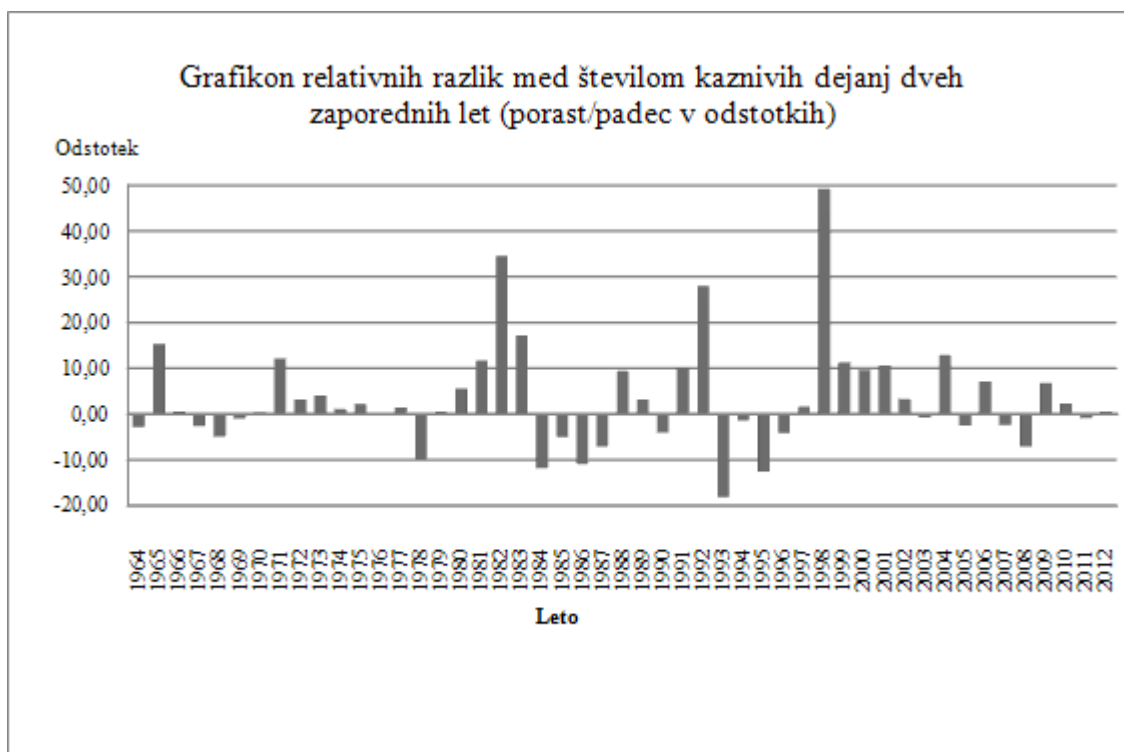
Graf 1: Časovna vrsta kaznivih dejanj in ovadenih oseb v obdobju 1963-2012

Število ovadenih oseb zelo malo variira v primerjavi s številom kaznivih dejanj, leta 2012 je bilo samo 27 odstotkov več ovadenih kot leta 1963. Le v letih 1970-1971 in 1982-1983 je bilo ovadenih več kot 20.000 oseb, večina členov v časovni vrsti pa ima vrednost v intervalu med 15.000 in 20.000. Grafikon nazorno kaže, da sprememba obravnavanja kaznivih dejanj leta 1998, ki je povzročila velik porast teh, ni vplivala na večje število ovadenih oseb. Ob 49 odstotkih porasta kaznivih dejanj leta 1998 se je število ovadenih oseb povečalo le za 12

odstotkov. Administrativne spremembe obravnavanja in evidentiranja kaznivih dejanj pač ne vplivajo na večjo zmogljivost policije pri odkrivanju storilcev, preje obratno.

Graf 2: Prikaz relativnih razlik med številom kaznivih dejanj dveh zaporednih let

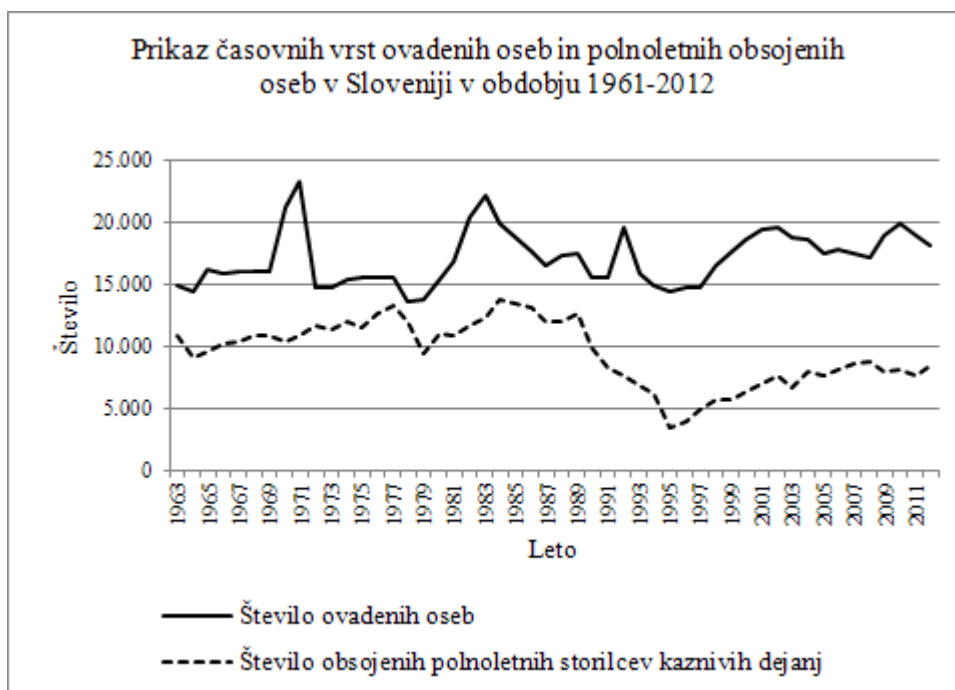
III.A.3 Časovna vrsta polnoletnih obsojenih oseb

Vse spremembe obravnavanja kaznivih dejanj, ki niso posledica večje kriminalne aktivnosti, prispevajo k nezanesljivosti policijske statistike kriminalitete. Brinc na to večkrat opozarja in meni, da so za ocenjevanje dejanske teže in družbene nevarnosti kriminalitete »bolj uporabni podatki o obsojenih osebah, pa še pri teh je mogoče na težjo kriminaliteto sklepati le po izrečenih (daljših) zapornih kazni, saj se v izrečeni kazni najbolj odraža družbena nevarnost kaznivega dejanja in dejanska družbena 'cena' kriminalitete, ki jo mora 'plačati' storilec kaznivega dejanja« (Brinc, 2001, s. 978).

Tabela 2: Časovna vrsta obsojenih oseb za kazniva dejanja v Sloveniji v obdobju 1963-2012

Leto	Število obsojenih polnoletnih storilcev kaznivih dejanj	Število polnoletnih obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev
1963	10.856	675
1964	9.182	565
1965	9.546	583
1966	10.212	615
1967	10.435	621
1968	10.842	638
1969	10.957	641
1970	10.452	608
1971	10.949	632
1972	11.754	674
1973	11.387	647
1974	11.942	673
1975	11.472	641
1976	12.711	703
1977	13.292	726
1978	11.954	645
1979	9.415	503
1980	11.040	583
1981	10.918	572
1982	11.673	606
1983	12.297	637
1984	13.782	711
1985	13.528	694
1986	13.102	663
1987	12.002	604
1988	11.986	601
1989	12.718	637
1990	9.842	493
1991	8.278	414
1992	7.618	381
1993	6.871	345
1994	6.289	316
1995	3.462	174
1996	3.942	198
1997	4.975	250
1998	5.729	289
1999	5.783	292
2000	6.304	317
2001	7.061	355
2002	7.646	383
2003	6.769	339
2004	7.974	399
2005	7.718	386
2006	8.119	405
2007	8.685	432
2008	8.739	431
2009	8.035	395
2010	8.093	395
2011	7.596	371
2012	8.427	410

Graf 3: Časovna vrsta ovadenih oseb in polnoletnih obsojenih oseb v obdobju 1963-2012

Število kaznivih dejanj, izkazanih v policijski statistiki ni mogoče statistično povezati s številom obsojenih storilcev kaznivih dejanj. Medtem, ko se je število kaznivih dejanj v obdobju 1963-2012 povečalo za skoraj štirikrat (indeks 386), število ovadenih oseb za 23,3 odstotkov (indeks 123,3), se je število polnoletnih obsojenih oseb za kazniva dejanja zmanjšalo za 22,4 odstotka (indeks 77,6).⁴⁶ Krivulji ovadenih oseb in polnoletnih obsojenih oseb imata podoben potek le med leti 1975-1985, na drugih delih pa potekata različno. V letih 1995-1997 je bilo število obsojenih polnoletnih oseb manjše od 5.000, najmanjše (3.462) leta 1995. V primerjavi z letom 1994 se je skoraj razpolovilo. Tako velik padec »je bilo lahko posledica zmanjšane delovne učinkovitosti kazenskih sodnikov, saj se je že naslednje leto povečalo število obsojenih oseb ...« (Brinc, 2005, s. 11). Zmanjšana učinkovitost sodnikov je bila verjetno posledica nov kazenski zakonik, ki se je začel uporabljati 1. januarja 1995 in »sodišča niso mogla takoj prilagoditi svoje kaznovalne politike novi zakonodaji« (Brinc, 2005, s. 11). Prilagajanje v naslednjih letih je bilo očitno uspešno, saj se je število obsojenih oseb povečevalo do relativnega maksimuma leta 2008 (8.739 polnoletnih obsojenih oseb), leta 2011 pa se je v primerjavi z letom 2010 zmanjšalo za 6 odstotkov, in se leta 2012 povečalo za skoraj 11 odstotkov.

⁴⁶ Ker ni bilo mogoče pridobiti podatkov o številu mladoletnih oseb za celotno opazovano obdobje 1961-2010, so upoštevane samo polnoletne obsojene osebe za kazniva dejanja. Če bi bile upoštevane tudi mladoletne obsojene osebe, bi bila krivulja časovne vrste pomaknjena nekoliko višje (neopazno), potek pa bi bil (skoraj) enak.

IV KRIMINALITETA V SLOVENIJI ZADNJEM DESETLETJU 2003-2012, PRIMERJAVA Z DRUGIMI DRŽAVAMI EVROPSKE UNIJE

IV.A Razlike med letno policijsko statistiko podanih ovadb in statistiko storjenih kaznivih dejanj v opazovanem letu

Med administrativnimi dejavniki, ki vplivajo na statistiko kriminalitete smo poudarili spremembo iz leta 1999, ko je policija začela v letni statistiki kriminalitete prikazovati število kaznivih dejanj za katere je podala ovadbo in ne več število kaznivih dejanj storjenih v letu, na katerega se statistika nanaša. To moramo upoštevati pri vseh interpretacijah časovne vrste

Graf 4: Odstotek kaznivih dejanj, ki so bili dejansko storjeni v letu podane ovadbe

kaznivih dejanj po letu 1999. Gornji graf kaže odstotek dejansko storjenih kaznivih dejanj v letu podane ovadbe. Tako je bilo le 77,2 odstotka kaznivih dejanj za katere je policija podala ovadbe v letu 2012 tudi storjenih v tem letu, skoraj 23 odstotkov pa v prejšnjih letih. Razlike so tako velike, da uradne policijske statistike o kriminaliteti ni mogoče interpretirati poenostavljeno kot kriminaliteto, npr. v letu 2012, ampak le kot kriminaliteto, za katero je policija podala kazenske ovadbe oziroma poročila v dopolnitve kazenskih ovadb.⁴⁷ Če upoštevamo dejansko kazniva dejanja storjena v letu 2012, se število kaznivih dejanj v tem letu ni povečalo za 0,6 odstotka v primerjavi z letom 2011, kot kaže policijska statistika,

⁴⁷ Policija v letnem poročilu pravilno obrazloži število kaznivih dejanj kot kazniva dejanja storjena v tem in v prejšnjih letih

ampak se je zmanjšalo za dobre tri odstotke. Za primer pogledajmo še leto 2005, ko je policijska statistika prikazala za skoraj štiri odstotke manj kaznivih dejanj, kot jih je bilo storjenih v tem letu. Policijska statistika je po nekaj letih naraščanja števila kaznivih dejanj leta 2005 prikazala padec za 2,5 odstotka v primerjavi z letom 2004 (Svetek, 2006), dejansko pa je bilo leta 2005 storjenih za skoraj 4 odstotke več kaznivih dejanj kot leta 2004. Tudi ta primer dovolj nazorno kaže razhajanje med statistiko kriminalitete, ki prikazuje število ovadb in statistiko kriminalitete, ki prikazuje število storjenih kaznivih dejanj, pri čemer je za analiziranje kriminalitete pomembna prav spremenljivka čas storitve kaznivega dejanja.

IV.B Kriminaliteta v obdobju 2003-2012 po policijski statistiki, primerjava Slovenije z drugimi državami EU

IV.B.1 Vsa kazniva dejanja in ovadene osebe

Tabela 3: Kazniva dejanja in ovadene osebe v Sloveniji v obdobju 2002-2011

Leto	Število kaznivih dejanj	Verižni indeks	Število prebivalcev Slovenije	Število kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev	Število ovadenih oseb ⁴⁸	Verižni indeks	Odstotek preiskanih kaznivih dejanj	Število ovadenih oseb na 100.000 prebivalcev ⁴⁹
2003	76.643	-	1.995.033	3.842	18.817	-	45,7	943
2004	86.568	112,9	1.996.433	4.336	18.547	98,6	39,5	929
2005	84.379	97,5	1.997.590	4.224	17.566	94,7	39,0	879
2006	90.354	107,1	2.003.358	4.510	17.765	101,1	40,9	887
2007	88.197	97,6	2.010.377	4.387	17.478	98,4	43,3	869
2008	81.917	92,9	2.025.866	4.044	17.171	98,2	45,1	848
2009	87.463	106,8	2.032.362	4.304	18.955	110,4	48,3	933
2010	89.489	102,3	2.046.976	4.372	19.960	105,3	51,6	975
2011	88.722	99,1	2.050.189	4.328	18.922	94,8	49,1	923
2012	91.430	100,6	2.056.262	4.340	18.380	97,6	46,8	884

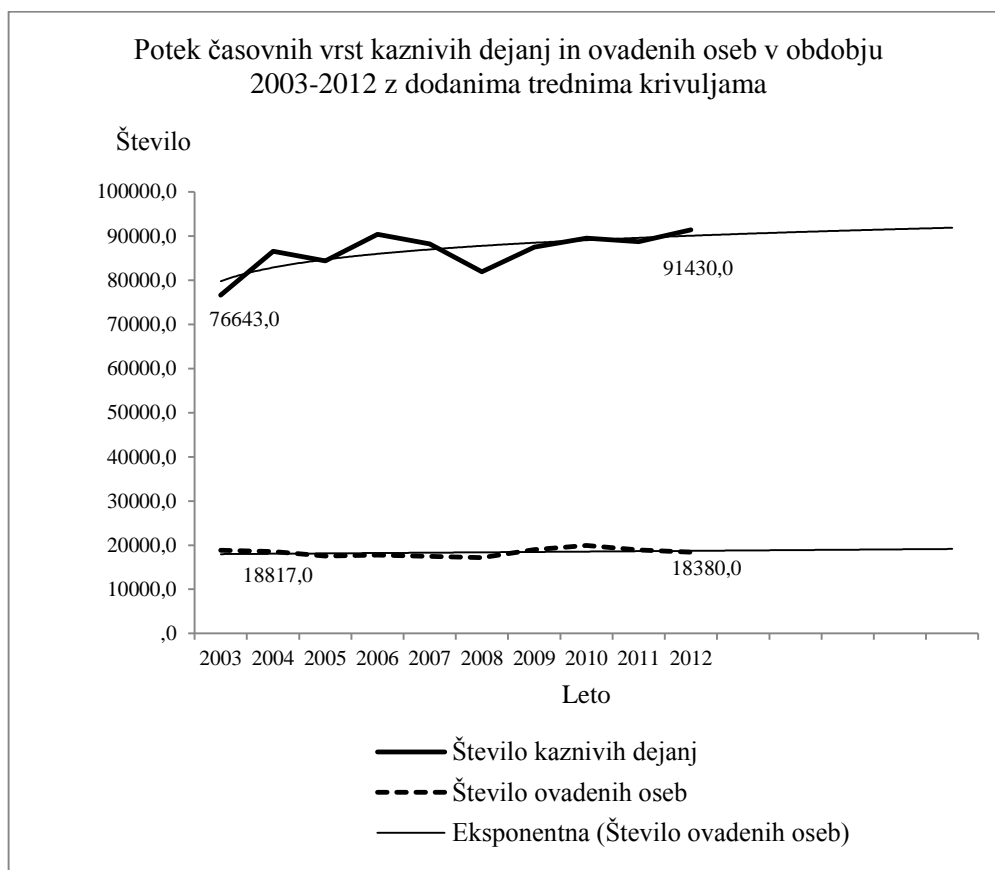
Obseg obravnavane kriminalitete se je v zadnjem desetletju povečeval od 76.643 kaznivih dejanj v letu 2003 na 91.430 v letu 2012 (indeks 2012/2003 znaša 119,3). Največji porast je bil leta 2004/2003 za 12,9 odstotkov, največji padec pa leta 2008/2007 za 7,1 odstotek (verižni indeks). Policija je povečanje utemeljila kot posledico večje intenzivnosti odkrivanja prikritih oblik kriminalitete, natančnejšega načina evidentiranja kaznivih dejanj, »v največji meri pa je odraz pogostejšega prijavljanja kaznivih dejanj drobne premoženjske

⁴⁸ Vsaka oseba je štetá samo enkrat, ne glede na to, ne glede nato, za koliko kaznivih dejanj jo je policija osumila.

⁴⁹ Vsaka oseba je štetá samo enkrat, ne glede na to, ne glede nato, za koliko kaznivih dejanj jo je policija osumila.

kriminalitete« (Svetek, 2005, s. 129).⁵⁰ Na večjo statistiko kriminalitete v letu 2004 pa so vplivali tudi administrativni dejavniki, med njimi doslednejše evidentiranje kaznivih dejanj.⁵¹

Graf 5: Gibanje števila kaznivih dejanj in ovadenih oseb v obdobju 2003-2012 in trend do leta 2018

Statistični padec kriminalitete v letu 2008 v primerjavi z letom 2007 za 7,1 % policija ni posebej pojasnila. Indeks kriminalitetnega števila 2012/2003 znaša 119,5, prebivalstvo pa se je v desetletju povečalo le za 2,8 odstotka.

Časovni vrsti kaznivih dejanj se najbolj prilega logaritmični trend, ki kaže majhen porast števila kaznivih dejanj v naslednjih letih.⁵² V časovni vrsti ovadenih oseb so sicer manjši porasti in padci, vendar je bilo ob koncu desetletja manj ovadenih kot na začetku,

⁵⁰ »Možno je, da gre za večjo osveščenost ali preračunljivost ljudi, ki so policiji zaradi zavarovalnine pogosteje prijavljali bagatelne premoženjske delikte, kot je, npr. tatvina opreme z motornih vozil« (Svetek, 2005, s. 130).

⁵¹ »PU Maribor je, npr. v letu 2004 začela evidentirati tudi predlagalne delikte brez osumljenca s predlogom za pregon, ki jih prej ni vnašala v centralni računalnik policije« (Svetek, 2005, s. 131).

⁵² Logaritmično funkcijo trenda določa enačbo $y = 6842,3 \ln(x) + 74260$. Determinacijski koeficient $R^2 = 0,70$, kar pomeni, da trend pojasnjuje približno 70 odstotkov dejanskega gibanja časovne vrste kaznivih dejanj. Trend kaže približno 93.000 kaznivih dejanj leta 2016, ob pogojih nespremenjene kazenske zakonodaje ali bistveno nespremenjene in enakemu sistemu evidentiranja in obravnavanja kaznivih dejanj v policiji.

indeks 2012/2003 je 97,7. Verižni indeksi kažejo padanje števila ovadenih do leta 2005, majhen porast leta 2006 in padanje do 2008, nato porast dve leti in ponovno zmanjšanje v letih 2011 in 2012. Največ porast ovadenih oseb se je zgodil leta 2009 (indeks 2009/2008 znaša 110,4). Gibanje časovne vrste ovadenih oseb ne sledi gibanju časovne vrste kaznivih dejanj. Prva se giblje v intervalu med 17.000 in manj kot 20.000 oseb, razpon med največjo in najmanjšo vrednostjo znaša 2.789, druga pa v intervalu med 72.000 in 91.000 kaznivih dejanj, adekvaten razpon pa 18.136. Večje ali manjše število prijavljenih oziroma odkritih kaznivih dejanja nima pomembnega vpliva na »zmogljivost« policije pri preiskovanju kaznivih dejanj in posledično na število ovadenih oseb. Dr. Brinc, je tudi z analizo časovne vrste kaznivih dejanj in ovadenih oseb za obdobje 1945-1999 ugotovil: »Razen kratkotrajnih porastov in padcev se je vseh 50 let število ovadenih oseb le malo spreminjalo, kar kaže, da je toliko ovadenih oseb, kot zmore policija opraviti dela v enem letu.« (Brinc, 2001, s. 978). Časovni vrsti ovadenih oseb se najbolj prilaga polinomska funkcija tretje stopnje, ki kaže zelo majhen porast v naslednjih letih.⁵³

Preiskanost kaznivih dejanj se je v opazovanem desetletju gibala med 39,0 in 51,6 odstotki.

Policijska statistika razvršča kazniva dejanja v splošno, gospodarsko⁵⁴, organizirano in mladoletniško kriminaliteto.⁵⁵ V skupini splošna kriminaliteta so najbolj množična kazniva dejanja zoper premoženje, zajeta pa so tudi kazniva zoper življenje in telo, kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost in druga kazniva dejanja, ki niso zajeta v ostale tri skupine. Kaznivo dejanje po določenem členu kazenskega zakonika je lahko uvrščeno med splošno ali organizirano ali mladoletniško kriminaliteto, npr. rop, vlom idr. tako, da ni mogoča natančna razmejitev kaznivih dejanj po kazenskem zakoniku v navedene skupine. Ne glede na to, pa je ta statistika pomembna zato, ker odmeva v javnosti. Krivulje na naslednjem grafikonu ponazarjajo deleže posameznih vrst kriminalitete v opazovanem obdobju.⁵⁶

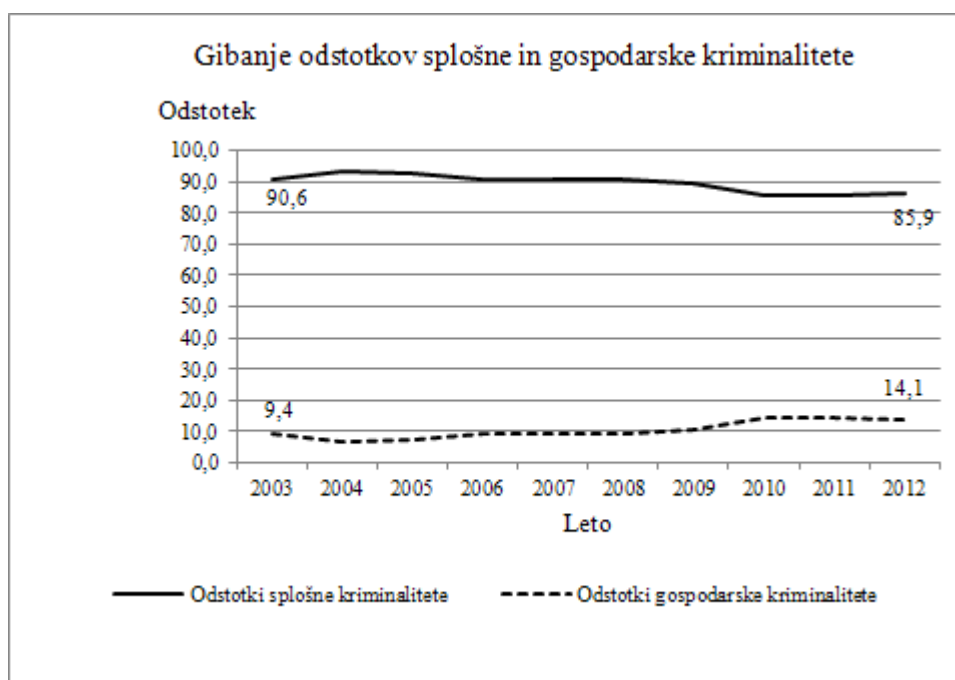
⁵³ Enačba trenda je polinom tretje stopnje: $y = -7,9x^3 + 228,3x^2 - 1657x + 21197$. Determinacijski koeficient $R^2 = 0,66$. Trend kaže približno 20.700 ovadenih oseb ob pogojih navedenih v prejšnji opombi.

⁵⁴ V gospodarsko kriminaliteto spadajo naslednja kazniva dejanja: goljufija, poslovna goljufija, odušenje, lažni stečaj, uporaba ponarejene bančne, kreditne ali druge kartice, ponareditev ali uničenje poslovnih listin, zloraba položaja ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti, poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja, pranje denarja, izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice, davčna zatajitev, kršitev temeljnih pravic delavcev, zloraba uradnega položaja in uradnih pravic in še nekatera druga kazniva dejanja, če so povezana z gospodarsko dejavnostjo.

⁵⁵ Policisti tista kazniva dejanja splošne in gospodarske kriminalitete, za katere ocenijo, da gre za organizirano kriminalno delovanje, uvrstijo v skupino organizirana kriminaliteta. Mladoletniško kriminaliteto pa sestavljajo kazniva dejanja splošne kriminalitete, za katere so ovadene osebe stare od 14 do 17 let.

⁵⁶ Vir podatkov za grafikon: Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2011, Ferme, Kebe, 2012.

Graf 6: Prikaz poteka odstotkov posameznih skupin kriminalitete v obdobju 2003-2012

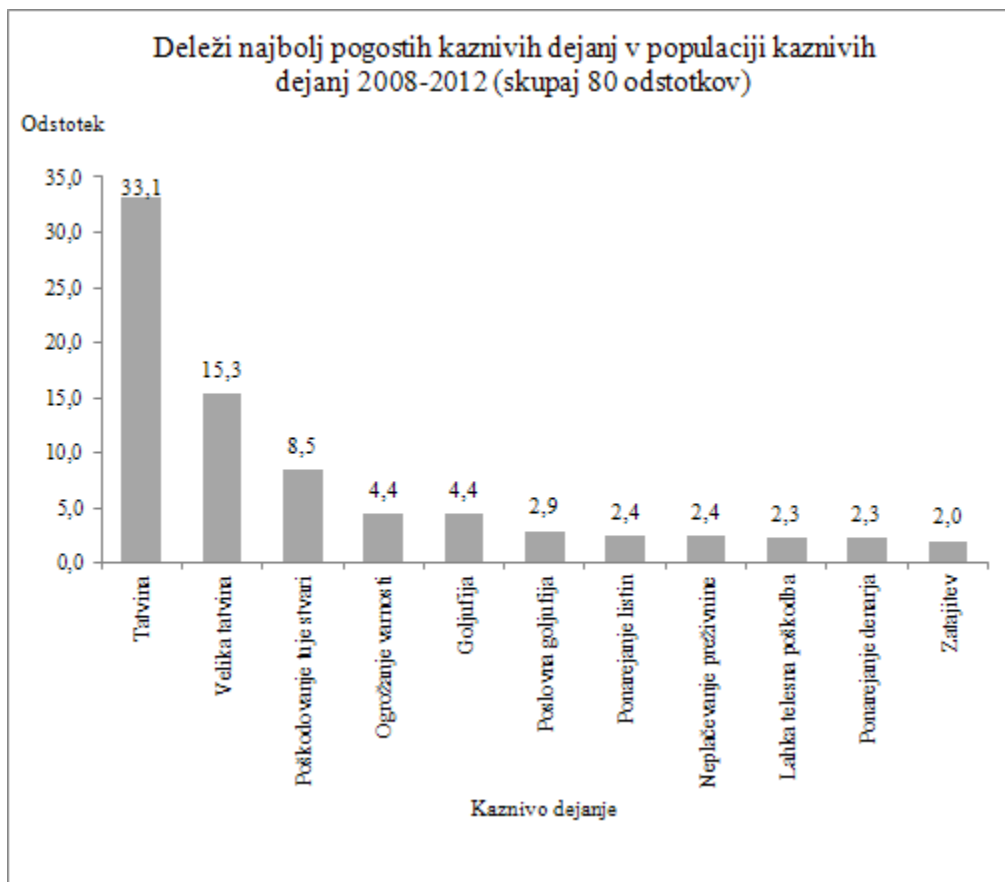
Čeprav so velike razlike med deleži splošne in gospodarske kriminalitete, sta prikazani na istem grafikonu, ker se dobro vidi, da s padanjem deleža splošne kriminalitete naraste delež gospodarske in obratno.⁵⁷ Delež mladoletniške kriminalitete pada vse od leta 2002, ko je znašal 4,3 odstotkov celotne kriminalitete do 2,0 odstotka v letu 2012 (to je najmanjši odstotek v opazovanem desetletju), delež organizirane kriminalitete pa zelo malo variira okoli povprečja pol odstotka.

Na paličnem grafu 5 so prikazani deleži- odstotki najbolj zastopanih kaznivih dejanja v populaciji vseh kaznivih dejanj v Sloveniji v obdobju 2008-2012.⁵⁸ 11 vrst kaznivih dejanj predstavlja 80 odstotkov vseh kaznivih dejanj, od tega samo tri kazniva dejanja zoper premoženje skoraj 59 odstotkov. Tatvina in velika tatvina sestavljata kar 48,4 odstotkov celotne populacije.

⁵⁷ Večja intenzivnost na področju odkrivanja in preiskovanja gospodarskega kriminala pomeni manj odkrivanja in preiskovanja splošne kriminalitete.

⁵⁸ Vir podatkov za graf: zbirke podatkov o kaznivih dejanjih - <http://www.policija.si/index.php/statistika/kriminaliteta>

Graf 7: Najbolj pogosta kazniva dejanja v obdobju 2008-2012

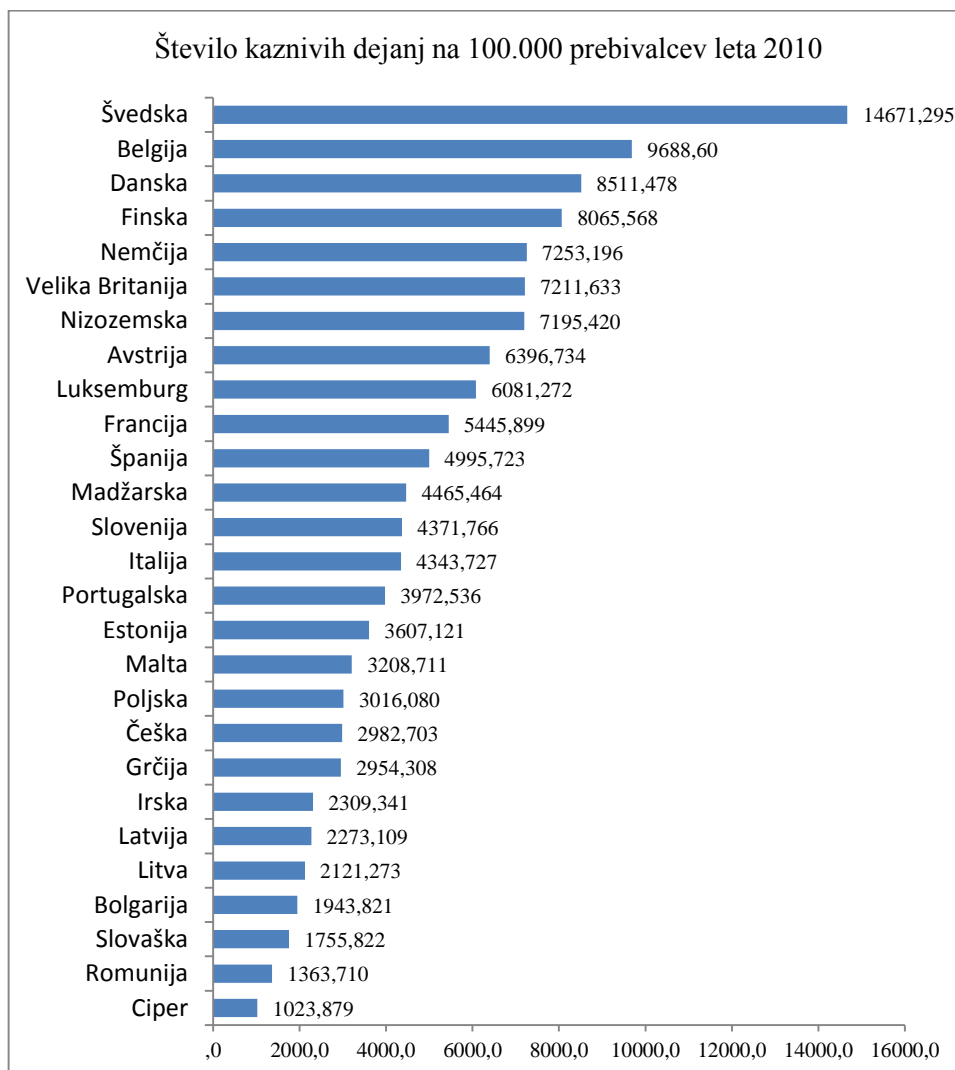

Na naslednjem paličnem grafu so prikazana števila kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev (kriminalitetna števila) po državah EU leta 2010⁵⁹. Slovenija se nahaja v sredini. Že iz same razlike med največjim in najmanjšim kriminalitetnim številom, ki znaša več kot 14.000 moramo sklepati na različne opredelitev kaznivega dejanja, na različne metodologije evidentiranja in obravnavanja kaznivih dejanj v državah EU, kar pomeni, da so podatki neposredno neprimerljivi oziroma so primerljive le statistike držav z enako oziroma zelo podobno opredelitvijo kaznivega dejanja in enako metodologijo evidentiranja in obravnavanja. Eurostat objavlja statistike kriminalitete, kakršne ji posredujejo nacionalni statistični uradi, ti pa naj bi upoštevali standardne definicije kaznivih dejanj (*standard definitions*), kar bi omogočalo oziroma dopuščalo primerjalno statistiko kriminalitete. V

⁵⁹ Vir podatkov: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-006/EN/KS-SF-12-006-EN.PDF, 20. oktober 2012. Eurostat je za pet držav objavil podatke le za leto 2008, ker pa so pričakovane razlike za leto 2009 majhne, je pri izračunu števila kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev upoštevano število prebivalstva leta 2009 za vse države EU. Napake so nepomembne. Novejših podatkov za 2011 oziroma 2012, Eurostat še ni objavil.

statistiki vseh kaznivih dejanj, ki so prikazana na grafu 8, standardna definicija zajema vsa tista kazniva dejanja, ki so kot taka določena v nacionalnih kazenskih zakonikih.

Graf 8: Graf števila kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev v državah EU leta 2010

Ne glede na to, da se pravne opredelitve kaznivih dejanj razlikujejo, bi bile statistike bolj verodostojne, če bi države upoštevale standardno definicijo oziroma enotno metodologijo evidentiranja in obravnavanja vseh kaznivih dejanj. A temu ni tako. Največje razlike nastajajo zaradi upoštevanja/neupoštevanja kaznivih dejanj zoper varnost v cestnem prometu, lažjih kaznivih dejanj, kot so majhne tatvine, lažje telesne poškodbe idr. (Aebi et al., 2010). Švedska je država z največjim številom kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev. Že od druge države po vrstam redu – Belgije, je razlika za 5.000 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev, razlika do Slovenije pa je še dvakrat večja. Zakaj taka razlika? Švedska statistika z razliko od slovenske

zajema vsa kazniva dejanja lažjih telesnih poškodb in kaznivih dejanj manjšega nasilja, vsa kazniva dejanja zoper varnost cestnega prometa in še nekatera kazniva dejanja. Na razliko vplivata še različna obsega temnega polja in drugi dejavniki.

Slovenija je v skupini držav, ki v statistiki vseh kaznivih dejanj ne upoštevajo standardne definicije (Aebi et al., 2010).⁶⁰

Evropska (Eurostat) statistika kaznivih dejanj sicer kaže stanje kriminalitete v Evropi oziroma v EU, vendar so razlike tako velike, da podatki niso primerni (*should not be used*) za verodostojno primerjavo med državami (Aebi et al. 2010, s. 29). Primerljiv pa je podatek o povprečnem letnem povečanju (porast) števila kaznivih dejanj med državami. Ta se namreč izračuna iz časovne vrste kaznivih dejanj posamezne države.⁶¹ Največje povečanje v obdobju 2001 – 2010 je zabeležil Ciper, indeks 2010/2011 znaša 186, na drugem mestu je Luksemburg z indeksom 135, najmanjši indeks 2010/2011 pa ima Velika Britanija – 8 (minus 8), kar pomeni, da je se je v desetih letih število kaznivih dejanj zmanjšalo za 19 odstotkov. Na drugem mestu sta Estonija in Malta z indeksom 83. V Sloveniji se je število kaznivih dejanj v desetletju 2001-2010 povečevalo za 20 odstotkov, v celotni EU pa zmanjšalo za 6 odstotkov. V polovici držav EU se je število kaznivih dejanj v zmanjšalo, v polovici pa povečalo.

Razlike med policijskimi statistikami vseh storilcev kaznivih dejanj (*total offenders*) so še večje, kot razlike med statistikami vseh kaznivih dejanj. V statistiki prikazani v ESB za leto 2007, je Slovenija uvrščena po številu oseb osumljenih za kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev (2.241) med prvih pet držav z najvišjimi temi koeficienti (Aebi et al. 2010, s. 88). Slovenija v tej statistiki šteje vsako osumljeno osebo tolikokrat, kolikokrat se pojavi v opazovanem letu, zato podatki niso primerljivi s podatki držav, ki vsako osumljeno osebo štejejo samo enkrat, ne glede na to, za koliko kaznivih dejanj jo sumijo v opazovanem letu. Če štejemo vsako osumljeno osebo samo enkrat, je bilo v Sloveniji v letu 2007 869 osumljenih oseb na 100.000 prebivalcev, leta 2011 pa 923, povprečje v obdobju 2002-2011 pa znaša 917. V prikazani statistiki ESB so statistike med državami tako velike, da sploh niso primerljive.

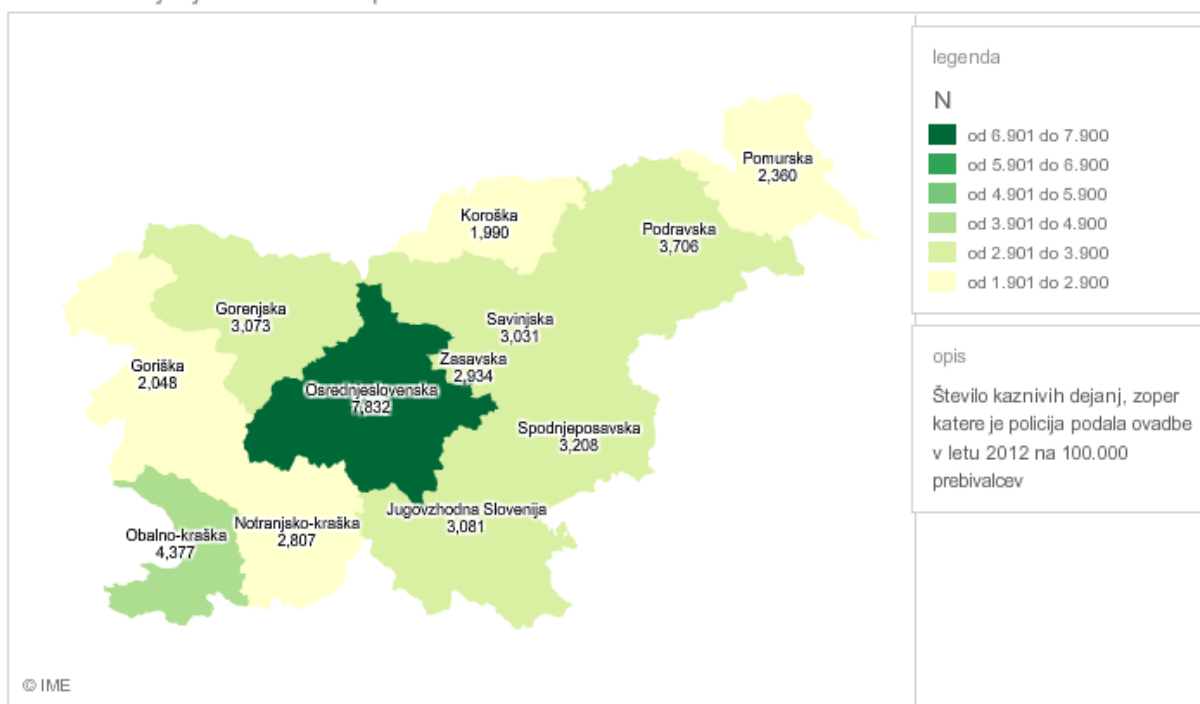
⁶⁰ Slovenija je v skupini držav, ki v statistiki vseh kaznivih dejanj ne upošteva standardne definicije zato, ker v tej statistiki niso upoštevana kazniva dejanja lažjih telesnih napadov (*minor assault*) in drugih manjših nasilnih dejanj (*other minor violent offences*) in kazniva dejanja zoper varnost cestnega prometa (*major traffic offences*) (Aebi et al., 2010, s. 348).

⁶¹ Povprečno letno povečanje števila kaznivih dejanj je geometrijska sredina verižnih indeksov.

Števila kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev kažejo po statističnih regijah odstopajo od državnega povprečja, ki je leta 2012 znašal 4.445 kaznivih dejanj. Najbolj je obremenjena Osrednjeslovenska regija s 7.904 kaznivimi dejanji na 100.000 prebivalcev, najmanj pa Pomurska regija s 2.130 kaznivimi dejanji.

Kartogram 1:

Kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev leta 2012

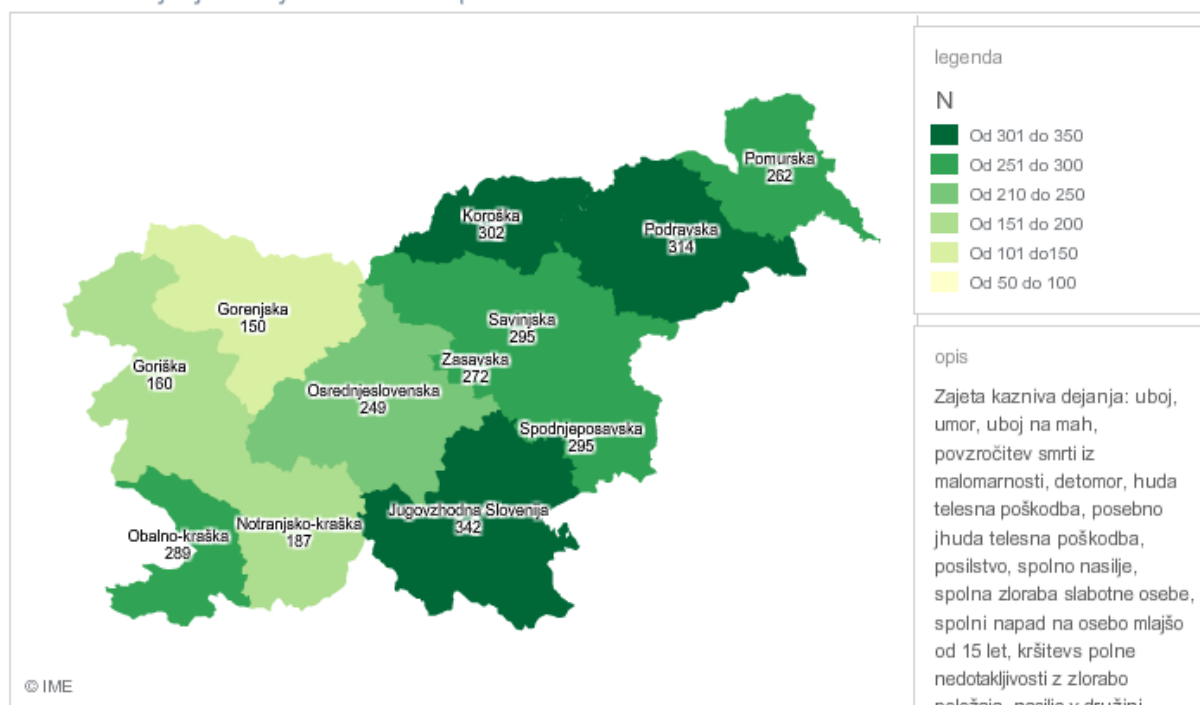

IV.B.2 Kazniva dejanja nasilja

Na kartogramu2 so prikazane porazdelitve števila kaznivih dejanj nasilja po statističnih regijah. Iz opisa kartograma je razvidno katera kazniva dejanja nasilja so zajeta. Povprečje je leta 2011 znašalo 61 kaznivih dejanj nasilja na 100.000 prebivalcev. V Gorenjski regiji je bilo število najmanjše (150), največje pa v Podravski regiji (314).

Kartogram 2:

Kazniva dejanja nasilja na 100.000 prebivalcev leta 2012

IV.B.3 Kazniva dejanja zoper življenje in telo

Kazniva dejanja zoper življenje in telo predstavljajo v obdobju 2003-2012 povprečno 2,9 odstotka vseh kaznivih dejanj v posameznem letu (najmanj v letu 2012, 2,4 odstotka).

Tabela 4: Kazniva dejanja zoper življenje in telo v Sloveniji v obdobju 2002-2012⁶²

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj po letih									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	2.844	2.777	2.604	2.717	2.776	2.386	2.402	2.379	2.179	2210
Uboj - dokončan	14	19	18	10	21	6	4	2	4	4
Poskus uboja	32	44	40	59	18	19	31	24	28	21
Umor dokončan	6	8	2	2	3	5	9	8	12	10
Umor - poskus	5	5	6	5	5	-	7	7	6	9
Posebno huda telesna poškodba	18	8	14	21	19	21	8	10	11	8
Huda telesna poškodba	295	322	304	245	260	187	204	206	176	207
Lahka telesna poškodba	2.087	2.049	1.986	2.165	2.203	1.927	1.965	1.966	1.787	1.817
Druga kazniva dejanja	387	322	234	210	247	221	174	156	155	134

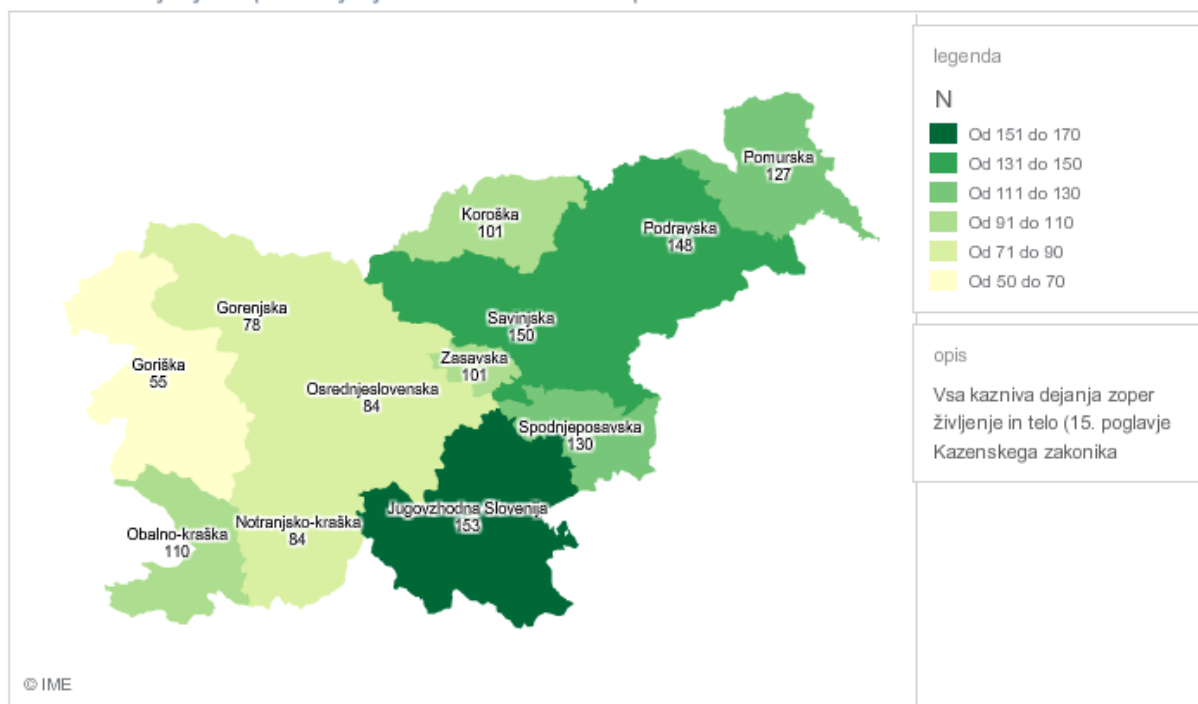
⁶² Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

Variiranje je majhno. Indeks 2012/2003 znaša 77,7, kar pomeni, da je bilo leta 2012 za 22,3 odstotka manj teh kaznivih dejanj kot leta 2003.

Kartogram 3 vsebuje števila vseh kaznivih dejanj zoper življenje in telo na 100.000 prebivalcev. Od povprečja 111 kaznivih dejanj izstopajo Goriška s 55 kaznivimi dejanji in Savinjska s 150 ter Podravska z 148 kaznivimi dejanji na 100.000 prebivalcev.

Kartogram 3:

Kazniva dejanja zoper življenje in telo na 100.000 prebivalcev leta 2012

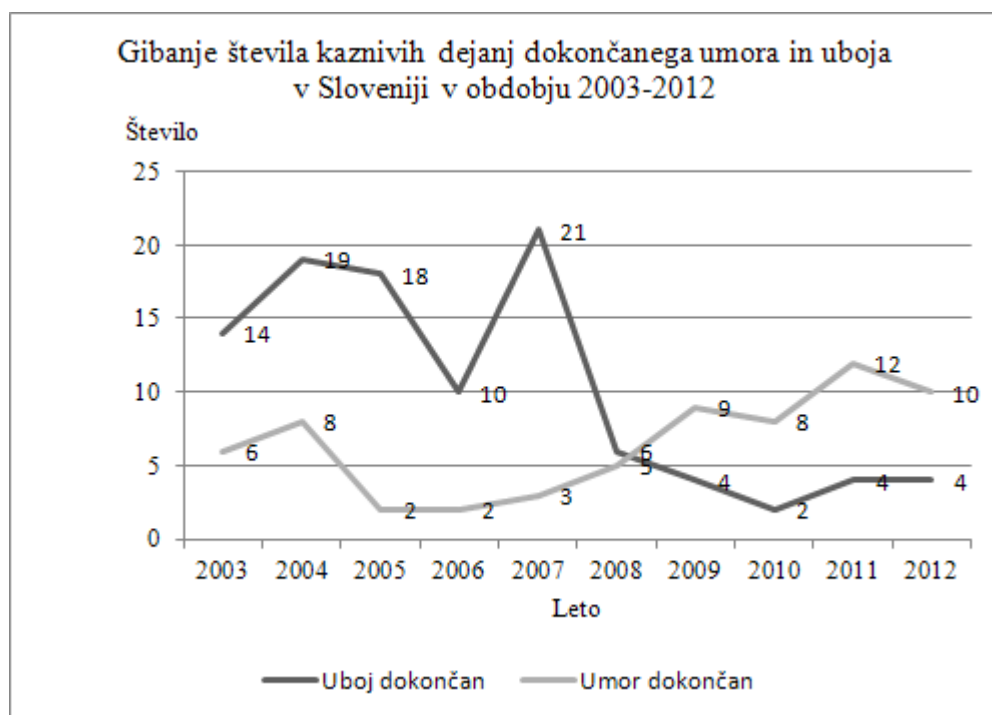
Krivulji na grafu 9 ponazarjata gibanje števila dokončanih kaznivih dejanj uboja in umora, za katera je policija podala kazenske ovadbe po posameznih letih (kaznivo dejanje uboja je bilo uvedeno v kazenskem zakoniku leta 2008⁶³)⁶⁴. Število umorov se je leta 2005 zmanjšalo na samo dve kaznivi dejanji, začelo naraščati leta 2005 in doseglo leta 2011 največjo vrednost. Hkrati z naraščanjem števila umorov leta 2005 pa je začelo padati število ubojev, leta 2010 jih je bilo sedemkrat manj kot leta 2003.⁶⁵ Koeficient števila dokončanih umorov in ubojev na 100.000 prebivalcev je leta 2003 1,3, leta 2012 pa 0,5, koeficient dokončanih umorov in ubojev in poskusov umora in uboja pa je bil leta 2003 enak 2,9, leta 2012 pa 2,1.

⁶³ Ur. l. RS št. 55/2008. Novi Kazenski zakonik je začel veljati 1. novembra 2008.

⁶⁴ Vira podatkov: Kolenc et al., 2011 za obdobje 2002-2010 in Ferme, Kebe, 2012 za leto 2011.

⁶⁵ Koliko je na te spremembe vplivala strožja kaznovalna politika, statistika ne more odgovoriti.

Graf 9: Gibanje števila kaznivih dejanj uboja in umora v Sloveniji

Preiskavnost umorov in ubojev je v Sloveniji visoka, v zadnjih desetih letih se giblje med 80 in 100 odstotki.

Slovenija je imela med državami EU drugi najmanjši povprečni koeficient dokončanih umorov in ubojev (*completed homicide*) na 100.000 prebivalcev v obdobju 2003-2009, znašal je 0,8, manjšega je imela le Avstrija – 0,5 (Tavares, Thomas, Bulut, 2012, s. 7). Največja koeficienta sta imeli Litva (8,3) in Estonija (5,7), vse druge države so imeli koeficient manjši od 3,0 večina med 1,0 in 2,0. Razlike med državami so velike, trendi pa so obrnjeni navzdol v večini držav EU.

Koeficient vseh umorov in ubojev, dokončanih in poskusov (*total homicide*) v Sloveniji je znašal leta 2007 2,3, kar je pomenilo peti najmanjši tovrstni koeficient v EU (Aebi et al., 2010, s. 40).⁶⁶ Slovenska statistika umorov in ubojev se razlikuje od standardne definicije ESB, ker ne vključuje kaznivega dejanja poškodbe, katere posledica je smrt in evtanazije.⁶⁷

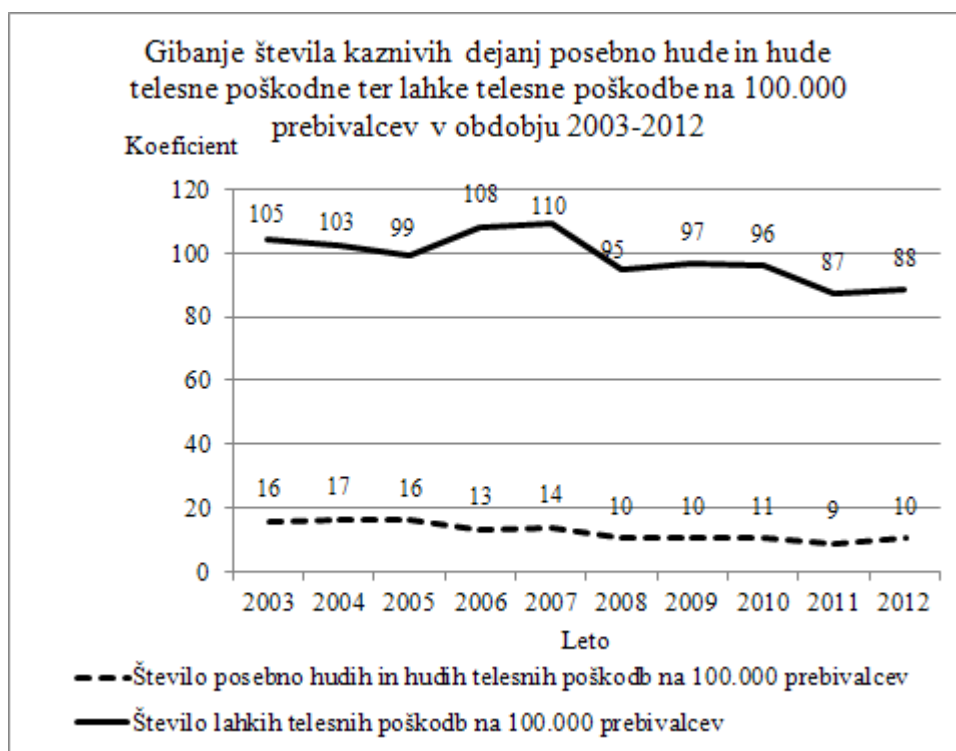
⁶⁶ V času nastajanja tega prispevka so bili podatki za vse uboje in umore v EU objavljeni le do leta 2007.

⁶⁷ Standardna definicija umora/uboja (*intentional homicide*), ki se uporablja v ESB statistiki zajema napad, ki se konča s smrtjo žrtve (*assault leading to death*), evtanazijo (*euthanasia*), detomor (*infanticide*) in poskus (*attempts*) teh kaznivih dejanj, izključuje pa pomoč pri storitvi samomora (*assistance with suicide*) (Aebi et al., 2010, s. 349).

Med kazniva dejanja telesnih poškodb spadajo kaznivo dejanje posebno hude telesne poškodbe, hude telesne poškodbe in lahke telesne poškodbe.

Število kaznivih dejanj posebno hude telesne poškodbe se je v obdobju 2002-2011 gibalo le med 8 in 21, v povprečju pa 13,8 v posameznem letu, zato jih v nadaljevanju obravnavamo skupaj s kaznivimi dejanji hude telesne poškodbe.

Graf 10: Gibanje števila kaznivih dejanj poškodb na 100.000 prebivalcev⁶⁸

Linjski graf nazorno prikazuje postopno padanje števila kaznivih dejanj hude telesne poškodbe. Indeks 2012/2003 znaša 70,2. Padanje sicer ni bilo zaporedno, vmes so manjši porasti, toda trend je obrnjen navzdol. Leta 2003 je bilo po policijski statistiki 16 kaznivih dejanj hude posebno hude in hude telesne poškodbe, leta 2012 pa 10 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev, v absolutnih številkah to pomeni 305 kaznivih dejanj leta 2003 in 215 leta 2012. Preiskanost kaznivih dejanj posebno hude in hude telesne poškodbe je visoka, v zadnjih desetih letih se giblje med 85 in 100 odstotki. Tudi število lahkih telesnih poškodb se je v zadnjem desetletju zmanjševalo, od 105 leta 2003, na 88 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev leta 2012. Dejansko se število zmanjšuje od leta 2008, medtem ko je leta 2007 največje. V absolutnih številkah to pomeni 2.087 kaznivih dejanj leta 2003, 1.927 leta 2008 in 1.817 leta 2012.

⁶⁸ Vir podatkov za grafikon: Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

Evropska statistika kaznivih dejanj telesnih poškodb je delno objavljena le do leta 2007 (delno zato, ker v četrti izdaji ESB kar za nekaj držav ni teh podatkov).⁶⁹ Slovenija nastopa v statistiki vseh kaznivih dejanj telesnih poškodb (*total bodily injury (assault)*), vendar je med državami, ki niso upoštevale standardne definicije kaznivega dejanja telesne poškodbe. Objavljeni podatki za Slovenijo zajemajo le kazniva dejanja posebno hudih in hudih telesnih poškodb.⁷⁰ Koeficienti števila teh kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev so v intervalu [3 – 1546] in so povsem neprimerljivi (Aebi et al., 2010, s 42).

IV.B.4 Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost predstavljajo v obdobju 2003-2012 povprečno 0,5 odstotka vseh kaznivih dejanj v posameznem letu. Število se v obdobju 2003-2012 giblje med 350 in 470. Največ, 471, jih je bilo leta 2011, najmanj pa leta 2006, to je 359, in leta 2011 367 kaznivih dejanj. Indeks med letoma 2011 in 2012 znaša 78.

Število kaznivih dejanj dokončane posilstva je v obdobju 2003-2012 variiralo med 46 in 73. Zanimiva so leta 2006, 2007 in 2008: porast za 77 odstotkov v letu 2007 in nato padec za 46 odstotkov v letu 2008. Število poskusov posilstva se je gibalo med 7 in 14, v zadnjem letu je bilo teh kaznivih dejanj 5. Preiskanost teh kaznivih dejanj se giblje v obdobju 2007-2012 med 85 in 98 odstotki.

Število posilstev (dokončanih in poskusov) na 100.000 prebivalcev se je v Sloveniji v obdobju 2003-2012 gibalo med 3 in 5. Po podatkih EBS se je število posilstev na 100.000 prebivalcev v evropskih državah leta 2007 gibalo med 2 in 53.⁷¹ Gre za neprimerljive razlike, kar kaže na razlike med standardno definicijo, na kateri temelji ESB statistika in nacionalnimi opredelitvami kaznivega dejanja posilstva.⁷² Slovenska statistika ločeno prikazuje kaznivo dejanje posilstva, spolnega napada na osebo mlajšo od 15 let in spolne zlorabe slabotne ocene

⁶⁹ Zadnja, četrta izdaja European Sourcebook of Crime and Criminal Justice obravnava obdobje 2003 – 2007. Tudi Eurostat še ni objavil podatkov za kazniva dejanja hude telesne poškodbe po letu 2007.

⁷⁰ Standardna definicija definira kaznivo dejanje telesne poškodbe (*bodily injury (assault)*) kot naklepno dejanje, ki povzroči telesno poškodbo drugi osebi in zajema: manjšo telesno poškodbo (*minor bodily injury*), hujšo telesno poškodbo (*aggravated bodily injury*), telesno poškodbo uradne osebe (*bodily injury of public servant/ official*), nasilje v družini (*domestic violence*) in poskuse teh kaznivih dejanj (Aebi et al., 2010, s 351).

⁷¹ Aebi et al., 2010, s. 47.

⁷² Standardna definicija kaznivega dejanja posilstva (*rape*) v statistiki ESB zajema posilstvo (*rape: sexual intercourse with a person against her/ his*), tudi v zakonu oziroma v zunajzakonski skupnosti (*violent intra-marital sexual intercourse*), spolno zlorabo slabotne osebe (*sexual intercourse without force with a helpless person*), spolni napad na osebo mlajšo od 15 let (*sexual intercourse with force with a minor*) in poskusi teh kaznivih dejanj (aebi et al., 2010, 354).

Tabela 5: Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost v Sloveniji v obdobju 2003-2012⁷³

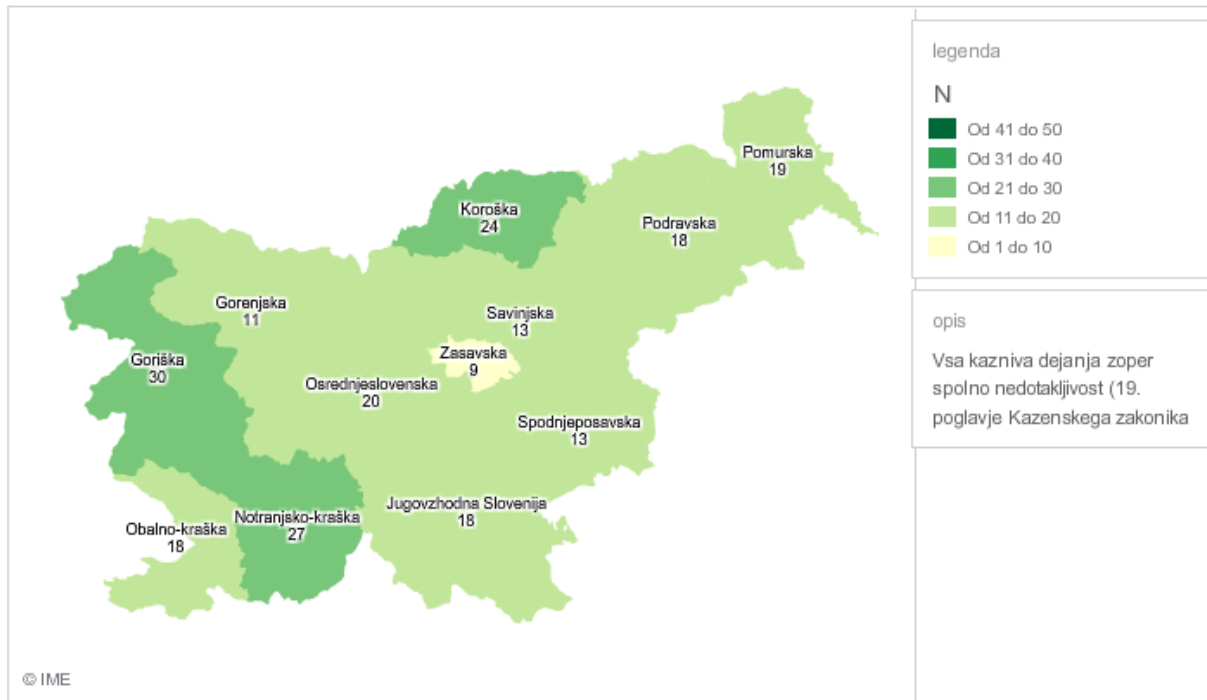
Vrsta kaznivega dejanja	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	420	430	401	359	439	383	456	466	471	367
Posilstvo - dokončano	57	73	47	48	85	46	66	55	42	53
Poskus posilstva	13	14	11	7	12	11	13	8	13	5
Spolno nasilje	75	64	65	58	63	60	67	68	39	45
Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	27	26	32	18	25	27	16	20	21	21
Spolni napad na osebo mlajšo od 15 let	196	218	188	173	203	159	199	244	218	161
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	14	14	36	21	32	56	48	41	114	59
Druga kazniva dejanja	38	21	22	34	19	24	47	30	24	23

Na kartogramu 4 so vsa kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost na 100.000 prebivalcev po statističnih regijah v letu 2011. Od povprečja 23 kaznivih dejanj izstopata Goriška samo z 7 kaznivimi dejanji in Podravska z 48 kaznivimi dejanji na 100.000 prebivalcev.

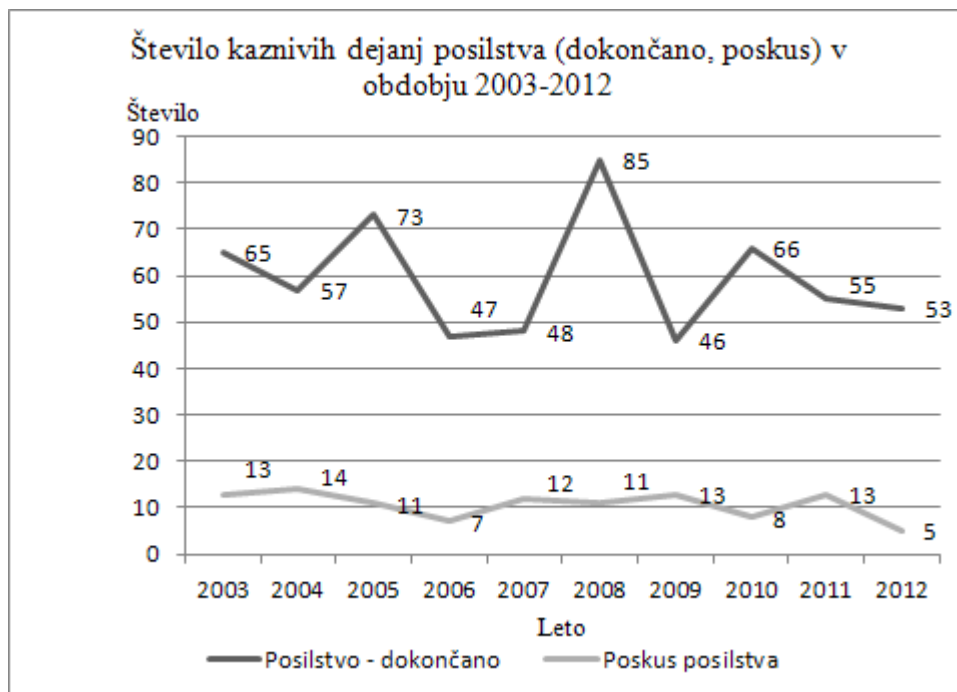
⁷³ Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

Kartogram 4:

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost na 100.000 prebivalcev leta 2012

Graf 11: Gibanje števila kaznivih dejanj posilstva

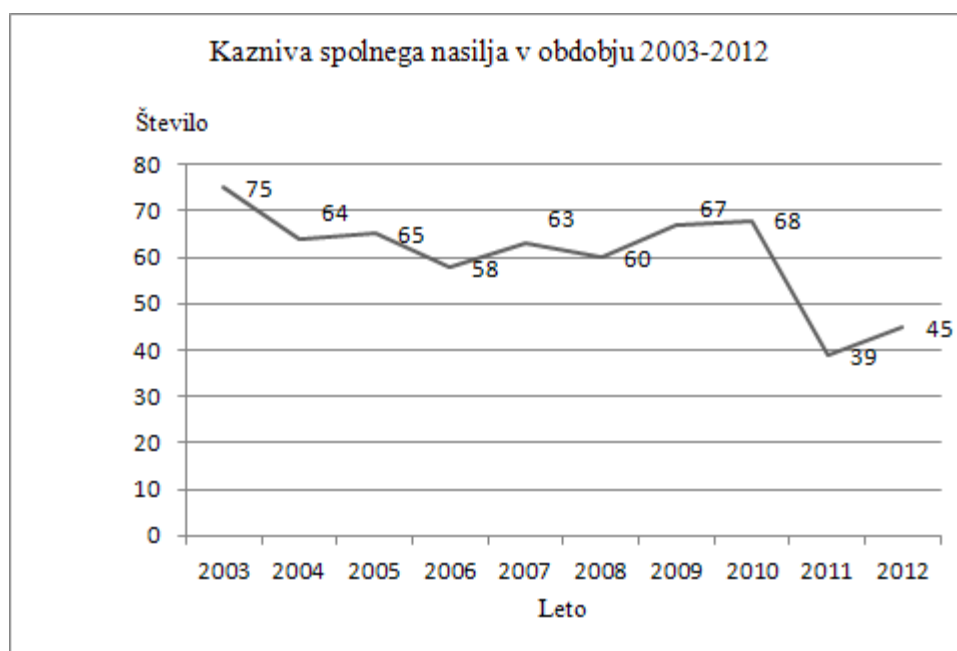

in v tem se tudi razhaja od standardne definicije ESB, ki vsa ta kazniva dejanja šteje med posilstvo.

Leta 2004 je število kaznivih dejanj spolnega nasilja padlo pod 70 in do leta 2010 malo variiralo, nato pa leta 2011 padlo na 39, kar je najmanj v opazovanem desetletju. V primerjavi z letom 2002 se je število leta 2011 skoraj prepolovilo.

ESB statistika kaznivega dejanja spolnega nasilja oziroma spolnega napada (*sexual assault*) kaže še večje razlike med državami kot pri kaznivem dejanju posilstva. V Sloveniji so bila leta 2007 obravnavana tri kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev, na Švedskem pa 80.⁷⁴ Tudi pri tej statistiki gre za pomembne metodološke razlike. Slovenska opredelitev tega kaznivega dejanja je zelo blizu standardne definicije.⁷⁵

Graf 12: Gibanje števila kaznivih dejanj spolnega nasilja⁷⁶

⁷⁴ Švedska statistika spolnega napada vključuje tudi »acts committed without violence« (Aebi et al., 2010, s. 357).

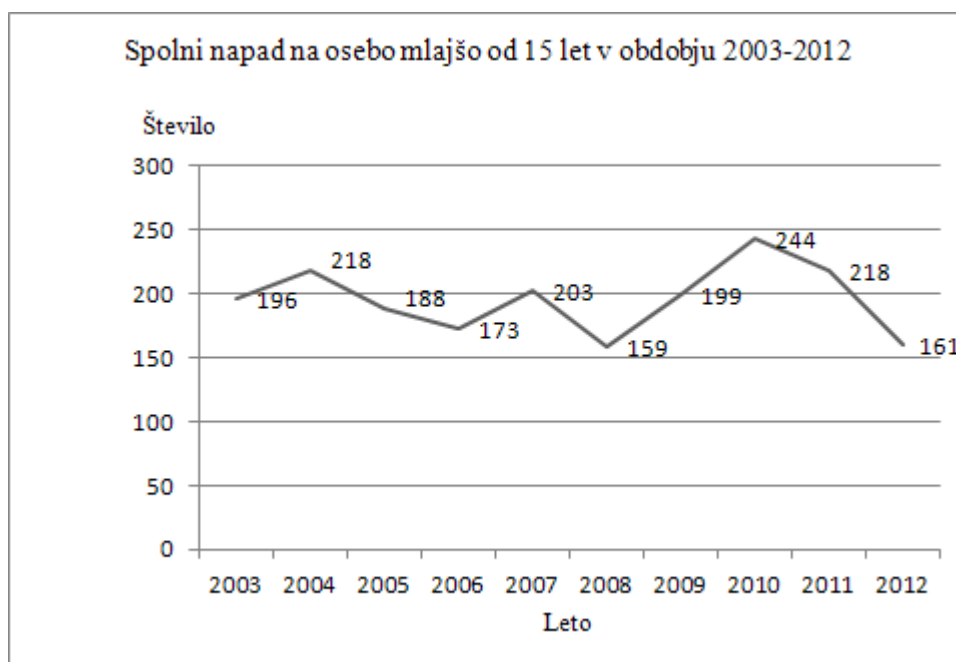
⁷⁵ Standardna definicija kaznivega dejanja spolnega nasilja oziroma napada (*sexual assault: physical sexual contact with a person against her/his will*) zajema kakršnokoli spolno motiviran fizični kontakt storjen z uporabo sile (*any sexual motivated physical contact committed with violence*), kakršnokoli spolno motivirano dejanje storjeno z zlorabo oblasti ali pod pritiskom (*any sexual motivated acts committed with abuse of authority or under pressure*), kakršnokoli spolno motivirano dejanje storjeno proti slabotni osebi (*any sexual motivated acts committed against a helpless person*), kakršnokoli spolno motivirano dejanje storjeno proti zakonskemu partnerju proti njeni/njegovi volji (*any sexual motivated acts committed against a marital partner against her/his will*) in poskusi vseh teh kaznivih dejanj (Aebi et al., 2010, s. 356).

⁷⁶ Vir podatkov za grafikon: Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2011, Ferme, Kebe, 2012.

Število teh kaznivih dejanj se je v obdobju 2003-2012 gibalo med 39 (leto 2011) in 75 (leto 2003). V ESB statistiki je to kaznivo dejanje vključeno v standardno definicijo posilstva in ni posebej prikazano.

Variiranje števila kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let v Sloveniji v obdobju 2002-2011 je veliko. Zanimivo je leto 2008, ko je indeks glede na prejšnje leto znašal 78, nato pa se leta 2009 glede na leto 2008 dvigne na 125. Leto 2008 predstavlja absolutni minimum v obdobju 2002-2011.

Graf 13: Gibanje števila kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let⁷⁷

V ESB statistiki kaznivega dejanja spolnega napada na mlajšo osebo (*sexual abuse of minors*) so velike razlike med državami. Slovenija je v skupini držav, v katerih je mlajša oseba v opredelitvi tega kaznivega dejanja stara pod 15 let (7 držav EU), v drugi skupini (8 držav EU) je starost omejena pod 16 let, v tretji (4 države EU) pod 17 let, v četrti (2 državi EU) pod 18 let in v peti (2 državi EU) pod 19 let (Aebi et al., 2010, s. 359).⁷⁸ Poleg razlik v starostni definiciji mlajše osebe, so tudi druge razlike med standardno definicijo in nacionalnimi opredelitvami tega kaznivega dejanja. »Samo v treh državah se definicija spolne zlorabe mlajše osebe povsem ujema s standardno definicijo ESB: v Angliji (Anglija in Wales)

⁷⁷ Vir podatkov za grafikon: Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2011, Ferme, Kebe, 2012.

⁷⁸ Nekaj držav EU ni posredovalo statistike za to kaznivo dejanje (Aebi et al., 2010, s. 48).

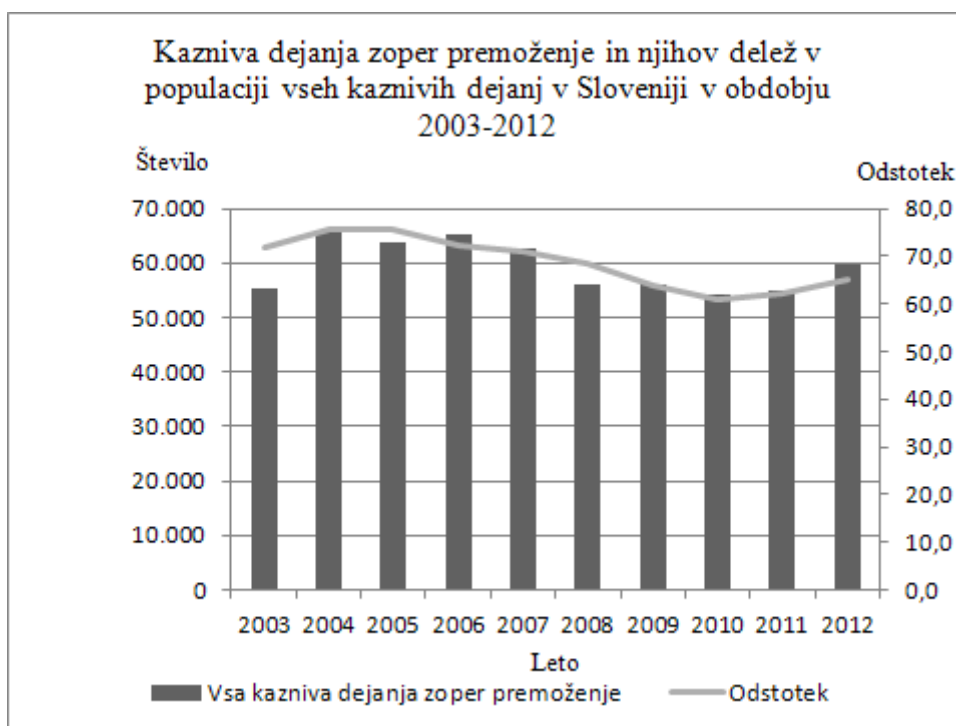
v Islandiji in na Nizozemskem« (Jehle, Harrendorf, (2010), s. 60). Objavljene statistike so neprimerljive.

Značilnost tega kaznivega dejanja so velika nihanja členov v časovni vrsti 2002-2011, od sedmih primerov leta 2002 do 114 primerov leta 2011. Indeks 2011/2010 znaša kar 278 (Ferme, Kebe, 2012, s. 91).⁷⁹

IV.B.5 Kazniva dejanja zoper premoženje

Kazniva dejanja zoper premoženje predstavljajo v obdobju 2003-2012 povprečno 69 odstotka vseh kaznivih dejanj po policijski statistiki. Največji delež – 75,4 odstotka je bil 2005, najmanjši – 60,7 odstotka pa leta 2010. Od leta 2006 do 2011 se je delež zmanjševal, v letu 2012 pa se je povečal za 3 odstotke.

Graf 14: Gibanje števila kaznivih dejanj zoper premoženje⁸⁰

Naslednja tabela vsebuje števila posameznih vrst kaznivih dejanj zoper premoženje. Najbolj številna je skupina tatvin, v okviru katere policijska statistika posebej navaja vlom, drzno tatvino, tatvino motornega vozila, in t.i. druge tatvine. To so tatvine, pri katerih je

⁷⁹ Gre za kazniva dejanja povezanih oseb – mrežo, in ko policija razkrije tako mrežo se lahko število preiskanih kaznivih dejanj zelo poveča. Tako je leta 2011 policija »izvedla večjo kriminalistično preiskavo, v kateri je bila razkrita mreža osumljencev, ki so nakupovali ali imeli v posesti najrazličnejša gradiva, povezana s spolnimi zlorabami otrok.« (Ferme, Kebe, 2012, s. 91).

⁸⁰ Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

»vrednost ukradene stvari majhna« (kazenski zakonik, 204 člen, 2. odst.). Skupno število vseh tatvin se zadnje leto opazovanega obdobja za 10,5 indeksnih točk razlikuje od začetnega leta 2002 (indeks 2013/2003 znaša 110,5), toda vmes je bilo obdobje 2004-2008, v katerem je letno povprečje obravnavanih tatvin kar 17 odstotkov večje od povprečja ostalih šest let. Na povečanje v obdobju 2004-2008 je vplivalo predvsem večje število vlomov.⁸¹ Od največjega števila vlomov v letu 2004, se je to v naslednjih letih zmanjševalo. Indeks vlomov 2012/2003 znaša 81,2.

Tabela 6: Kazniva dejanja zoper premoženje v Sloveniji v obdobju 2003-2012⁸²

Vrsta kaznivega dejanja	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	55.195	65.447	63.607	65.252	62.579	55.919	55.859	54.317	55.082	59.541
Tatvina - skupaj	43.041	51.753	50.278	51.300	48.392	43.754	43.482	42.292	44.009	47.548
vlom	16.947	22.460	20.252	18.107	17.891	14.909	15.098	13.085	13.363	13.768
drzna tatvina	837	788	822	702	657	611	628	588	716	817
tatvina motornega vozila	682	704	873	852	839	582	584	529	522	528
druge tatvine	24.575	27.801	28.331	31.639	29.005	27.652	27.172	28.090	29.408	32.435
Poškodovanje tuje stvari	5.758	6.693	6.385	6.844	6.906	5.694	5.306	4.713	4.548	5.110
Rop in roparska tatvina	348	396	426	521	445	383	479	463	402	472
Zatajitev	1.588	1.840	1.583	1.631	1.615	1.472	1.479	1.410	1.616	1.764
Klasična goljufija	2.167	2.769	3.136	3.081	3.541	2.982	3.323	3.807	2.894	3.378
Druga kazniva dejanja	2.211	1.643	1.708	1.768	1.593	1.528	1.684	1.543	1.532	1.269

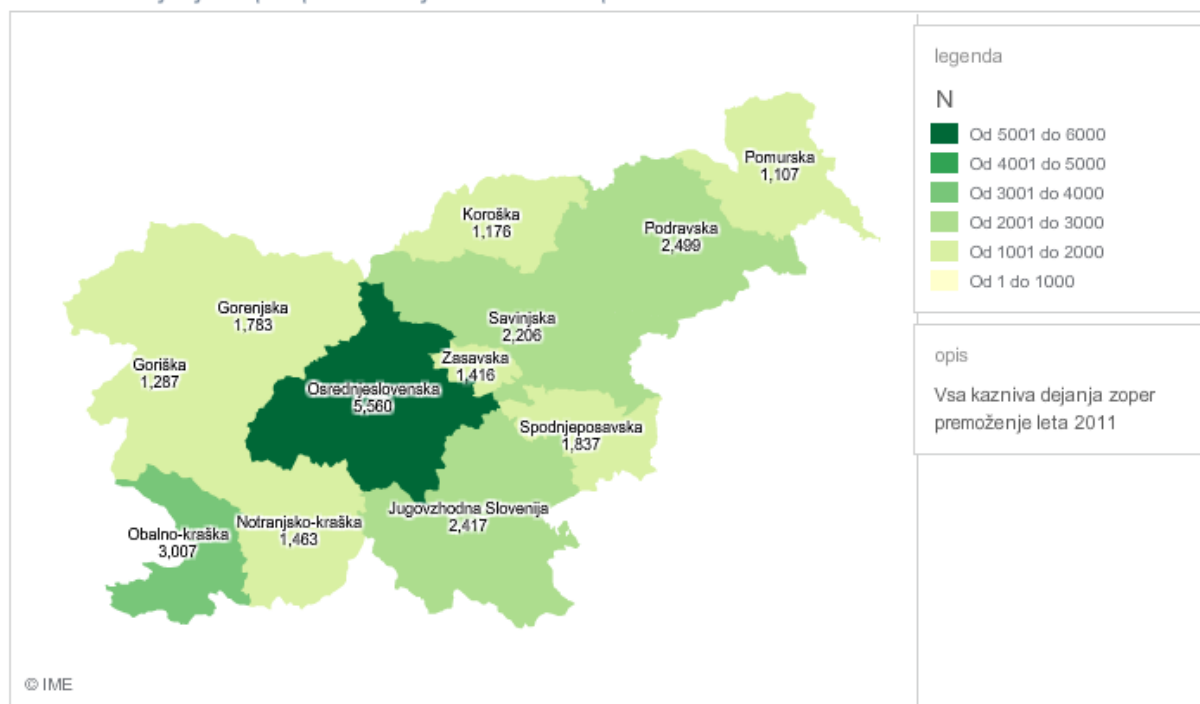
Kartogram 5 je podoben kartogramu 1, ker so kazniva dejanja zoper premoženje najbolj številna. Od povprečja 2.944 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev izstopata Pomurska s 1.107 kaznivimi dejanji in Osrednjeslovenska s 5.560 kaznivimi dejanji na 100.000 prebivalcev.

⁸¹ Leta 2004 se je število vlomov v primerjavi z letom 2003 povečalo za 32,5 odstotka. »Povečalo se je predvsem število vlomov, zlasti v cestna vozila, kioske in pomožne prostore v večstanovanjskih zgradbah.« (Poročilo o delu policije za leto 2004, s. 15).

⁸² Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

Kartogram 5:

Kazniva dejanja zoper premoženje na 100.000 prebivalcev leta 2012

Indeks drugih ali t.i. navadnih tatvin 2003/2012 znaša 132.⁸³ Najmanj teh kaznivih dejanj je policija obravnavala prav na začetku in največ na koncu opazovanega desetletja..

Število drznih tatvin se je zmanjševalo od leta 2006 do 2010 in se leta 2011 povečalo za 35 odstotkov v primerjavi z letom 2010, leta 2012 pa za 14 odstotkov v primerjavi z letom 2011.

Število tatvin motornega vozila se zmanjšuje od leta 2008, z najmanjšim številom leta 2011. Indeks 2012/2003 znaša samo 77,4.

Povprečno število ropov in roparskih tatvin v opazovanem desetletju znaša 434, največji odstopanji od tega pa sta bili leta 2003, ko je policija obravnavala najmanj ropov – 348 in leta 2006, ko je policija obravnavala največ ropov in roparskih tatvin, in sicer 521. Indeks 2012/2003 znaša samo 136.

Slovenija je z 2.426 tatvinami na 100.000 prebivalcev na 12. mestu med 24. državami EU v letu 2007, po ESB statistiki.⁸⁴ Največji koeficient ima Švedska – 6.278, najmanjšega pa

⁸³ Večinoma gre za kazniva dejanja pregonljiva na predlog oškodovanca. Najpogostejše so tatvine na parkiriščih in na bencinskih črpalkah.

⁸⁴ Za Luksemburg, Malto in Španijo ni podatkov.

Romunija s samo 199 tatvinami na 100.000 prebivalcev. Takšna je pač objavljena statistika, ki pa je zaradi ogromnih razlik neprimerljiva.⁸⁵

IV.B.6 Kazniva zoper zakonsko zvezo, družino in otroke

V obdobju 2003-2012 je družba postajala vedno bolj občutljiva na nasilje v družinah, za katerega je značilno dogajanje med štirimi stenami z najbolj nemočnimi žrtvami, to je otroci. Naslednja tabela kaže postopno naraščanje zaznanih tovrstnih kaznivih dejanj.

Tabela 7: Kazniva dejanja zoper zakonsko zvezo, družino in otroke v Sloveniji v obdobju 2003-2012⁸⁶

Vrsta kaznivega dejanja	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	726	459	679	695	1.601	2.379	6.509	6.081	5.735	6.350
Odvzem mladoletne osebe	74	33	90	115	411	264	293	302	416	372
Nasilje v družini	-	-	-	-	-	120	2.478	2.344	1.917	1.702
Zanemarjanje otroka in surovo ravnanje	241	210	242	276	257	336	720	694	644	677
Druga kazniva dejanja	411	216	347	304	933	1.659	3.018	2.741	2.758	3.779

Indeks 2012/2003 vseh kaznivih dejanj te skupine znaša kar 875 kar seveda kaže na prelome časovne vrste, ki so posledica aktivnejšega pristopa k odkrivanju in preiskovanju teh kaznivih dejanj s strani policije in odgovornih socialnih institucij, ki se ukvarjajo z družinsko problematiko, posledično pa to pomeni tudi večjo pripravljenost žrtev za prijavljanje teh kaznivih dejanj (Lukan, Kolenc, 2010). Ne gre torej za dejansko veliko večji obseg te kriminalitete v zadnjih letih, ampak za drugačno obravnavanje le te.

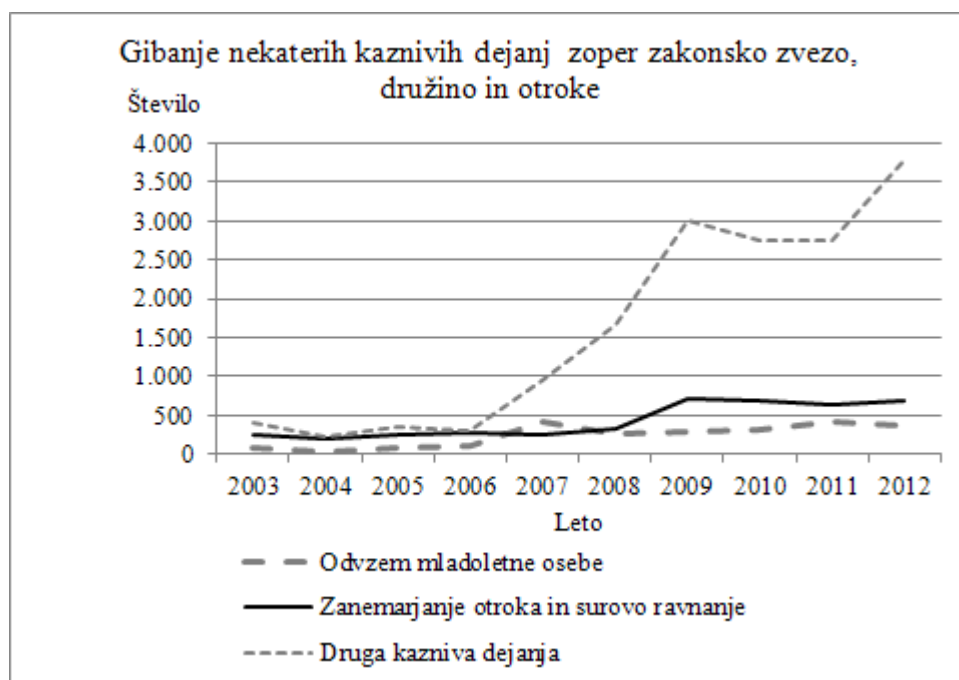
Število kaznivih dejanj odvzema mladoletne osebe se je v opazovanem obdobju povečalo za petkrat, zanemarjanje otroka in surovo ravnanje z njim pa za trikrat.⁸⁷

⁸⁵ Standardna definicija kaznivega dejanja tatvina (*theft*) zajema majhne (navadne) tatvine (*minor theft*), vlome (*burglary*), tatvine motornih vozil (*theft of motor vehicles*), druge tatvine (*theft of other items*) in poskuse teh kaznivih dejanj (Aebi et al., 2010, s. 361). Države z najnižjimi koeficienti števila tatvin na 100.000 prebivalcev, kot so Poljska, Latvija Ciper v posredovanih podatkih o številu tatvin ne zajemajo majhnih (navadnih) tatvin.

⁸⁶ Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013.

⁸⁷ Število kaznivih dejanj nasilje v družini se je leta 2011 zmanjšalo za 18,2 odstotka v primerjavi z letom 2010, »kar bi lahko bila, med drugim, posledica doslednega izvajanja ukrepa prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi, s čimer bi lahko policisti v več primerih preprečili ponovitev kaznivega dejanja« (Ferme, Kebe, 2012, s. 92). Že naslednje leto pa se je število teh kaznivih dejanj spet povečalo za 5 odstotkov.

Graf 15: Gibanje števila kaznivih dejanj odvzema mladoletne osebe, zanemarjanja otroka in surovo ravnanje in t.i. drugih kaznivih dejanj zoper zakonsko zvezo, družino in otroke

Med drugimi kaznivim dejanji je najbolj pogosto kaznivo dejanje neplačevanja preživnine. V letu 2012 je samo to kaznivo dejanje v skupini druga kazniva dejanja.

IV.B.9 Kazniva dejanja zoper gospodarstvo (gospodarska kriminaliteta)

Naslednja tabela vsebuje podatke o gibanju skupnega števila kaznivih dejanj, ki jih policija uvršča med gospodarsko kriminaliteto in gibanju nekaterih posameznih vrst kaznivih dejanj.

Tabela 8: Kazniva dejanja, ki jih policija uvršča med gospodarsko kriminaliteto v Sloveniji v obdobju 2003-2012⁸⁸

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj po letih ⁸⁹									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	7.168	5.825	6.115	8.471	7.986	7.459	9.259	13.064	12.746	12.853
Izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice	2.678	1.465	2.158	2.625	2.110	1.496	774	428	401	27
Poslovna goljufija	1.672	1.054	982	1.412	993	1.595	1.940	3.880	4.232	4.225
Goljufija	539	770	777	1.452	958	666	668	569	419	782
Poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja	477	581	512	1.000	1.022	1.027	2.214	2.023	2.112	739
Pranje denarja	5	4	5	5	3	16	39	64	48	141
Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	202	461	445	529	976	816	558	907	524	680
Zloraba položaja (ali pravic) ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti	201	207	145	175	231	169	351	246	161	216
Davčna zatajitev	83	87	111	194	213	375	344	504	496	416
Lažni stečaj	0	5	3	2	6	5	2	1	6	4
Druga kazniva dejanja	1.311	1.191	977	1.077	1.474	1.294	2.369	4.442	4.347	5.623

Pred interpretacijami posameznih vrst kaznivih dejanj zajetih v gornji tabeli je potrebno poudariti relativnost pojma gospodarska kriminaliteta. To je kompleksen pojav, ki ga ni moč na kratko opredeliti, »ni mogoče ni mogoče oblikovati skupnega imenovalca za vedno nove in nove oblike te kriminalitete, ki spremljajo družbeni in tehnični razvoj« vsak gospodarski sistem ima lastne pojavne oblike te kriminalitete, ki se razlikujejo tudi po času, v katerem nastajajo (Selinšek, 2009, diapozitiv 2). V gornji tabeli so prikazana števila tistih kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, ki jih policija kot take vodi v statistiki vsa leta v opazovanem obdobju 2003-2012. Indeks vseh kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete po 2012/2003, policijski opredelitvi, znaša 175,5.

Število kaznivih dejanj izdaja nekritega čeka in zloraba bančne ali kreditne kartice se je od leta 2007 dalje močno zmanjševalo in znaša v letu 2012 samo 27, kar je predvsem posledica ukinitve široke uporabe čekov. Od leta 2008 naprej narašča število poslovne

⁸⁸ »Gospodarsko kriminaliteto sestavljajo kazniva dejanja po naslednjih členih Kazenskega zakonika: 143, 144, 147-157, 196, 198, 199, 200, 202, 203, 209, 212, 214, 221, 225-242, 244-247, 149, 255-264, 288-290, 303 in 304. Na podlagi kriterije, ali gre za gospodarsko ali splošno kriminaliteto, spadajo med gospodarsko kriminaliteto tudi kazniva dejanja po členih 197, 204, 205, 208, 211, 215, 216, 248, 250-254, 286, 294, 295, 306, 332, 334, 335 in 344. V skladu s 377. členom so vključena še kazniva dejanja po 130. in 132. členu Kazenskega zakonika Republike Slovenije iz leta 1977« (Ferme, Kebe, 2012, s.93).

⁸⁹ Poročila o delu policije 2003-2012

goljufije, indeks 2012/2008 znaša 265, kaznivo dejanje goljufija pa ostaja na približno enaki ravni z izjemo leta 2006, ko se je število teh kaznivih dejanj povečalo za 87 odstotkov v primerjavi z letom 2005, pa leta 2007 zopet zmanjšalo. Kaznivo dejanje poneverba in neupravičena poraba tujega premoženja je postopno naraščalo od začetka opazovanega obdobja pa do leta 2011, indeks 2011/2003 znaša kar 443, leta 2012 pa se močno zmanjšalo, indeks 2012/2011 znaša le 35. Kaznivo dejanje pranja denarja je moč statistično obravnavati šele po letu 2008, prej so števila premajhna. Močno se je število teh kaznivih dejanj povečalo zadnje leta v primerjavi z letom 2011, indeks 2012/2011 znaša 294. Število kaznivih dejanj ponareditve ali uničenja poslovnih listin variira brez pomembnega porasta ali padca. Enako velja za kaznivo dejanje zlorabe položaja (ali pravic) ali zaupanja pri gospodarski dejavnosti. Število davčnih zatajitev se je od leta 2003 do 2012 povečalo za petkrat. Kaznivih dejanj lažnega stečaja pa je le nekaj primerov.

Kazniva dejanja kršitev temeljnih pravic delavcev so v policijski statistiki zajeta med druga kazniva dejanja gospodarske kriminalitete. V letu 2011 je bil teh kaznivih dejanj 1301 oziroma za 306 odstotkov več kot leta 2010 (Ferme, Kebe, 2012).

IV.B.7 Organizirana kriminaliteta⁹⁰

Statistika organizirane kriminalitete je že zaradi zapletenih kriterijev, na podlagi katerih se kazniva dejanja uvrščajo v to skupino, in še vrsto drugih razlogov netočna. Tako »Policija ugotavlja, da so se kazniva dejanja organizirane kriminalitete v zadnjih dveh letih spremenila. Zaradi izrazite mednarodne komponente je njihovo preiskovanje vse težje (bolj zapleteno) in kompleksno, kar pa se ne odraža v statističnih podatkih« (Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2011, s. 118).

⁹⁰ Svet Evrope je leta 1997 sprejel dokument št. 6204/2/9 ENFOPOL 35 REV 2, ki v točki IV. navaja 11 karakteristik oziroma elementov organizirane kriminalitete.

V skladu z navedenim konceptom govorimo o organizirani kriminaliteti tedaj, ko so izpolnjeni štirje obvezni kriteriji:

- združba vsaj treh ljudi
- deluje v daljšem časovnem obdobju
- cilj je premoženjska korist (dobiček) ali družbena moč
- izvrševanje težjih kaznivih dejanj (uradno pregonljivih kaznivih dejanj)

in dva od sedmih neobveznih kriterijev:

- uporaba nasilja in /ali korupcije
- delovanje na mednarodni ravni
- vpletenost v pranje denarja
- uporaba notranjih pravil ravnanja
- točno določena delitev vlog in nalog za člane
- uporaba podjetniškega načina delovanja
- vplivanje na medije, gospodarstvo, državno upravo, politiko.

Navedeno v Resoluciji o preprečevanju in zatiranju kriminalitete, Ul. I. RS 43/2006.

Tabela 9: Kazniva dejanja organizirane kriminalitete v Sloveniji v obdobju 2003-2012⁹¹

Vrsta kaznivega dejanja	Število kaznivih dejanj po letih									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj	388	225	397	499	293	359	413	352	318	524
Prepovedano prehajanje meje ali ozemlja države	-	105	129	85	42	112	55	45	10	46
Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu in predhodnimi sestavinami za izdelavo prepovedanih drog		92	208	236	145	52	271	184	231	292
Ponarejanje denarja		1	4	2	8	16	4	0	0	1
Nedovoljena proizvodnja in promet orožja ali eksplozivov		4	4	22	1	8	15	4	6	1
Zloraba prostitucije		0	4	8	0	1	8	0	1	3
Omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu		2	1	6	2	0	2	3	1	1
Tatvina		1	2	10	1	2	4	2	1	8
Velika tatvina		2	11	24	17	68	27	24	15	9
Rop		1	0	6	5	3	1	16	21	1
Izsiljevanje		4	9	11	18	11	0	0	0	8
Druga kazniva dejanja organizirane kriminalitete		13	25	89	54	86	26	74	32	152

IV.B.10 Posebne oblike kriminalitete

Med posebne oblike kriminalitete policija šteje predvsem računalniško kriminaliteto, zlorabo prepovedanih drog, kazniva dejanja povezana z orožjem, kazniva dejanja prepovedanega prehajanja meje oziroma ozemlja države, kazniva dejanja tihotapstva, kazniva dejanja prostitucije in trgovine z ljudmi, korupcijska kazniva dejanja in ogrožanje varnosti (Ferme, Kebe, 2012).

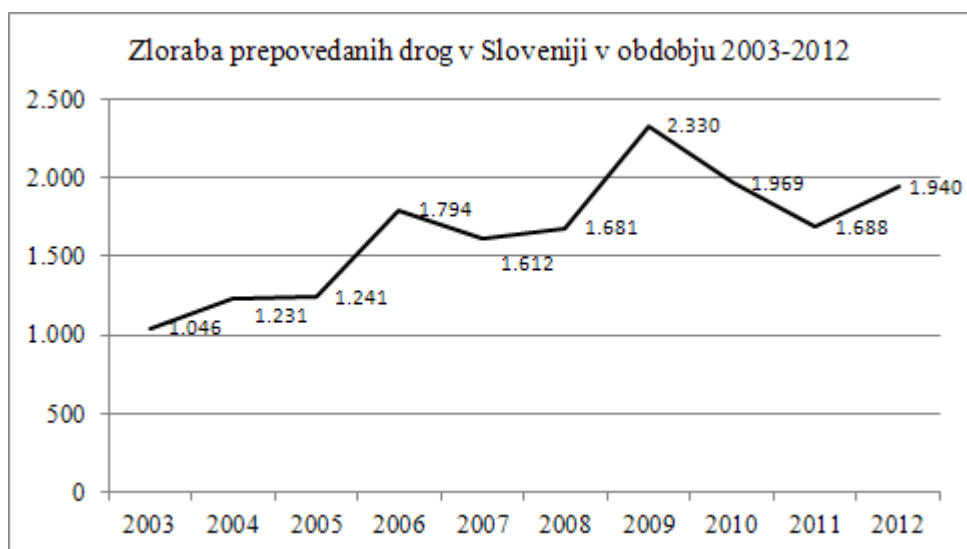
Med računalniško kriminaliteto policija uvršča kazniva dejanja zlorabe osebnih podatkov, vdor v računalniški sistem, napad na informacijski sistem, kršitev materialnih avtorskih pravic na internetu in izdelovanje in pridobivanje orožja ali pripomočkov za vdor ali napad na informacijski sistem. Statistično zanimivi sta le kaznivi dejanji napad na informacijski sistem in zloraba informacijskega sistema, drugih posameznih kaznivih dejanj pa je manj kot deset. Število napadov na informacijski sistem zelo variira. Leta 2010 jih je

⁹¹ Svetek, 2006, Lukan, 2008, Lukan Kolenc, 2010, Ferme, Kebe, Bukovnik, 2013.

bilo 76, leta 2011 pa 236 in leta 2012 131. (Ferme, Kebe, 2012, Ferme, Kebe, Bukovnik, 2013). Serijo teh kaznivih dejanj je obravnavala samo ena policijska postaja (Ferme, Kebe, 2012). ESB statistika kaže, da je tovrstnih kaznivih dejanj največ v Nemčiji (povprečno 70 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev) in Belgiji (povprečno 40 kaznivih dejanj na 100.000 prebivalcev), sledijo Danska in Finska (z 9 oziroma 7 kaznivimi dejanji na 100.000 prebivalcev), Slovenija pa je med večino držav s povprečno manj kot 3 kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev.

Število kaznivih dejanj zlorabe prepovedanih drog se je v letih 2009-2011 zmanjševalo, kar je »po oceni policije posledica nekaterih dolgotrajnih mednarodnih operacij proti kriminalnim družbam« (Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2011, s. 118). In tudi »posledica usmerjenosti v odkrivanje ilegalnih prostorov za nedovoljeno proizvodnjo konoplje ...« (Ferme, Kebe, 2012, .96). Toda leta 2012 se je število povečalo za 15 odstotkov v primerjavi z letom 2011. Lahko je povečanje deloma posledica poostrelega nadzora kriminalnih žarišč oziroma varnostno obremenjenih območij, med drugim v okolici izobraževalnih ustanov (Kolenc, Kebe, Bukovnik, 2013).

Graf 16: Zloraba prepovedanih drog⁹²

⁹² Vir podatkov za grafikon: Kebe, Ferme, 2012

V. OVADENE, OBTOŽENE IN OBSOJENE OSEBE V SLOVENIJI V OBDOBJU 2003-2012

V.A.1 Osnovna statistika

Policijsko statistiko spremljajo številni dejavniki, ki zmanjšujejo njeno veljavnost, kar pomeni, da so statistični modeli, ki temeljijo na tej statistiki le boljši ali slabši približki realnemu stanju na področju kriminalitete. Ne samo, da policija vse kar obsega temno polje kriminalitete, sploh ne pozna in ne preiskuje, ampak tudi del tistega kar odkrije ni kaznovano, razkorak med policijskim »vdomom« in kaznovanjem – »izhodom« za storjena kriminalna dejanja je velik (kakšen je učinek »izhoda« je seveda drugo vprašanje). To kažejo tožilska, sodna in statistika oseb na prestajanju zaporne kazni, ki so za celovitejše pojasnjevanje kriminalitete vsaj tako pomembne kot policijska statistika, s pripombo, da vse statistike odražajo zmogljivost organov odkrivanja in preiskovanja, pregona, sojenja in zavodov za prestajanje zaporne kazni.

Tabela 10: Ovadene, obtožene in obsojene osebe v Sloveniji v obdobju 2003-2012

Leto	Število prebivalcev ⁹³	Ovadene osebe - ista oseba je šteta enkrat ⁹⁴	Ovadene osebe - ista oseba je lahko šteta večkrat ⁹⁵	Obtožene polnoletne osebe ⁹⁶	Obsojene polnoletne in mladoletne osebe ⁹⁷	Število ovadenih oseb na 100.000 prebivalcev	Število obtoženih oseb na 100.000 prebivalcev	Število obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev
2003	1.995.033	18.817	35.787	15.104	7.337	943	757	368
2004	1.996.433	18.547	35.063	13.586	8.589	929	681	430
2005	1.997.590	17.566	33.415	13.989	8.216	879	700	411
2006	2.003.358	17.765	34.459	14.677	8.630	887	733	431
2007	2.010.377	17.478	33.885	14.330	9.114	869	713	453
2008	2.025.866	17.171	33.854	14.266	9.228	848	704	456
2009	2.032.362	18.955	37.209	13.882	8.453	933	683	416
2010	2.046.976	19.960	39.343	14.051	8.423	975	686	411
2011	2.050.189	18.922	37.541	13.512	7.965	923	659	389
2012	2.056.262	18.380	37.299	12.527	8.825	894	609	429

Gornja tabela vsebuje podatke o ovadenih osebah iz policijske statistike, pri čemer je vsaka oseba šteta samo enkrat, ne glede na to, če se pojavlja v več ovadbah, ovadene osebe iz tožilske statistike, pri čemer je ovadena oseba šteta večkrat, če se pojavlja v več ovadbah,

⁹³ Vir: http://www.stat.si/tema_demografsko.asp

⁹⁴ Viri: Poročila o delu policije, prispevki Kriminaliteta v Sloveniji v letu ..., Revija za kriminologijo in kriminalistiko

⁹⁵ Viri: Poročila o delu državnih tožilstev

⁹⁶ Viri: Poročila o delu državnih tožilstev

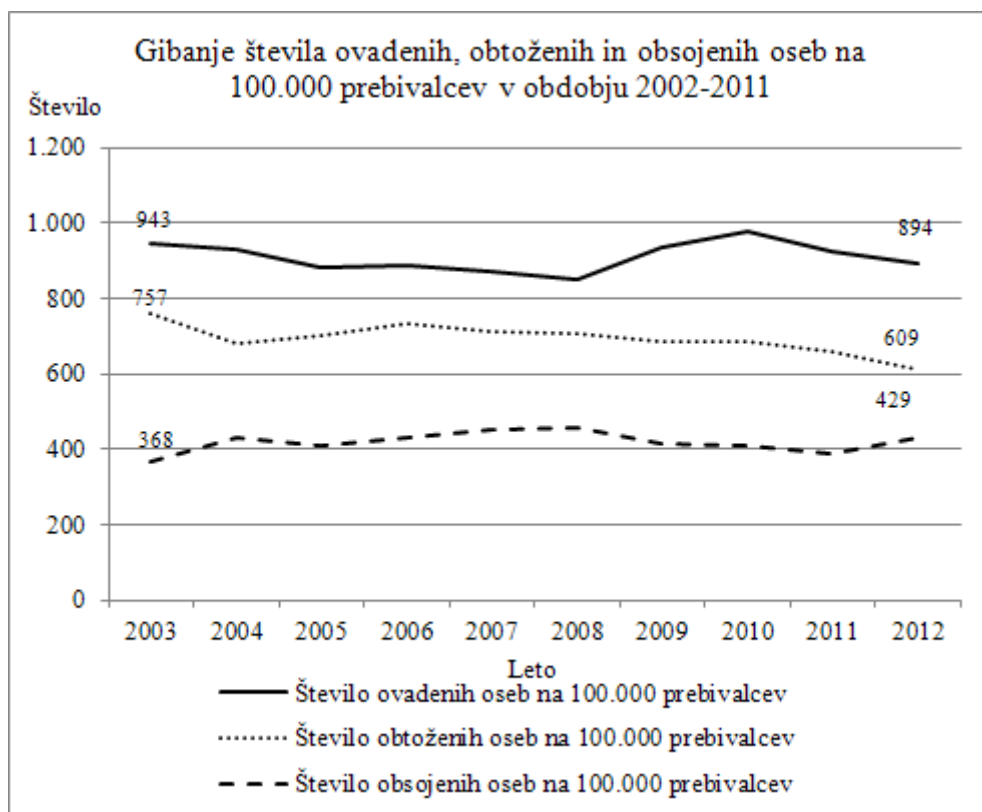
⁹⁷ Vir: <http://www.stat.si/>

obtožene osebe iz tožilske statistike, obsojene polnoletne in mladoletne osebe iz statistike o kriminaliteti, ki jo objavlja Statistični urad RS. Dodani so še podatki o številu prebivalstva po letih v opazovanem obdobju, za izračun koeficientov ovadenih, obtoženih in obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev.

Med številom prebivalcev in številom ovadenih oseb, ko je oseba šteta samo enkrat, obstaja nizka pozitivna korelacija ($r=0,44$), med številom prebivalcev in številom obtoženih z merna negativna korelacija ($r=-0,65$), med številom prebivalcev in številom obsojenih pa ni korelacije. Večje število prebivalstva ne vpliva na večje število storilcev (nizka pozitivna korelacija ni statistični kazalec, ki bi potrjeval hipotezo o povečanju števila ovadenih zaradi povečanja števila prebivalcev). Prav tako ne bi zdržala hipoteza, da večje število prebivalstva vpliva na manj obtoženih $r=-0,65$). Zaključimo lahko le: ne moremo sklepati, da večje število prebivalstva vpliva na več ovadenih, obtoženih in obsojenih oseb (podobno Brinc, 2001).

Gibanje statističnih koeficientov ovadenih, obtoženih in obsojenih oseb na 100.000 je grafično prikazano na naslednjem grafu. Krivulje potekajo različno. Najbolj razgibana je krivulja ovadenih oseb, drugi dve pa kažeta majhno variiranje koeficientov obtoženih in obsojenih na 100.000 prebivalcev.

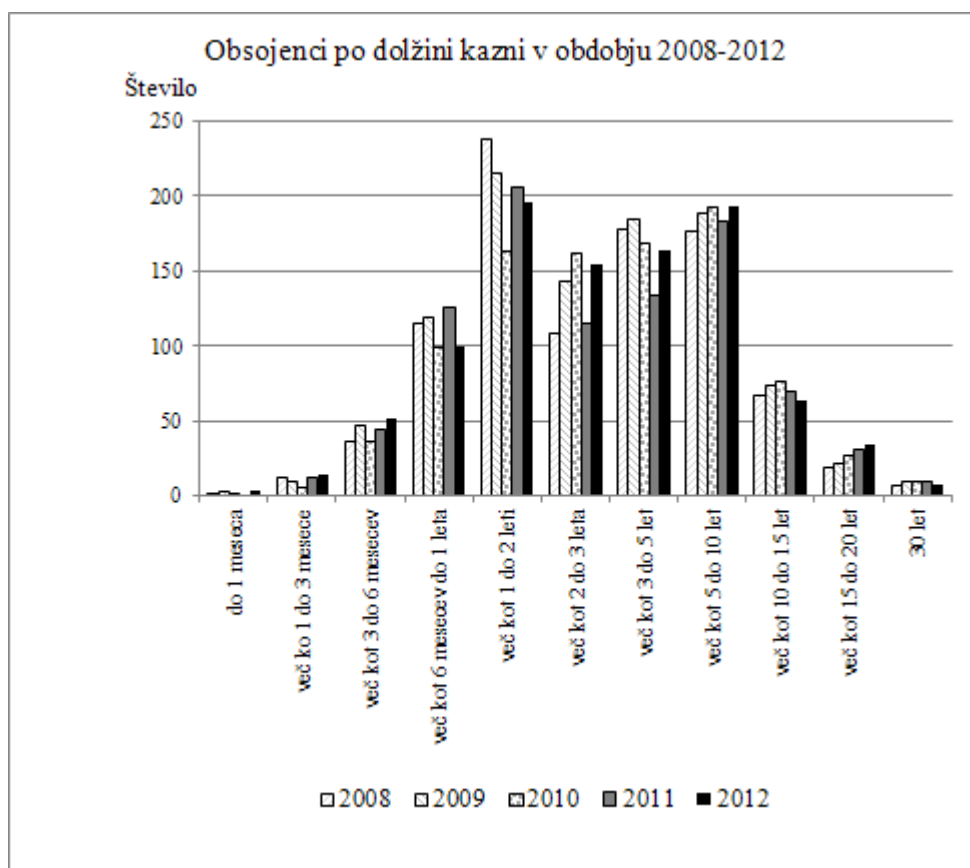
Graf 17: Gibanje koeficientov ovadenih, obtoženih in obsojenih oseb na 100.000 prebivalcev

»Visoka policijska produkcija kriminalitete« (Brinc, 2001, s. 981), v letih 2009-2012 se ne odraža v sorazmernem povečanju števila obtoženih in obsojenih oseb. Ti statistični podatki samo potrjujejo »stabilno« stanje kriminalitete v Sloveniji v opazovanem desetletnem obdobju, čeprav se je število kaznivih dejanj v policijski statistiki povečalo za 19 odstotkov.

Tudi naslednji graf, na katerem stolpci ponazarjajo število zapornikov po posameznih dolžinah kazni kaže na razmeroma majhna nihanja števila zapornikov v obdobju 2008-2012.⁹⁸

Graf 18: Obsojenci (zaporniki) po dolžini kazni v obdobju 2008-2012

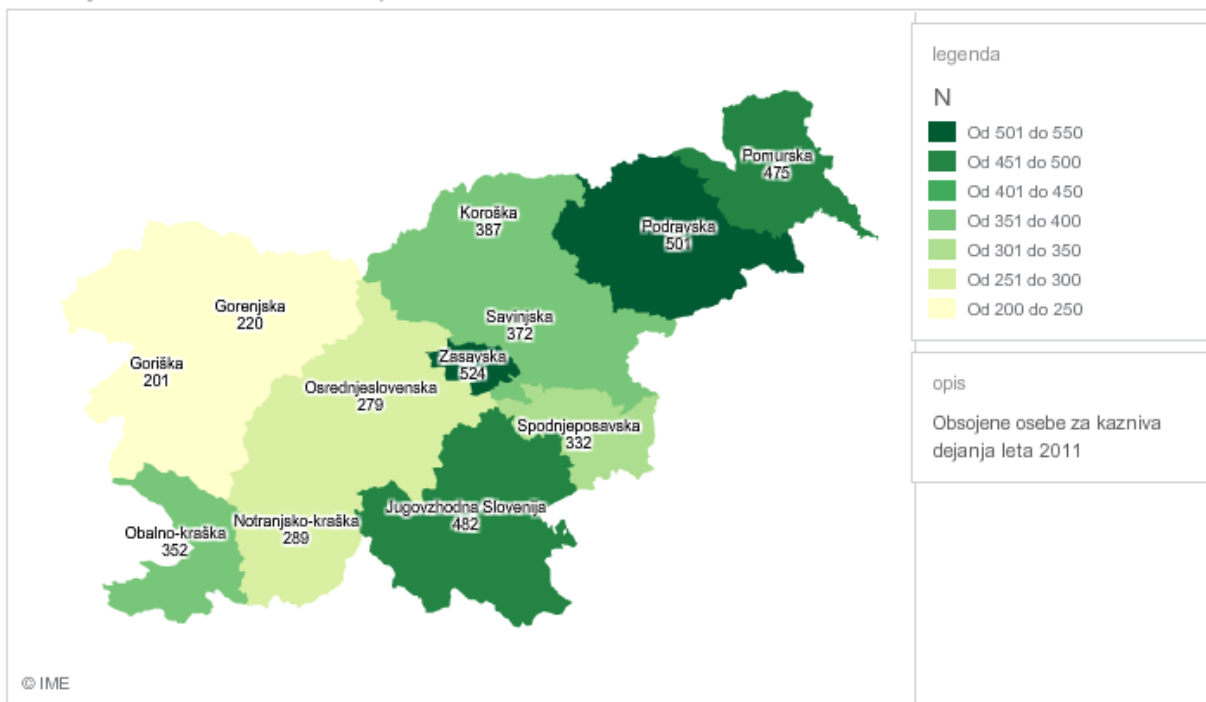
Nekoliko večje razlike med leti so le v skupini kazni več kot 1 do 2 leti. Indeks 2012/2008 za število obsojencev z dolžino kazni več kot 5 do 10 let znaša 146,2, za število obsojencev z dolžino kazni več kot 10 do 15 let 133,3 za število obsojencev z dolžino kazni več kot 15 do 20 let znaša kar 850, število obsojencev z dolžino kazni 30 let pa se je z 1 primera v letu 2008 povečalo na 8 v letu 2012.

⁹⁸ Petletno obdobje je prikazano zaradi večje preglednosti. Skupine stolpičev za deset let bi bile nepregledne.

Naslednji kartogram kaže razlike med številom obsojenih za kazniva dejanja na 100.000 prebivalcev po statističnih regijah leta 2011. Izstopata Gorenjska in Goriška regija z najmanjšima koeficientoma in Zasavska ter Podravska regija z največjima koeficientoma.

Kartogram 6:

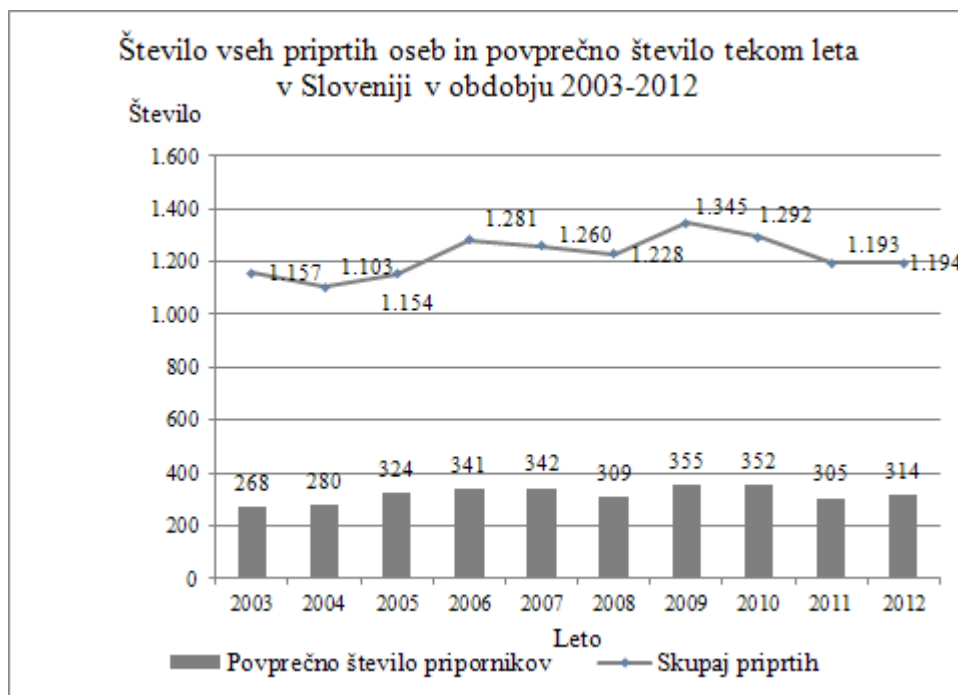
Obsojene osebe na 100.000 prebivalcev leta 2011

V.A.2 Priprte osebe

Na grafu 19 je prikazano število vseh priprtih oseb v posameznem letu in povprečno število priprtih.

Graf 19: Priprte osebe v obdobju 2002-2011

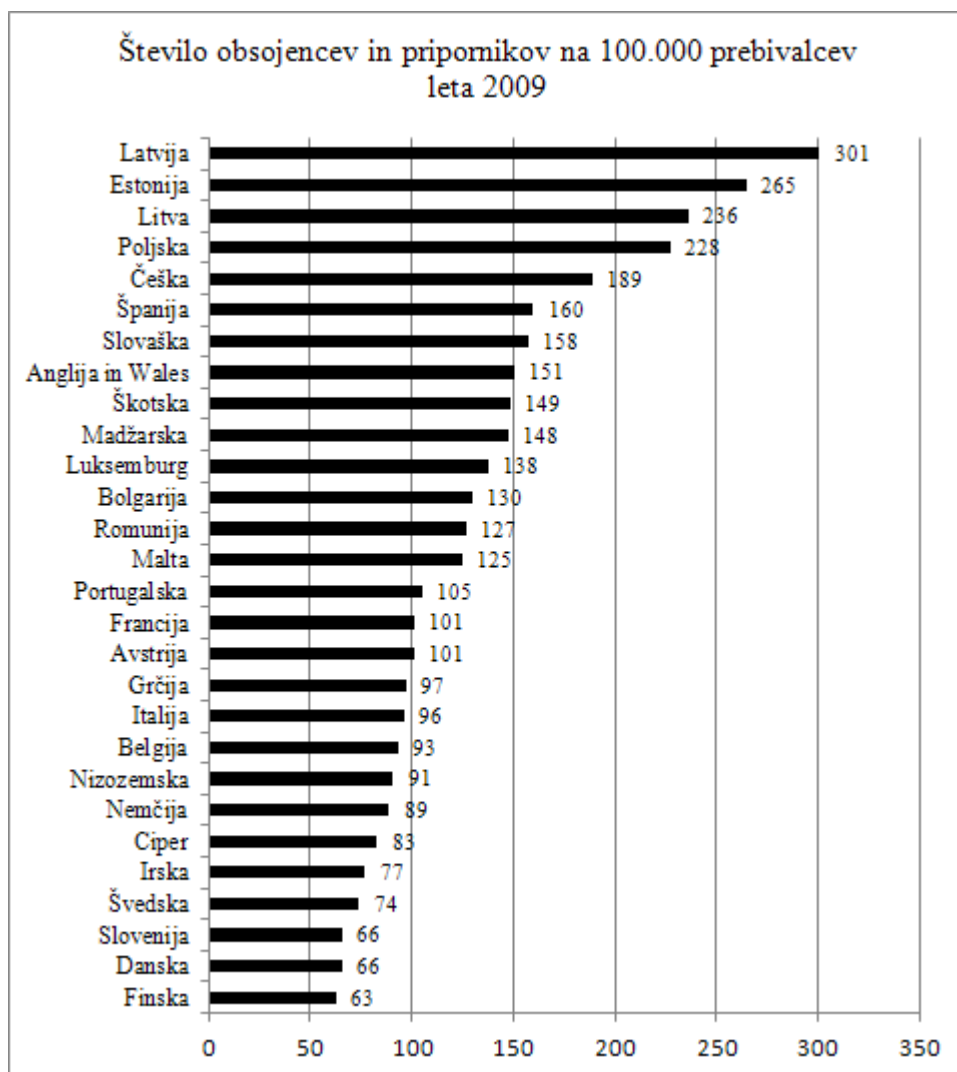

Naslednji graf prikazuje povprečne koeficiente števila zapornikov in priporočnikov skupaj na 100.000 prebivalcev v državah EU v obdobju 2007-2009, razporejene od največjega do najmanjšega. Slovenija je na predzadnjem mestu med 28. podatki.⁹⁹

Med policijsko, tožilsko, sodno in statistiko zaporov je še najbolj mednarodno primerljiva prav zadnja. Razlike med državami so sicer zelo velike, vendar je »preštevanje« oseb v zaporih metodološko še najmanj sporno.

⁹⁹ Prikazanih je 28 paličnih stolpičev, ker Eurostat v tem primeru posebej prikazuje podatke za Anglijo in Wales skupaj ter ločeno za Škotsko. Vir podatkov za graf: Tavares et al., s. 14.

Graf 20: Povprečno število obsojencev (zapornikov) in pripornikov na 100.000 prebivalcev v državah EU v obdobju 2007-2009

V.A.3 Ovadene, obtožene in obsojene osebe po spolu

Povprečno je policija na leto ovadila 15.236 moških in 3.039 žensk. Variiranje ovadenih oseb po spolu v opazovanem obdobju 2003-2012 je zelo majhno. Odstotek moških se je gibal v intervalu 80,7 in 84,5 odstotka. Najmanjši 80,7 odstotka je bil v zadnjem opazovanem letu 2012. Zato pa je bil v tem letu največji odstotek žensk – 19,3 odstotka, najmanjši pa je znašal 15,5 odstotka leta 2005.

Tabela 11: Ovadene in obsojene osebe po spolu v Sloveniji v obdobju 2003-2012

Leto	Število ovadenih moških	Število ovadenih žensk	Odstotek žensk med vsemi ovadenimi osebami	Polnoletne obsojene osebe	Polnoletne obsojene ženske	Odstotek polnoletnih obsojenih žensk	Število vseh obsojencev, ki so prestajali zaporno kazen	Število žensk na prestajanje zaporne kazni	Odstotek žensk na prestajanje zaporne kazni
2003	15.844	2.973	15,8		.	.	1.745	67	3,9
2004	15.551	2.996	16,2		.	.	1.661	68	4,1
2005	14.842	2.724	15,5		.	.	1.717	80	4,7
2006	14.898	2.867	16,1	8119	970	11,9	1.858	92	5,0
2007	14.749	2.729	15,6	8685	1095	12,6	1.880	88	4,7
2008	14.479	2.692	15,7	8739	1027	11,8	2.005	98	4,9
2009	15.855	3.100	16,4	8035	952	11,8	1.965	94	4,8
2010	16.147	3.543	18,0	8093	922	11,4	1.967	87	4,4
2011	15.602	3.320	17,5	7596	915	12,0	1.919	105	5,5
2012	14.390	3.450	19,3	8427	1079	12,8	2.137	119	5,6

Delež obsojenih žensk za kazniva dejanja se zmanjša za povprečno 5 odstotkov v primerjavi z deležem ovadenih, giblje pa se med 11,8 in 12,8 odstotki. Še bistveno manj pa je delež žensk, ki so obsojene za zaporno kazen, v desetletnem povprečju znaša 4,8 odstotka in po letih variira med 3,9 in 5,6 odstotki. Primerjava deležev je prikazana na grafu 21

. Tako je v povprečju obsojen vsak drugi ovaden moški in vsak tretja do četrta ovadena ženska. Na zaporno kazen je v povprečju obsojen vsak četrti obsojen moški in vsaka 10 do 11 obsojena ženska.

Statistika ESB za leto 2006 kaže veliko variiranje deleža ovadenih žensk za kazniva dejanja. Interval se giblje med 4 (Albanija) in 40 odstotki (Latvija), če pa upoštevamo samo države EU, pa ima najmanjši odstotek Slovaška (6,5), največjega pa že omenjena Latvija, s pripombo, da deset 10 držav teh podatkov ni posredovalo.

Delež obsojenih žensk v Sloveniji je zelo blizu evropskega povprečja, ki znaša 12 odstotkov. Podatki za EU so sicer znani le za leto 2006. Med državami EU je najmanjši odstotek obsojenih žensk na Poljskem in v Bolgariji (8,2 odstotka), največja pa v Angliji z Walesom (19,5 odstotka) in v Nemčiji (18,1 odstotka).

Primerjava slovenske statistike o osebah na prestajanju zaporne kazni z evropsko ESB statistiko je lahko le zelo približna. ESB statistika objavlja število oseb na prestajanju zaporne kazni 1. septembra v letu.

Graf 21: Primerjava gibanj deležev ovadenih, obsojenih žensk in žensk na prestajanju zaporne kazni v Sloveniji v obdobju 2008-2012

V.A.4 Ovadene, obtožene in obsojene osebe po starosti

Tako kot po spolu je tudi porazdelitev starosti ovadenih oseb zelo podobna v vseh letih v obdobju 2003-2012. Najbolj zastopan je razred 21 - 30 let, ki v povprečju predstavlja 27,5 odstotka vseh ovadenih, sledi pa razred 31 – 40 let s povprečnim odstotkom 22,6 %. Povprečni odstotek razreda 41 – 50 let znaša 18, vse starosti nad 51 let pa v povprečju zavzemajo 15,3 % vseh ovadenih oseb. Delež razreda 18 – 20 let se je postopoma zmanjševal, v povprečju predstavlja 8,6 odstotka, mladoletne ovadene osebe od 14 do 17 let pa 8 odstotkov.

Najbolj zastopana starost ovadenih oseb je v vseh opazovanih letih 21 do 30 let.

VI. SKLEPNA MISEL

Statistika kriminalitete je sestavni del nacionalne in mednarodne »moralne« statistike, ki je namenjena tako laični kot strokovni javnosti. Oblast na nek način s statistiko kriminalitete zastrašuje in pomirja laično javnost (ali prvo ali drugo je največkrat odvisno od njenih »potreb«), strokovna javnost pa skuša z analiziranjem uradnih statističnih podatkov in primerjanjem s podatki pridobljenimi po raziskovalni poti, ugotavljati pravo resnično stanje kriminala. Toda to šele v zadnjih desetletjih z relativno majhnim uspehom. Uradna statistika kriminalitete je še vedno in tudi bo vir tistih statističnih informacij, ki ustvarjajo tako skupinsko kot individualno podobo o kriminalu, o strahu pred kriminalom, o državnih mehanizmih za boj proti kriminalu ipd. Policija skuša s statistiko kriminalitete prepričati javnost, da dela dobro, toda z dodanim sporočilom, da je kriminal še vedno velika grožnja (Galliher, 1989).

V zadnjih dvajsetih letih se Evropski svet prizadeva preko skupin ekspertov za kriminologijo, metodologijo, statistiko, poznavalcev nacionalnih statistik priti do čim bolj homogene statistike kriminalitete, ki vključuje statistiko kaznivih dejanj, storilcev (ovadenih oseb), obtoženih oseb, kaznovanih oseb in oseb na prestajanju zaporne kazni. Največje težave se pojavljajo prav na začetku homogenizacijske poti, to je pri nacionalnih pravnih opredelitvah kaznivih dejanj. T.i. standardne definicije so le nek izhod v sili, niso pa rešitve, ki bi prispevale k sprejemljivi mednarodno primerljivi statistiki kriminalitete.

Toda ostanimo na domačih tleh. Tudi v slovensko uradno statistiko kriminalitete je potrebno homogenizirati med različnimi organi, ki obravnavajo kriminaliteto. Nujna je enotna metodologija statističnega obravnavanja kaznivih dejanj in storilcev s poudarkom na primerljivosti posameznih statistik, na skladnosti, dostopnosti in jasnosti rezultatov. Problem slovenske uradne statistike kriminalitete so predvsem različni sistemi prikazovanja posameznih statistik – policijske, tožilske, sodne in statistike uprave za izvrševanje kazenskih sankcij. Vse te statistike pojasnjujejo delo teh posameznih državnih organov in njihovih izpostav, ne omogočajo pa enovite primerjalne statistike kriminalitete od evidentiranih kaznivih dejanj do končnih odločitev oziroma zadnjih postopkov v zvezi s temi kaznivimi dejanji.

Literatura:

1. Aebi, F. et. al. (2003). European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics - 2003, druga izdaja, Boom, Haag. Dostopno na <http://www.europeansourcebook.org/>.
2. Aebi, F. et. al. (2006). European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics- 2006, tretja izdaja, Boom, Haag. Dostopno na <http://www.europeansourcebook.org/>.
3. Aebi, F. et al. (2010). European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics – 2010, Fourth Edition, Boom, Haag. Dostopno na <http://www.europeansourcebook.org/>.
4. Bailey, V. (2012). Crime in 20th Century Britain, History Today, št. 38/5, dosegljivo na <http://www.historytoday.com/victor-bailey/crime-20th-century-britain>, 10. September 2012.
5. Brinc, F. (2001). Kriminaliteta in kaznovalna politika sodišč v Sloveniji od leta 1950-1999. Dnevi varstvoslovja, Pagon M. ed. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
6. Brinc, F. (2005). Gibanje kriminalitete in kaznovalna politika v Sloveniji zadnjem desetletju, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 56/1, s. 3-28.
7. Brown, K. (n.d.) About Crime Statistics, dostopno na: http://www.ehow.com/about_4674302_crime-statistics.html, 1. December 2012.
8. Brvar, B. (2000). Policijska statistika kaznivih dejanj v Evropi (Slovenija in druge evropske države). Varstvoslovje, št. 3/2, s. 239-247.
9. Brvar, B. (2003). Trendi v policijski statistiki nekaterih varnostnih pojavov v Sloveniji. Slovenski dnevi varstvoslovja, Pagon M. ed. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
10. Council of Europe, 2000, ed. European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, Strasbourg.
11. Evropska komisija (2012). Sporočilo komisije evropskemu parlamentu in svetu.
12. Ocenjevanje kriminalitete v EU: akcijski načrt za statistične podatke v obdobju 2011–2015, Bruselj, dosegljivo na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri>
13. Deflem, M. (1997). Surveillance and Criminal Statistics: Historical Foundations of Governmentality. Studies in Law, Politics and Society, št. 17, s. 149-184, ed. Austin Sarat and Susan Silbey. Greenwich, CT: JAI Press; Dostopno na: <http://deflem.blogspot.com/1997/08/surveillance-and-criminal-statistics.html>
14. Gatrell, V. A. C. , Hadden, T. B. (1972). Criminal statistics and their interpretation, v Wrigley, EA, (Ed.), Nineteenth Century Social History: Essays in the Use of Quantitative Methods for the Study, ed. Wriglwy, EA. s. 336-339.

15. Dörman, U. (1999). Crime statistics by the police in German. Gradivo Konference evropskih ekspertov za statistiko kaznivih dejanj, Palma.
16. Filipčič, K. (2010). Premoženska kriminaliteta, www.google.si/#hl=sl&client=psy-b&q=premoženjska+kriminaliteta+filipčič&oq=premoženjska+kriminaliteta+filipčič&gs_l=hp.3..
17. Galliher, J. F. (1989). Criminology, New Jersey, Prentice Hall.
18. Guček, B. (1983). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1982, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 34/2, s. 99-115.
19. Harrendorf, S., Heiskanen, M. Malby, S., eds.(2010). International Statistics on Crime and Justice, European Institute for Crime Prevention and Control, Helsinki.
20. Jehle, J. M., Harrendorf, S. eds. (2010). Defining and Registering Criminal Offences and Measures, Universitätsverlag Göttingen
21. Kanduč, Z. (2000). Levi realizem v kriminologiji: socialdemokratska različica ideologije »reda in zakonitosti«, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 51/1, s. 3-11.
22. Kebe, J; Ferme, J. (2012). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2011, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 63/2, s. 85-102.
23. Kolenc, T; Kebe, J; Bukovnik, A. (2011). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2010, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 62/2, s. 103-124.
24. Kolenc, T; Kebe, J; Bukovnik, A. (2013). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2012, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 64/2, s. 95-121.
25. Lukan, A. (2007). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2006, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 58/2, s. 113-132.
26. Lukan, A. (2008). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2007, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 59/2, s. 99-113.
27. Lukan, A. (2009). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2008, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 60/2, s. 77-90.
28. Lukan, A., T. Kolenc (2010). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2009, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 61/2, s. 117-140.
29. Maguire, M. (2012). Crime Statistics, The Oxford Handbook of Criminology, Maguire M. et al. ed. Oxford, Oxford Universty Press
30. Maver, D. et al. (2004). Kriminalistika, Ljubljana, Uradni list Republike Slovenije.
31. Methodology of the European Crime and Safety Survey, EUICS Working Paper Series, dosegljivo na http://www.europeansafetyobservatory.eu/downloads/WP_methodology.pdf.

32. Mitar, M. (2002). Nekatera vprašanja o uporabi sekundarnih podatkov v raziskovanju kriminalitete. Vizije slovenske kriminologije, Meško G. ed., Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola.
33. Pavlovič, Z. (1993). Mednarodna anketa o viktimizaciji: Ljubljana 1992, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 44/2, s. 129-138.
34. Pavlovič, Z. (1998). Mednarodni anketi o kriminaliteti oz. viktimizaciji – Slovenija (1. del), Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 49/3, s. 257-265.
35. Pečar, J. (1981). Neprijavljena (prikrita) kriminaliteta, raziskava št. 58, Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
36. Pečar, J. (1988). Formalno nadzorstvo, Ljubljana, Didakta.
37. Pečar, J. (1992). Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo, Ljubljana, Didakta.
38. Pečar, J. (1999). Pomisleki ob letošnjem poročanju o lanskem kriminalu, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 50/3, s. 240-242.
39. Pilotna anketa o žrtvah kriminala, 2009, posebna objava, Statistični urad RS, dosegljivo na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3035.
40. Poročilo o delu policije za leto 2004, dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/statistika>.
41. Santos , R. B, (2012). Crime Analysis With Crime Mapping, Third Edition. Sage. Chapter 1, dostopno na: http://www.sagepub.com/upm-data/46973_CH_1.pdf
42. Second Periodical Report on Crime and Crime Control in Germany (2006). Federal Ministry of Interior, Federal Ministry of Justice, Berlin.
43. Selinšek, L. (2009). Gospodarska kriminaliteta in gospodarsko kazensko pravo, rezentacija predavanja 10.3.2009, dostopno na www.pf.unib.si/datoteke/liljana.../p1_gospodarska_kriminaliteta.ppt
44. Sket, I. (1997). Angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar kriminologije in kazenskopравnih znanosti, Ljubljana, DZS.
45. Sporočilo komisije evropskemu parlamentu in svetu. Ocenjevanje kriminalitete v EU: akcijski načrt za statistične podatke v obdobju 2011-2015. (2012). Evropska komisija. Bruselj. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0713:FIN:EN:PDF>
46. Statistics: Reporting Systems and Methods - History Of Crime Statistics, dostopno na <http://law.jrank.org/pages/2163/Statistics-Reporting-Systems-Methods-History-crime-statistics.html>
47. Statistični terminološki slovar. (2001)., Statistično društvo Slovenije, SAZU, Ljubljana

48. Svetek, S. (2001). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2000, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 52/2, s. 95-108.
49. Svetek, S. (1999). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1998, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 50/2, s. 99-113.
50. Svetek, S. (2003). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2002, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 54/2, s. 115-124.
51. Svetek, S. (2004). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2003, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 55/2, s. 107-118.
52. Svetek, S. (2005). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2004, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 56/2, s. 121-133.
53. Svetek, S. (2006). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2005, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 57/2, s. 99-108.
54. Tabarrok, A., Heaton, P., Helland, E. (n.d.). The Measure of Vice and Sin, A Review of the Uses, Limitations and Implications of Crime Data. Dostopno na: <http://mason.gmu.edu/~atabarro/Measure.pdf>
55. Tavares, C., Thomas, G., Bulut, F. (2012). Crime and Criminal Justice, 2006-2009. Eurostat Statistic in Focus 6/2012.
56. Uniform Crime Reports, FBI, n.d., dosegljivo na <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/ucr>, 15. oktober 2012.
57. Van Dijk, J., van Kesteren, J., Smit, P. (2007). Criminal Victimization in International Perspective, Key findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS, Tilburg university.

Drugi viri statističnih podatkov:

1. European Crime Prevention Network (UNCPN), dostopno na: <http://www.eucpn.org/>
Eurostat statistika o kriminaliteti, dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_results/search_results?mo=containsall&ms=crime+statistics&saa=&p_action
2. Poročila o delu policije, dostopno na: www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila
3. Skupna poročila o delu državnih tožilcev, dostopno na: www.dt-rs.si/sl/vrhovno_drzavno_tozilstvo/porocila_o_delu_drzavnih_tozilcev/
4. Sodna statistika, dostopno na: www.sodisce.si/sodna_uprava/statistika_in_letna_porocila/

5. Statistični podatki o kriminaliteti (državna statistika), dostopno na:
http://www.stat.si/publikacije/pub_letopis_prva.asp;
6. SI-STAT podatkovni portal/Demografsko in socialno področje/Kriminaliteta
7. United Nations Office on Crime and Crime (UNOCD), dostopno na:
<http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/index.html>
8. Zbirke podatkov o kaznivih dejanjih in ovadenih osebah (vhodni podatki za statistične analize), dostopno na: <http://www.policija.si/index.php/statistika/kriminaliteta>